

ادوار و فہمات فارسی کتاب
کتاب جام جم و حدی و حدی

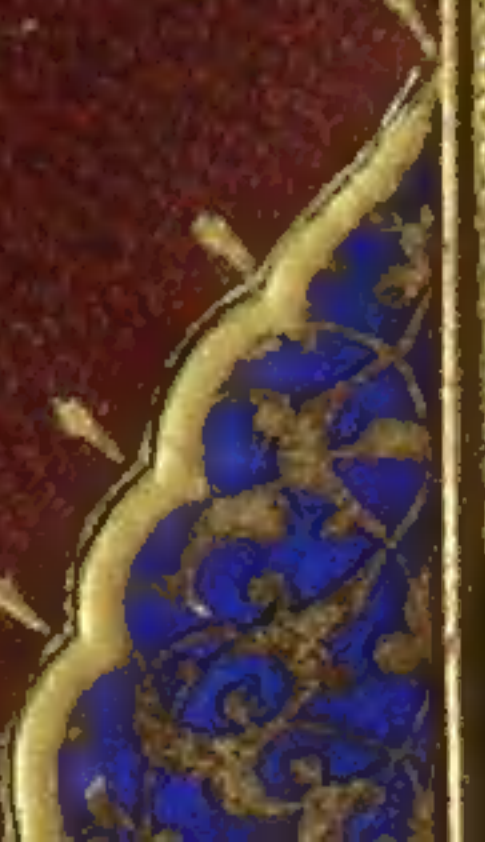
1

کتاب

کتاب

۱۹۶

۲۸۹

قل هو الله لا مری قد قال	من له الحمد ایا ما متوال
احد غیبر واجب با	صد لم یلد ولم یولد
انک میت اسم اعظم مطلق	حی قیوم نزد زمره حق
وانک فوقیتش مکانی نیست	وانک کیفیتش نشانی نیست
وانک بی نام او گشت تمام	نامه ذوالجلال والکرام
انک پرون ز جوهر و عفت	وانک فارغ ز صحت و مرقت
انک تابود یار و جفت ندا	وانک تاست خیر و خفت

انک زاب سفید و خاک سپینا	صنع او آفتاب سازد و ماه
انک متعینیت و این دگر باو	انک چون نیک بگری ستم
نام او خارج از عبارت ما	ذات او فارغ از اشارت ما
نیست انکشت راجع فرشت	مگر از لا اله الا الله
خود ادراک ذات او کند	مگر ضبط صفات او کند
دور و نزدیک و آشکار و نهان	کرد کار جهان پان و جان
سمه کرد و پیمان عالم غیب	سرفرو برده زین دقیقه
مرجه کرد و کند درین دو سپر	کس ندارد مجال چون و چرا
لا حدیث چه و چگونه و چند	میبتش کرده بر زبانها بند
ای منزله کمال از کم و کاست	مرجه دور از هدایت تونه
راز پنهان آفرینش تو	نتوان دید بجز به پیش تو
در نهان نهان نهفته رخت	در عیان همچو گل شکفت رخت

خالق مرجه پست و بود تویی	انک بکشود و بست تو پی
به پستی دری که گشتودی	مستی امروز و بودی و باشی
از عدم در وجود می آری	پیش خود در وجود می آری
مندی نعمت تو پیشی پست	بدی عادت تو پیشی پست
ما چه پوشیم اگر نه پاشی تو	چه خوریم اگر نه بناشی تو
شوایم گفت و نیست شکی	شکر نعمت ز صد هزار کی
کس خبردار کند ذات تو نیست	فکر کس واقف صفات تو نیست
عیش کم در بزرگواری تو	فرش در موکب عماری تو
ای تو چون چگونه دانست	چستی وجه اسم خوانست
عقل ذات ترا چه نام نهد	فکرت آبی چگونه کام نهد
نیستت جای درجه جایی تو	سمه زان تو خود کراپی تو
قدرت در عدد نمی گنجد	قدر در رسم و حد نمی گنجد

۲

رفت از نور خود بر آورد	پیش دلهما هزار و یک پرده
دل زبوی تو بوی جان شود	جان چکوبید ترا همان شنود
رحمت دایمست و پاینده	لایزال از تو خیر زاپنده
جو تک ذات تو پیکران باشد	کس چکوبید ترا که آن باشد
نه بدات تو اسپم در گنجد	نه بخت طلسم در گنجد
بسمو تو چون به پو ندیم	بسمت اسم بر تو چون ندیم
چون نه پند کسی تمام ترا	چون بداند که چیست نام ترا
اسم را نارد در زدن نور	چه طلسمی که چشم بد دور
ذات و اسم تو هر دو ناپیدا	عقل در جستن تو هم شیدا
او صدی این سخن نه بر ساز	او بیدار و دید ما باز
شناسش که اوجه باشد و هست	نابدانی که رویت اندر هست
در تو و دیدن تو خیری نیست	ورنه در کاینات غیری نیست

نپست کز نیک بگر چالی	در جهان فرار و غایت
سخن عشق کم خریدار است	ورنه معشوق بس بدیدار است
دوست نادیده دست برجه	رقم بود و سپست بر که نهی
اندرین ره تو پرده کاری	هم تو باشی که پرده برداری
گرچه سپست این حکایت اندر	ما نخواهیم جز حکایت دوست

ای مباحثات

ای خرد را تو کار ساز	جان و تن را تو دل نوازند
در صفات تو محو شد صفت	کم شد اندر ره تو معرفت
روشنایی بخش از آن نورم	از در خوشی تن کن دو کم
رشته نور در دماغم کن	زیت آن شیشه در چراغم کن
من به بنیم جو در نظر باشی	راه یابم جو را سیر باشی
بنایی جهانم دپد	تمامی بکی توانم دید

گرچه شد مدتی که در اسم	بمجان در سبوط این چاهم
از پس پرده میکنم بازی	تا مگر پردما بر اندازی
بر درت بی ادب زدم اسبکشت	حلقه ساختم ز چنبر پشت
تا ز در حلقه را در آورم	میز غم آه و اشک میریزم
بتوی پویم ای پناهم تو	مکر آری و کمر بر اهرم تو
سرم از راه شد براه ارش	دست من کپر و در پناه ارش
زین خیالات بر کنارم کش	پرده عفو پیش کارم کش
بامنی درد سپر چه میخوانم	جون تو دارم و گرچه میخوانم
مکرمت چون زمن بریده نشد	چه به بنیم و گرچه دیدنش
پنودار زانک با ختم ندبی	تو بچوب خودم بکن ادبی
با چنین داغ بندگی که مراست	بسر خود چه کردم از چپ و راست
از تو گشت اسچوان من پر مغز	گرچه کاری نیامد از من تغز

بادتخت برون کن از حاکم	مصل کن بعضی بر پایم
روشنم کن جو روز شب خیر	بشم زین وجود بکر یزان
چون براندیشم از تو اندر ^{حال}	مرغ اندیشه را بریزد بال
تو بچوپی مرا خیالست این	بازرسی ز من محالست این
با حدوث من آن قدم چه کند	وان وجود اندرین عدم چه کند
دیر شد کز دکان کرخت ام	آب روپی که بود در غنچه ام
نجلم من ز بی نوایی خوش	شرمسار از گریز پای خوش
وه که از کار خود چه تنگ دلم	بنهیرم ز غم چه سبک دلم
سود دیدم سفر از آن کردم	بخستم آشفته شد زبان کردم
دلم از کار من بجان آمد	سم ز من بر من این زبان آمد
جگر من خون شد از پریشانی	آه ازین جان سخت پیشانی
گشته جنین ورق سپاه ^{از من}	من بجا میروم که آه از من

تنگ پستی جو من چه کار کند	تا از خود کسی شمار کند
بی چراغ تو من بچاه افتم	دست من کس را براه افتم
جز عطای تو پای مردم نیست	غیر ازین اسگ و روی مردم نیست
از تو عذر گناه می خواهم	چون تو کشتی بخواه می خواهم
دست حاجت کشیده سر ^{پیش}	آدم بردرت من درویش
مکرم رحمت تو کبر دست	ورنه اسپه باب نا امید ^{مست}
جکند عذریع بر خیم	که ز کردار خویش بر خیم
شوایتم آخه فرمودی	شوانم بمن جو نمودی
که بخشی تو جای آن دارم	ور بسوزی سپهرای آن دارم
غم ماخور که از غمت شایم	بهل از دست مان که اقیام
کر چرخ را غی براه ماداری	بدر آیم زین شب تاری
ماجه داریم کان نه داده ^{تست}	چه هند کس که نمانده ^{تست}

بعایت علاج کن رنج	دستکامی فرست از آن
دست و دامن کشاده می آیم	بدوان چون پیاده می آیم
چون گریزم که بای رانم	چه ششم که دستکام نیست
گرچه دلم که نیک بد کردم	چو آن جوان خود کردم
قلی بر سر کمانم شش	راه کم کرده ام برانم شش
کرتو بوفیق بند کیم دی	جاودان خط زند کیم دی
دل من خوش کن از شایل خود	کردم بر کن از جایل خود
کام من پشت پشم خوا	خاک پای سکان خوشم خوا
با وفا عقد کن روانم را	مدم صدق پس از جانم را
دیر شد ساغر میم در ده	که من امشب نیم روم در ده
میدوم در پی تو پشسته	تا بیا یان برم پشسته
من ازین داوری باز ارم	تو فستاده تو باز ارم

چون بشد در سرم مغزی	نغزدانی تو بهتر از بستی
عشق و دیوانگی و سر پستی	کرد بازم بدین نئی پستی
از برای تو بر تو دارم دست	چون تو باشی مرا بخ بای دست
کرد کار را حیرت نیکان	که در آرم بسک نزد پیکان
ریشه از برکش از جانم	بنپاز و طمع مرغانم
از شراب حضور سپرم کن	در نقاد سخن دل سپرم کن
او حدی که سر لجابت نیست	زوغواهی که خواست حایت نیست

در آداب التماس

باغ و خرمن چه خواهی و ده از تو	زوجه خواهی که باشد آن به از تو
تو از تو وقت حاجت او را خواه	که نماید بر مرادت راه
که مریدی جز او مرادت نیست	و رجز او جو پی این ارادت نیست
مر که بی او رود سر و ما ند	خیز و بی خود برو که او ما ند

او شوی که ز خود فنا کردی	تو غانی جو آتشنا کردی
مرغ آن باغ صید این دانست	آنچه کردی طلب درین خانه
زلف معشوق ز برشته تبت	تیران شپست بر نشانه
بخود آنجا کسی نذاذ رفت	بخدا باشد از تو اندر رفت
مرجه اندر جهان او باشد	یا خود او یا از ان او باشد
خرد اندر جهان او نرسد	علم بر آستان او نرسد
باتو عقل ارجه بس درازا	از تو در نیمه راه باز آستد
که بخواند جداتانی شد	ورغ خواند کجا توانی شد
بکمر پیزی کجا روی که نه او	بستیزی کپست نذار ددوست
صورتی را که ز و نبوده	نقش دیوار دان و صورت
سراین نقش سراج دانی تو	که ز نقاشش کانی تو
مانباشیم و آن جلال بود	لم نزل بود و لایزال بود

تا تو این جاه و جای را پستی	بخدای ارحم خدای را پستی
ز تو او یک نفس جدا بنوی	تو ندیدی گناه ما نبود
راه خود کس بخود ندید آنجا	از محمد توان رسید آنجا
ای نعت حضرت رسالت علیه السلام	
عاشقی خشنود و حلقه بر در ز	دست درد امن پیمبر زن
جب این خواجه پایمرد تو	نظر او دوی درد تو بس
او پست معنی و این دگر مانام	پخته او بود وین دگر مانام
آنک از اصطفای بر افلا کند	در ره مصطفی کیم از حاکم
هر کسی در پی شکاری تاخت	بر نشان تیر را پست او انداخت
از در او توان رسید کجا	دیگر از اهل بیل برین درو بام
او پست در کاینات مردم	او خداوند دین و صاحب درد
سفر آدم سفیر نامه او پست	درج ادریس درج خانه

پیم احمد جو از میان برخاست	ز کن نا تو پس راز بان بسته
راه دان او پست چیر سلیش سنا	همه شبهای او شب معراج
ای فلک موبک ستاره حشر	او چراغ انگهی شکایت
ما شتی بنیت قریشی اصل	اخریخ کن و ده برج او
علم نصرت ز عالم نور	ملک از زمره غلاماش
چرخ نرپایه پای منبر تو	آفتابش چه باشد اندر مشیت
معجزت سگ راز بان بخشد	پایش آسان رود براه فلک
از تو یک امتی تمام بود	خیمه بر تارک سپهر زده
بگرفت بنور شمع یقین	مشکل سنت چرخ حل کرد
ز این دو مادر و د چون باران	شرح تفصیل آن تو آریسته
	کشف بر جان او ز عالم کن
	روی او را چشم هر دیده

پیقین خود احد با نذر است	پیم احمد جو از میان برخاست
سرجه او آورد دلیش ساز	راه دان او پست چیر سلیش سنا
وی ز بهشت کشاده روی	ای فلک موبک ستاره حشر
ابطی طینت تنامی فصل	ما شتی بنیت قریشی اصل
بر سر عرش جای منبر تو	علم نصرت ز عالم نور
بزرگ لگرت صبا و زبور	چرخ نرپایه پای منبر تو
بوی خلقت برده جان	معجزت سگ راز بان بخشد
روز محشر که بار عالم بود	از تو یک امتی تمام بود
چار مایه تو چار حد زمین	بگرفت بنور شمع یقین
بر روان تو باد و بر باران	ز این دو مادر و د چون باران

ضراعت در صورت نقیصه

ای بهر تو آسمان در بند	یاد من کن جو میدهم سو کند

بزیلانی که عقد دین بستی	بز پستی که اندر و پستی
به بنان قمر شکن که تراست	بزبان شکر سخن که تراست
بدو کیسوی مشک پیوندت	بدو چشم سیاه دل بندت
بازان و بسجده و محراب	بوضو کردن و طهارت آب
بنماز شب و قیام و قعود	بدعا بردن و رکوع و سجود
بشب بخت و حایت غا	بدم عکسوت و صحبت ما
بخروج و فلک نوشستن تو	بعروج و بیازگشتن تو
بشهادت که شد در اسپام	بصلوات و زکات و حج و صام
در قناعت به نیم سیری تو	در شجاعت بدان دلیری تو
بیراق و برفرف راست	بوصول و بقربت جاست
بوفار تو در نزول ملک	بسکوه تو در عقول فلک
بحدیث حیات پیوندت	بجگر کوشکان دل بندت

۹

بشیدان که بلا ز فوس پس	بستم شکان مشد طوس
بجمل مرد و چار مرد اش	بدو هم خانه و دو هم خوا
بدو چشم سر شک بار انت	ببزرگان دین و پارانیت
بغیثق تو در حدیث کلام	بحقوق تو در شجاعت عام
بفتوحات بوقییس و حیا	بشرای که تا بشیری
بصیام و ببرد باری تو	بپیام شب و بزاری تو
بجال صحابه در عمدت	برخ نه جمیله در ممدت
بدل کعب و بناف زین	بجناح و بجز پشیل امین
بخطیم و مقام زمرم و رکن	بسکون بجاوران دو پکن
بصفا و بمره و عرفات	بمه و مهر و عشق و کرسی و ذات
که مکن زان در او حدی رادو	یارمند پیش کن ز عالم نور
بگریمش نهفته شد یافاش	بنیست اندیش تو اورا باش

زین کران جانی و سبک پای	سج غم نیست کرتاورد
تو بقصیر طاعتش منکر	بقصور بضاعتش منکر
از کرم کمیط بکارش کن	در دو کیتی بزرگوارش کن
در ستایش خرد	
ای خستینه فیض عالم جود	اولین نسخه رسوا دود
روح در کتب نو آموزی	ابد از مدت روزی
آسمان تراست در پست	آفتاب سپهر نه پایه
لنگر کشتی نفوس توپی	مسعد اخر نحو پس توپی
مر که دور از تو دور از و نکی	ز آنک نزدت نیافت نزدیکی
نیت راه از تو تا بعثت تو	بجز از پیش او وقت تو
اندر اچا د علت او پی	نیت بالانرا از تو معلو پی
تطرت کرده تربیت جانرا	یارا کو کرده نور ایمان را

پیش رو بسته نقاب ز فانی	تق ز رخسار کور بافت
کوش نه چرخ بر اشارت	کاخ مفت اخر از عمارت
بزرگ شکر وجود تو پی	قاید کاروان جود تو پی
دین ز حفظ تو پا بیدار بود	دل ز بوی تو با وقار بود
لنگر روح را امپری تو	همه طفلان خلق و پیری تو
ای چرخ و سهوشن بالانرا	از تو کور مر ترا دوالا ترا
مددی ده که دیور خبم داد	جان من شو که از شکم داد
کارگاه من از تو بر کار پست	تو نباشی مرا به مقدار پست
سایه خود مدار دور از من	مهرای محض نور نور از من
بفلک راه ده روانم را	بفلکی کن معلم جانم را
در تسبیح آفلاک	
و یک ای قبه زمر در رنگ	که ز جانم می زد اپی رنگ

کارگاه طهر از کونی تو	کس نداند که از چه لونی تو
بودین از تپت و آینه	تو کوپی حوالست آینه
باده که خورده ز کجاست	که جو فرزند میروی چو است
در تو این کردش چنین	هم ز شوقست تاشدی بزم
می نماید که نطق و جانت	روشنی داری و روانست
کر چه دانا بمر پست	رو که از صد کلت یکی شکست
در چه کاری که خود در نکست	یا چه چیزی که هیچ رنگت نیست
دیده آب معلق خواند	و هم دریای زینت خواند
هم بدشت تو کا و در غله	هم مکه تو کرک در کلب
فارغ از فقر و احتشامی تو	دور از ابنوه و اذدحامی تو
تو و آن اختران چون ژاله	باغ پر میوه دشت پر لاله
جوهرت را عرض زمین و زمان	روشت را عرض زمین و زمان

چار عضو ز کردشت را ده	تیره و روشن و زرو ما ده
منت از خرق و الپام بری	نپست از شت و عظام بری
کشته بینی دوام انجم تو	زاعتبدال مزاج نیم تو
رخ در آسودگی نذاری هیچ	خبر از سودگی نذاری هیچ
میکنی در جهان اثر بی خواست	خواشش خود بکنی کوپی را
کسی از بهر دوت آگه نیست	پیچ دانا ز عورت آگه نیست
در نذاری که آیت بر بام	سر نذاری که آپی اندر دام
چستند این تیان رخسار	که در آغوششان کشیدی
رخشان دلیزیر و جان و	کوهر تاجشان جهان افروز
فرد قضا را بر سپسم بخاتی	افروز تاج خالد و باقی
دایم این شمعها نسوزند	بنگامند و هیچ سوزند
سهره این جمن در وده نشد	وز بهارش کلی ر بوده نشد

نوع و سان کسب کا شان	خوش خرامند خانه در خانه
در هر که گشته شان کاری	مرنگه کردنی و بازاری
اندرین خم که رسا راست	جست و جا بک خیال باز
همه کم گوی و پرنیوشند	هره پیدا و چهره پوشید
در شبستان چرخ دولابی	جشنان گشته مست بخوابی
همه بشم و چراغ این دیرند	را سبک سا همیشه در سیرند
متغیر ز تشهای بدی	متوج به بحضرت احدی
دیده اندر پس کرپوه غیب	رب خود را بدیده لارپ
سر بهر جان و تن تن خردند	همه جوینده آله خودند
گر چه از داد و ده جدا باشند	مدد سایه خدا باشند

در سناییش سلطان ابو عبد

در جهان تا که سایه شاپست	جو را نند سایه در چاپست

۷۷

دو چهار از اصلاعی پدزد	سکه بر نام بوسعی پدزد
جفت خورشید شد در ایامش	نام سلطان محمد از نامش
داور داد و ده بهادر خان	که نیاید نظیر او پیمان
شاه کشور طراز و الا پسر	شاه دانا نواز دانش ورز
شاه توفیق جوی صافی تن	شاه تختیق کوی صوفی فن
شاه شب زنده دار عزلت جو	شاه پاکیزه خلوت کم گوی
صمت و تقیل عزلت و سهر	که اساس و لایت و ظفر
هر کسی کین صفات را از دست	در کرامات پادشاه و دست
این یقین در پست کورا پست	تیغ و کمر زی بیایدش درد
دشمنش گریز را کس باشد	ز و سرتا ز یانش بس باشد
زنده را که او نخواست ترست	گر کرامات نیست پس این
و آنک رفت از درش نیاید باز	ما بان دیده دیده ایم این را

و آنک او دوست داشت ^{جانشین}	همجو زینب حرام شد برشوی
چکنی از جید و شورش یابد	اینگان هم حسپد و هم بغداد
مرشدین طریقت او بس	کاشف حق حقیقت او بس
حال این شاه اگر زمن پری	جبرئیلت بر سپر کر پی
همه علی بکام دانسته	سرپستی تمام دانسته
قری رخ عطاردی خانه	پاری خط و ایغیر نامه
در جیش ز عصمت مهدی	گشته پدا ظهور هم مهدی
نام مهدی ز همد مشتق شد	عصمت شاه همد مطلق شد
بر خلایق ز پس بلندی ^ی	روی او را غریز کرده خدی
مرکبا بمش آتشنا کردید	همه حاجات او روا کردید
چرخ بسته میان بطاعت ^{او}	بحر محتاج است طاعت او
در جمن کفیه ^{بیل} و قمری	مدح این کلین اولوالامری

۸۴

عقل منای او ندارد یاد	چرخ مانند او ندید و نداد
از صفش برده نام خیر و علم	در کفشش دیده کام تیغ و قلم
فتح بار ایش بهر اپی	ملک بگرفت ماه ناما پی
از دلش جله داد و دین زاید	ملک خود را ملک حسپن یاید
جاودان باد بر خور او از نخت	شاه بغداد دار کسری تخت
شرعین الکمال با داد دور	از چنین شاه و از چنین دور
سِتَائِش رَسَبِیلِ اشْتِرَاکِ	
خسرو طاهر و وزیر ی پاک	مرد و در دین مبارز و چالاک
آن فلک را کیشه اندر ^{سک}	وین جهان را نظام داده ^ب
آن جو ماسپست بر سپهر جلالت	وین جو مهریت در جهان کمال
شب این از فروغ دین ^{روز} شده	دل کفر از شعاع آن پر سپهر
مرجه این گفت او خلاف نکرد	واجبه او این جز اعتراف نکرد

تن این دل شد و دل آن جا	جان آن سال و به بر جانان
زمره در بزم او گراست چک	ماه با بزم او کمن پسکی
قول آنرا بر آستی چونند	عزل این را مخالفانند
دل ز تالیف این پیرک و نوا	حکم نا پسنی روان و روا
آن بشای ملک کزید او رنگ	وین بپیری ز ماه دارد سنگ
تیغ این منی رموز طعنه	ملک آن محرز کنوز قند
آن بیداد عشق غارت کن	وین بتبریز دین عمارت کن
بر این با خدا و خلق در پست	سیر آن بارضای خالق پست
مر زمان فکر آن و طریقی نو	مردمی بخت این بارزی نو
مرد و جاست در تنی سبب	بل دو جاست در تنی مضمر
سخت میکند چشم بدشان دو	باسم این پادشاه و این دستور
در ششایش خواجه عبا الدیلمی و وزیر	

۱۶

صاحب ابریت در یاکف	میر عباد عبد آصف صف
کار فرمای منت چرخ شد	بوالحماد محمد ابن رشید
بلجارت و ملا دعباد	زبدۀ چار غنصر متضاد
اثری حکم و آسمانی جاه	خاوری شهر و خاورانی شاه
ششم منت کوکب معلوم	بنجم چار کوهر معصوم
رای او پشت و ان را بیت	روی او قبله امیر و سپا
دین و دنیا از و من ذلک	رقبت او رقاب را مالک
لشکر فضل را مبارز او پست	خلق شوند جله باز او پست
کف او را دو کون کیش نج	در پست انگشت او دو کیتی نج
دل و دپتش بداد داد جهان	در پست او زلفت باد جهان
مال را پایمال دپتش کرد	مکر دنیا بدید و پتش کرد
سفره چرخ و نان شطرنجی	چپست تادر ساط او پسنجی

پیکر مردی و کلوکاری	کرده از ترک او کله داری
داده بز پیش راه متوری	جام میر اینک دیستوری
عقل کلی گرفته دانش پند	زان شفا بخش ملک قانون بند
عین معنیست صورت ذاتش	عده رستی اشارش
کرده بر تخت یک تدبیر	زافت در جیش جهانگیری
بیماری که نقد او پس بجزد	نقره ماه و مهر ده پنج اند
جمع بپشتد دخل او با خرج	آسمان وزمین درو شد درج
کشور جور و ظلم غارت کرد	ملک از روی در عمارت کرد
پرده از روی بر گرفت هنر	زندگانی ز سپر گرفت هنر
دشمنان را کنده در پیشه	بیبست او بود در پیشه
کار او سر بر کراماتست	ذات او ساک مقاماتست
بجو برپس در فضای سپر	ترک ترکش سپرده تارک هر

زیج نهرست رای رخشانش	رصد ماه در کرپاشش
ای تجریر دقرو نامه	آذری نقشش و نانو بی نامه
آسمان چیت عطف دانات	خواجه کی منصب غلامانست
سلطنت سایه صدارت تو	نه فلک مسند وزارت تو
فلک مسک پزوغایه سای	قدمت شرک پر و قلعه کسای
لوح محفوظ طبع در اکت	عیش مملو طوطا طراکت
اندرین آب خیز نوح تو پی	واندرین داکمه فتوح تو پی
نابین کنی کشد چنگ تو دست	عود چون چنگ بر کنار پست
تیر خطی نوشت در چلکه	تابان تراکت گلکی
زیج جا مابست و زمانه تست	افسر مشنری عمامه تست
نانه آسمان پنبیل سپر	کرده طیب از نسیم زلف تو
دشمنانت جو برف از این سر	که جوینج جله سایه پروردند

کر چه زانش جازشان دادی	هم بسر دی که از شان دادی
با سینه زده کم پستیزی تو	خون دشمن بدست ز پستی تو
بسکنی که بکم بر تاپی	خور این دو قطب دولابی
از طریق سخاوت و حری	هم مذمت جو گو کب دری
فلت نقش بند دفر کن	کرمت ضامن عرو پس سخن
بیزک لشکر تو قطب و شمال	بر چم رایت تو جرم ملال
جنت خاک در تو طاق ملک	آستان به از رواق ملک
عرش بلقیس کرسی حرم	خاتم جم شیشه کرم
داد دنیا تو داده دین هم	لا جرم آن بیده این هم
کس درین عرصه طلب دنیا	بسختی چون تو نیست کام رو
چه شود که ز راه دل جو پی	فلت چون کند سخن کو پی
بمیان سخن که می سپارد	سخن او حدی در اندازد

ای بختی خاتم اندر گشت	رست باد از برادران گشت
باشن چو بد خرم و خندان	زان فروزنده روی فرزندان
پست جان تو چون سرای	که مباد افسنی ز جای تو دور
در صفت سرای معمر	
ای مایون پسر ای فرخند	که شد از رو نعت طرب زین
طاق کسری زد قمرت کسری	مشت جنت ز کشتن قصر
خاکت از مشک و سنکت از مر	بادت از علد و آبت از کوثر
کوه پیوده سنگ و برشته	بهر فرشتش تو خسته بر خسته
بازر شمشیر تو در یاری	لا جورد پسر زنگاری
کاشی و آجرت بر خورده	مال قارون بدم فرو برده
کج بام تو نه سپهر بدور	از ره گمشان کشته بدور
کرده باشی خلعت ز ملک	شاخ طوبی خطاب طوبی

شش بندان کن مکنده کری	بردت کرده عمر خود سپری
در تک این رواق پالند	پشت ماسی بجا و نالند
ماه ازین طارم زمین مرکز	در دم آفتاب آجر پز
صحن معمورت آسمان سپر	سقف مرفوعت آشیانه مهر
چون ز سرخاب روی شاید	داده سرخاب را جمال تور کنک
کار سنگ از نو چون نکاشد	جام با سنگ ساز کار شد

در صفت مسجد جامع

ای کرامی بهشت مسجد نام	خلد خاصی ز روح و جنت عالم
شاه دیوارت ای عارت خیر	بن و بیخ کنشت کنده و دیر
ز تو دین را نظام خواهد بود	در تو مهدی امام خواهد بود
نیم شب دیده موزن بام	دیده ز پشت صبح ز اخ شام
از ستونهای بی ستون سبکی	وز طبقات آسمان رنگی

بسا نزدین سپرای عوز	منبرت سدره را نموده زدو
بنو کردون ارادت آورد	در تو کبر بران شهادت آورد
کرده مرثیه ز کسب دینی	در سوای تو ماه قنبدینی
زیر آن قبه ای حسر کای	در عرق زینت کاه و بامی
زوج مقصوره تو پیش ملک	اعتراف قصور کرده ملک
از شعاع تو در شب تیره	مسجد بصره را بصر خیره
طور در طور باهای تو درج	تاف در کاف کنبدت شده خرج
ماه نو مرغ وقت و ساعت تو	جمع کرو پیا ن جاعت تو
دین بپشتی روی دیوارت	کرده اسباب شهر کرا غارت

در صفت خانقاه و مدرسه

ای در علم خانه دپستور	چشم بد باد از آستان تو دود
رفت بر خط استواء عشت	سدم خط بقا و نشت

کو پیش دست کمر بسته	زیر بارت زمین جگر پسته
برده ابد ایمان کن میگویند	چارصدت زرش جهت پرو ^ن
در حصار تو گنبد گردان	کو تو ال تو صمت مردان
شد سعادت طلایه بر تیریز	تا نکندی تو سایه بر تیریز
از پی ضبط سخره خانت	تا حیا شود سبک نانت
آسمان گشت و کوکب انبوه	آسیابان بر آب بلیان ^{کوه}
مال تبریز خراج خان تو ^{نست}	پای سرخاب را توان تو ^{نست}
مر که رخ در رخ سپاس ^{ند}	در جهان انجمن اسایس ^{ند}
در حسب حال خود گوید	
چون مزاج جهان بد استم	نشدم غره تا تو استم
کار من کوش و کناری بود	راستی را شکر کاری بود
ماه را قدر من سها گشتی	زمره را خود بین گشتی

انک مهرش نیاید اندر جستم	شاید اکر کسیر از عطار دهم
مترلم مکه مبارک بود	مترلم از عه و تبارک بود
دل من با ملک بر از شده	جانم از جسیم بی نیاز شده
دیر در قدس و سیر در لاسو ^ت	وز ابا ی ایت ساخته تو ^ت
بوقبیس چری درون خطم	بولیب در زبان خطم
منکر شسته قلب و یار شده	قابلم عکسوت غار شده
دم عیسی دل مرا حاصل	کف موسی بسا عدم و اصل
نفس من راز بورخان ^{شته}	نفس انجیل راز بان ^{شته}
دامنم زان فتوح کرامت	داشت از آستین مریم شرم
مر زمانم نوازشی تازه	چرخ از آواز من پر آوازه
ماه طبعم کلف پذیرنه بود	روز عیشم خلل پذیرنود
سایه بر مال کس نمیکنم	مالش کس نکرد در بندم

چشم زخمی جال من برسد	تیر شخصی بیال من برسد
غیرت روز کار بادم داد	دادم آن روز کار زیک یا
دو پیش را بمن سپست	رونق احتشام من بگست
غم ایشان دلم بجان آورد	بضروریم در میان آورد
ناشدم کفجه دپت و کاسه	بدر خلق میدوم که درم
جذب پرسی نشان من که بجایست	کم شد این بی جبه پوی از چپ و راست
مدتی شد که از وطن دورم	غیرتم رنج کرد و رنجورم
دل من تاب سینه سنگی یافت	جانم از غصه بار پشنگی یافت
رخت در خرابه بردم	زان دل افسردگان بغیردم
سختم را در و رواج نه بود	وز خرابی برو خراب نه بود
بر سپهر شر جان می دادم	گاه کاشش بنان می دادم
با جان قوم و دستکامی سهل	سازگار پت کارم دم اهل

کردن بودی شکوه یک دو بر کرد	اندر آن فقرتم بخوردی کرد
در چنین فقر و نام ادبها	خضعت و جتی لوا دپها
صدر مشروح سپنه چاک زد	سالما آه پسوزناک زده
شطر تا سحر شود شام	رک روزی تا بد از بام
خبر منعی شپنده شود	سوشمندی ز دور دیده شود
تا که شد صیت رقت خواج	سرور پراط از دپا ج
مسندش صدر ملک داری شد	فلکش حامل عاری شد
اخر طالع بلند ی یافت	کارم از بخت زورمندی یافت
غم دل روی در میدان کرد	فته آسنگ آرمیدن کرد
شب سروشی بصورت مرم	قال یا ایها المزلتم
ای کلیم سخن کلامت کو	جم جهانگیر کشت جانت کو
کرش در کشود و خان انداخت	لطفش آوازه در جهان انداخت

به شپنی که وقت کار آمد	کل امپد ما یار آمد
مرد کاری حدیث مردان کن	جام پرگشت دور کردن کن
کارت از دست رفت بگوش	وین قدح را پیا دخواجه نوش

در تخلص کتاب اسماء الغیاث محمد شید

کاسن از حکم رنجای کهن	طالع وقت را کجای کن
بمودار را پت بی تخمین	راز این طفل نوز سیده سن
که قوی حال یاز بون نشت	گو کبش در سبوط یا شرفست
در جهان بر چه حال خواهد بود	از چه چیزش وبال خواهد بود
بدر آوز سیر این احب ام	بهر میلج و کد خداه و سهام
گو کب اوز گو کب دستور	بکرنیک تا بنا شد دور
تا بد اینم و دل در و بندیم	بسخنهای عشق سپو ندیم
بچه می مانی ای حدیث نوز	بس سگرفی که چشم بد ز تو دور

بنات حسن برو مندی	مخو روی خسان می خندی
ناشگفته کل بهشتی تو	از شکفته مکر بهشتی تو
ای فتوح شب بحر خیرم	قرت العین خاطر پیغم
فرع و اصل تو بار نامه دین	باب و فصلت طراز خانه دین
از بهار تو تازه دل جانها	وزنهار تو روشن ایامها
ز تو طعم بدست شب خیزی	کرده بر فرق عقل کل پیزی
بزمین از سپهر پیغامی	زین مباحات جام جم نامی
روشنی یافت علم از نور	چون نشتیم بنام دستور
خواجه یاد مکن در چیزی پست	که بمصر سخن عزیز پست
حیف باشد خیال سخن سخی	بی نصیب انکار چنین کنی
لطفش از سر کسی خبر یابست	مگر از بخت من که در خوابست
از درختی بدان طرب بناکی	چه کم از سایه برین خاک کی

من فکرم سپهر را دریم	که بر اور سپه دارم غم
ای بهایات من بایات	افتخار حدیثم از نامت
در جهان کس تو می گویم فاش	منم آن پیکس کس من باش
زان دل ابر پس ز دریا کن	اتفاقی بجانب ما کن
مایه داری و می توان ارد	غم پران خورای جوان ارد
شوان کم چنین پنداری	که نه تبریزیم نه شیرازی
کوش دارم نه چون کان چون	کوش دارم که مستندم و پیر
پست بر موجب قباله من	دو پست در پیش در جباله من
آن تعلق جو پای بندم کرد	خلق در حلقه کمندم کرد
من از ان توام جو پستی اهل	غم ایشان بخور غم من سهل
زگریشان جو خادمان بنواز	بامراتیر خادم خود پراز
لطف کن در کشاکش کمند	که جو خادم کمی شندم زار

غاک آن خادمان بی خا سپ	به این خادمان بی ما سپ
فکرت من نهاد دیوانی	که نخوردم ز حاصلش نانی
یار ما کن چنین غریو غم	یا بتسبیح اندر آردیو غم
تا تو باشی صاحب دیوان	که نشاید دو صاحب دیوان
تاکنون که چه چنین سفله نهاد	پسیم آن دست بوس دست نهاد
بخیالی زد و رساختم ام	سو پس غایبانه باخته ام
از دعا پی نبوده ام خاپی	که ذرا غم گواه آن خاپی
پای رفتن نبود درد پستم	ورنه من بر کزاف تشستم
بعد ازین چون قلم بر کوتم	جائمه کاغذی فرو پوشتم
علم جامه جمله قصه داد	واندر و کرده قصه خود یاد
مکر کم کاغذی شود روزی	بر سر آن عیاش دین سوزی
او حدی کرد بهر پیش کام	او حدی را بدست ادبی کام

جایش از راه چون دست آید	گرچه دیر آمد پست جیت آمد
او بود پرده طلب کمال	پشت آورد کارنامه حال
ره کنجش در آن رفت این ما	بر سر کنج خوشترن چون ما
نفسی هم بکار من پرداز	که جو کنج پروم نیابی باز
جام بستان که می گریزم من	ز آنک سر پستم و بریزم من
جاودانست من بگویم را	سخن آنکه چنین سخن که مراست
دختر اند خوب و بالغ و کبر	که بنه ماه زاده اند از فکر
نخستاید جز این سخن دل	که باند نقشش در دل سکن
نیست امروز حواجه میداند	پیکس کین چنین سخن راند
زود کارم باز و نثار بین	شیر کیرم کن و شکار سپین
جرعه زان کرم بجانم ریز	باده جو خود بکامم ریز
در دلی پری اگر چه گشتم کرم	ورقم پر عرق شد پست از شرم

توبه عذر این پریانی	گرچه شوخ پست این ویشانی
که بفضل و منزه من باشند	مگر این سروران که در پند
ترندم درفش خود در مشت	دور دارند ازین عیون
محبس افم مبر که می رنجم	در مصافات من سخن پیچم
وز بد و نیک سلوئی دارم	باغم عشق خلوتی دارم
که بگرد این شکسته باز در پست	ران حضور آمد این نماز در
که یو پی مگر ترخسم را	از تو خالی مدار کنجسم را
عدل جشید کن بیل و نهال	جام جشید پیری ز نهال

در طایفه

قدحی ده که خواب من بردی	ساقی ار صاف نیست زان
جام در دم بده که نوش کنم	نیست صافی مهل که جوش کنم
در دوردی بمن رها کردند	صف پیشینه صاف را خوردند

درد دل را بدر دشت نم	درد بهتر که درد در جام نم
اقتضای زمان ما نیست	بتوان کرد از آن ما نیست
گرچه آن دوستان ز دست شدند	خفک آنان که زود پست شدند
دلم از جان خویش سپردم	دور او پیش ده که دیر آمد
مست مگذار در پیاپاش	شب جو یک شود بخواباش
جایش این به جای خوابی مست	ور خارش کند شرابی مست
روزمر که ارجال بدباشم	بده این جام تا بخود باشم
چون اجل در کشد بخود تنم	بس این جام بر سر سپکم
تا جو آید دل از دمان برب	جام بر کف رویم و جان برب
مطرب آخر تو تر شادم کن	زان فراموش عهد یاد کن

در مشنوی کوبید

گرچه مگر کم کرد یاد از ما	آن پری چهره یاد باد از ما

یاد او کن ولی بنام دگر	تا بنوشیم یک دو جام دگر
چون در آوردش پرده راز	بفر حدیثش مگو و پرده باز
دو غل خواهد آن رمیده غل	غل او حدی بخوان در حال
گرچه او دلفروز تر باشد	مغن ما بسوز تر باشد
ورچه او ساکنست و آست	من بخد مت روم گم آست
او تن حکم کرد و زمان نسن	من دلش میکنم فدا جان نسن
من شکایت کنم ولی بنیاز	او حکایت کند سر آسیر باز
او جو دشمن می کشد زام	من بشادی که دوستی دارم
من غمش میکنم بدین زاری	او مرا می کشد سپهر باری
من کنم یاد او خلف کردم	او کند ترک من تلف کردم
گر کشیدم بزلت او دپستی	مست بودم بکیر بر پستی
دوش می جستم از لبش کامی	چون بمن داد ازین غط جامی

نه شستم جو تیر و بودم	که باین باده در کرو بودم
در دمن خور که صاحب ددم	تا بدانی که من چه می خوردم
جام من یافتی ز دست من	تو خودش نوش کن بستی
می کز و پست قطره مردی	چون توان دادش بپیری
بیر این شاش و شیشه پرمی	پای غم را با غمی بپای کن
چون نم نام آن نکار زد	من کزین گونه رند باشم و مست
ستم از گفت و گوی عام چه غم	عاشق از سنگ و نام چه غم
جرعه می ز جام من کش	تا بجا و بدست میرو خوش
گر شود جلیب تو زین می کرم	بعد از انت نیاید از کس شرم
چه نهی پیش چیه باده خام	چته را نیز بخت باید جام
اوصدی این سخن در از کشد	شب تارکپ پرده باز کشد
اندرین شهر چون حریفی نیست	وز حریفان ماطیفی نیست

انذکی که نبوشی از جامم	بشناسی که چیه یا خام
تا نبوشیم ساغری با هم	برسیم از وجود خود ماسم
لاجرم جام خوش می نوشم	جامه بر جام خویش می پوشم
تو بین انگ نقل کم دارم	این که کن که جام جم دارم
خوان نقل هست نقل نیست	خور مخاج حله و نقل نیست
زاده نستیت پستی من	پادشاهیت تنگ پستی من
خوردم از عشق ساغر پزدا	میروم اینک او نشان خیزان
گر تو بر من پستم کنی وردا	منم و عشق هر چه با اباد
باشد از عشق قوت مردان	آب و نان چست قوت بی دردان
دایه دل جو سپر فرزم کرد	عشق داد و ز سپر یارم کرد
ای که انذر شکست ما کوشی	اشتی کن که جام مانوشی
کر چه کوتاه دپده بام	دور کن سنگ طعنه از جامم

خانه تاریک و وقت پیکان	ره بگردان که جام بر آید
تشنه کرد و زجوی و چاه	راه جو پی کن و ز راه مگرد
آب ازین خمیر سیل بنوش	باده زان جام سبیل بنوش

سُئالات از حقیقت کائنات

ای پرونده حقایق کن	نفسی رخ درین دقایق کن
مرجه پرسم ترا بهانه جوی	پیش من کز نشین و راست بگو
این جهانی که اندر و پی تو	حسبت با خود بکن کمپو پی تو
اصل ما از کی سوید آید	بود یا خود بنود پیدا شد
جو نخست از عدم بدید آمد	که ماین کنج را کلیب آمد
متحرک جز است چرخ بلند	زجه ساکن شد این زمین نژاد
آن یکی گرم کرد کرد چو آست	وین دگر با سکون و سرد چو آست
این تف باد و آب و گرد از آست	وین تر خشک و گرم و سرد از آست

بچه چو این زمین قرار گرفت	وزجه این تخم ریخ و بار گرفت
ظلمت این شب سپیاه از چست	نور این آفتاب و ماه از چست
ازجه این قلعه پسر بلند آمد	کدخدایون و خانه چند آمد
جدا زین مادرند و چند بد	چندشان دخترست و چند پسر
تو چه چیزی چه کومری چه کی	نرسیدی بخوش در چه ری
این خرد خود بکار و روح کدام	دل که نفیست را چه باشد نام
جون فمادی شجر بچانه	بچه کار آمدی درین خانه
این فرستادن پیمبر چست	با تو کز نیست این سخن بر آست
ازجه پریمیز واجبست اینجا	چه عجبی که حاجبست اینجا
سازگاری و مردمی چه بود	آدم از حسبت و آدمی چه بود
زندگانی چگونه باید کرد	چه کسانرا نمونه شاید کرد
خلق هر منبر لی که ام بود	مترل اصل را چه نام بود

آنچه دیدی ز سرگذشت بکوی	بر چه چهرت سرگذشت بکوی
چست این دوزخ و بهشت	پیشش حال خوب و رشت
تن و جانرا عذاب چون باشد	مول بوم الحساب چون باشد
اصل اینها جویند بر یک	از چه پیدا شد این تفاوت
کار این سلطنت مجازی نیست	باز دان این که کابای نیست
همه دانستیت این بدست	کرد اینشته کناه از تست
بدر آور اصول او زین جا	تا بکنج پیروی بر آری نام
اگر این گفته اندانی تو	اندرین خاکدان بمانی تو
آخر این آمدن بکاری بود	از برای جنین شماری بود
ورنه این درد پسر چه می باشد	همه خود بود در چه می باشد
تو بدان آمدی که کار کنی	از جهان نشناختی کار کنی
همه را بگری و دریا پی	رخ پینی و در دپسریابی

چست ناموس در سر برد	کیست سالوس ز بها خورد
چست ناموس دل در و بند	کیست سالوس خوش بر خند
دانش این حوالست تو	وز خدا این رسالت تو
تا حدوث از قدم بدید شود	نسبت پیش و کم بدید شود
ترک این عالم فنا کوپ	ملک جاوید را شا کوپ
در صفت علم و عل	
علم بالست مرغ جانت را	بر سپهر او بر در و انت را
علم دل را بجای جان باشد	سری علم بدکان باشد
دل بی علم چشم بی نورست	مرد نادان ز مردمی دورست
علم علم بر بزمین بالا	تا برو چون علم شوی والا
مهر از بای علم و دانش پی	تا بقیوم در رسی و پی
علم عقلیت و نفیس علم خدا	پیش ازین بخودی مکن غدا

ز آنچه برخان نوشت بر ما	شاخ علمیت و میوه معلوما
نیت آب حیات خودانش	نیت باب نجات جزا ^{نش}
هر که این آب خورد باقی ماند	چشم او در جال پساتی ماند
بد روح کن بدانش و دین	تا سوی هم عنان روح آیین
دین بدانش بلند نام شود	دین بی علم کی تمام شود
نور علمیت و علم بر تو عقل	روشنیت این چه حاجت ^{بنقل}
علم داری مشو براه دلیل	علم بس راه را چراغ و دلیل
چون چراغ و دلیل و پرسیدن	پست دره چراست ترسیدن
علم نورست و جهل تاریکی	علم راست بر دبه بار ^ک
دانش آب زندگانی مرد	خنک آن کاب زندگانی خورد
در پی کشف این و آن روشن	جز بدانش کجا توان روشن
نفس پیشه است و کربزیش	عقل بار نو و علم شمشیرش

علم خود را مکن ز عقل جدا	تا بدانی که کيست عقل و خدا
تن بدانش سرشته باید کرد	دل بدانش فرشته باید کرد
علم روی ترا براه آورد	باجراعت به پیشگاه آورد
علم اگر قایل بیت کرجا ^{نست}	هر چه دانی تو به زمانه ^{نست}
تن بی روح کيست شتی کرد	روح بی علم چیست بادی سرد
جهل خوابست و علم بیداری	زان نهانی و ز بن بیداری
جان داشته که چه دم سازست	با بدن بر فلک پروازست
راز جرخ و فلک بدین دوری	نه هم از علم یافت مشهوری
علم شتی کند بر آب روان	انگ شتی کند بعلم توان
چون تو با علم آشنا گشتی	بگذری ز اب تیر بی گشتی
سک دانا ز کا و نادان به	بهر در گذشت شهر از ده
شود از جهل مرد کا بل و پست	دانش او دلیر سازد و جست

کردش قبه جنیس پرگاه	نه بعلمیت بس بحیثیت پناه
وین همه کار و حرفت و شیشه	نه هم از دانشت و اندیشه
جمل کورست سرچاه شد	علم و پند کی باه کشد
دل جو کرد و بعلم پیونده	راه جوید با فرسوده
چون بعلمش یقین شد	در عمل نام دار و جبت شود
مرد بی علم جفت غم بهتر	دیک کی گوشت بی کلم بهتر
پوش جا بل جو آتش و خاشاک	برد دیک زود کرد و خاک
علم دیوانه بی حلال نبود	ز انک دیوانه را عمل نبود
علم راست رستی درجا	که نکرد و بر پیشتر بتا
علم را در دزد برد نتواند	با جل تپ ز مرد نتواند
نه میل زمان خراب شود	نه میل زمین در آب شود
جوهر علم سحر زرباشد	که جوشد کهنه تازه تر باشد

نفس را عقل مستفاد کند	علم ازین شتر چه داد کند
آنچه در علم پیش می باید	دانش ذات خویش می باید
در مضمون این کتاب گویند	
نامه اولیاست این نامه	مسیر او را بشهر و سنگاه
اندرین نامه بدیع سرشت	راه دوزخ بدید و راه بهشت
سخن مبداء و معاش و معاد	اندرین چند بیت کردم یاد
صفت بر و صورت فاجر	حیلت دزد و حالت ثاثر
سخنی بی تکلف است خلعت	قری بی تر قنیت و کلفت
مکر در گفتش نه پاپنده	ز امات حضور زاپنده
نفس را این بشارتی خند	بمقاصد اشارتی خند
نام این نامه جام چشم کردم	واندر نقش کل رقم کردم
تا جو رغبت کنی جهان دیدن	مرجه خواهی در و توان دیدن

بشنای درو که شاه کجاست	مترل او کدام و راه کجاست
دشمن شاه را شکست از دست	رنج دیوانه خواب مست از دست
در این خانه را که یافت کلید	رخ این خاکنی ز پرده که دید
چه مسافت ز کج تا بطلبم	وز سما چه مایه ر تا آسم
باز دانی معتمد از مطلق	راه باطل جدا کنی از حق
بیخ دیوت زره نیندازد	عول رخت بجه نیندازد
دور باشی ز مکرهای سپی	راه یابی بملت حسنی
بتو گوید که آدمی چه بود	مرد جو نیست و مردی چه بود
خسره رام مرد غل نشوی	بضلال پسین مثل نشوی
مالت از دزد در امان ماند	حالت از علم بی گمان ماند
باز فکر تو حشم باز کند	مرکب روح ترک نماز کند
کول گشت نباشد از چپ و راست	بازیابی که مترل تو کجاست

۷۹

دیدم عبرت گشاده شود	دلت از نفس غیر ساده شود
توبه بستی چنین شوی واصل	و واحدی را تو ابا حاصل
گر نشاید که عذر ما خواهی	دولت خواه از خدا خواهی
در قسمت کتاب آفرینش	
دوشس کردم بخرمی غمی	که بدین جام تو کنم بزمی
دل جو در خانه پست شد زین	رخ بصر آنها دو من در پی
بشستم چون بدشت آمد	جام پر کرد و می کشت آمد
بادی سخت بود و مرد انداز	شد صاب ضرورت از آغا
که که و که چگونه چند خورد	تا شود پست و ره نجانه برد
چون زمن دور گشت مستوری	بر کرشم قلم بد پستوری
فتمت را پست کردش سبه و	تا بنوشند بر نباشد جور
دور اول نشاط بخشد و نو	کند از دیده خواب غفلت دور

اندرا بدست بگفت و بگوی	عالمی دیگرت نماید روی
دوین دور شیر کمر کند	در فنون سحر صبر کند
راه یابی باز ما پش	پرده بر خیزد از نایبها
در سیوم دور چون کنی نو	بنامد نهاد را پوشش
روح را قوت شباب ده	سر آرزو امل بخواب ده
این سپه دور از بر توانی برد	راه از اینجا بدر توانی برد

حرف اول در مبدء آفرینش

روز گشت ای حکیم از ان بزر	خبری ده که چون گشت ادل
خود ازین آمدن مراد چه بود	سر این بحر و این بعاد چه بود
مگر آغاز کار دریا بسم	و ز وجود جهان خیر بسم
سمه دانستنیست این بعبان	گر ندانسته در پست بدن
کاولین قسمت از طریق قیاس	در وجود و عدم ننهد اسباب

۲۱

این وجود از فنا پذیر بود	مکنست ارجه برایش بود
ورق را بدو نباشد راه	واجبت او برین جوی کوا
ذات واجب قدیم و فرد بود	بی چه و چون و خواب و خورد بود
باشد او تیر از جهات بدر	توازن ذات بی جهت مگذر
رجه در امتناع و امکانست	ذات واجب مغایر است
چون شد از امتناع امکان	شد ز وجودش وجود عالم پر
کرد پیش اقتضای ظهور	ز آنک نورست و فاش گردد نور
ذات او بر وجودش می کرد	رحمتش رخ بنیک خوانی کرد
صنع را منطری ضرورت شد	طالب جسم و جان و صورت شد
اول جمله او پست غر و جل	کر چه آخر ندارد و اول
عقبش چون ز خود بخود پیرا	تطری بر کمال خویش انداخت
زان نظر گشت عقل کل موجود	عقل کل را بدید کرد سجود

نفس کل شد بید از ان دیدن	شد پسندیده زان پسندیدن
نفس جون در یوم نور دافا	سیومین جومرد و فردا
زان سه رتبت سه بعد پیدا شد	پیکر آسمان سویدا شد
جو نفس جون بخود نکست	تا بداند که حق که واو نکست
عقل و نفس فلک بید آمد	جرخ در کشت و در شنید آمد
بجین تا که نه فلک شد راست	حکمتش جون برین فزونی خواست
شد عیان زین دو چار کاشا	مفت شاه و دوازده خانه
سه در هدا این مایون رخس	روشن آیین و روشنایی
نرم خوابین تن پرتازدن	مریکی پرده نوازند
جرخ جون دور کرد و شد پیدا	شد زمین روشن و زمان پیدا
در زمان کشت چار فصل بد	برزمین نیز مفت خط بکشید
مفت اقلیم از ان پیوستند	مریکی بر پتاره بستند

جون از ان جنبش شبانروزی	یافت انجم برات پروزی
شد نماینده زین ورق در حال	مشرق و مغرب و جنوب و شمال
جرخ از اول که چهره شد در دور	چار عنصر بید شد در فور
کائناتش و باد و آب و خاک تواند	هم حیات تو هم هلاک تواند
وین عناصر وجودت در هم آمد	زان سه مولود نامدار بزاد
ان سه مولود چیست بداند	معدن و بس نبات و بس حیوان
کشت معدن بجا که پوشیده	در زمین شد نبات جو شیده
چوان بر زمین و آب و هوا	شد بخیش روان و حکم روا
ان سه موقوف بر چهار ارکان	وین برین مفت کند کردان
جرخ محتاج نفس و عقل	تا بوجه رسیده نقل و نقل
کر چه مر یک چنین مدار کند	جون بوجه رسد قرار کند
انک با عقل بود در روشن	جنبش نفس را طبیعت گفت

طبع چون در مزاج پیوندد	از ترا یک تشنه بندد
چونک از طبع و از مزاج برود	پست این تشنه ای کوناگون
اختلاف زمان برون آورد	نه مزاج از چهار عنصر فرد

در تربیت ظهور و الید ثلاثه اول معدن

جرم خورشید کرد پیکر خاک	مدتی چون بگشت با افلاک
آب و خاکش عکس یافته شد	تبش اندر دو کانه یافته شد
متضاعد شد از میان دو نجای	که دور و خند در نموا طیلا
روح خاکی کیف بود و نرند	روح آبی لطیف و نیر بلند
روشن آفتاب و تابش دای	حرکت کرد و واضطر ابش دای
بر موارفت و آب از و چکید	بر زمین کوم گشت و پر بطید
زان صعود و بسوط پیوسته	گشت اجزایش روشن بسته
زمره روح مطلقش گفتند	فردقه ذین ذیقش گفتند

روح خاکی جو بس دخانی بود	و اندر و اندکی کرانی بود
تکلی معدن آفتاب پیش کرد	جیش خورشید در خراش کرد
تبش دایم اندر و پوست	راه بیرون شوی نبود بست
چو بی روز کارش این بدرد	در کوکان فدا شد و گو کرد
قدما نفس نام کردندش	حکما استرام کردندش
دگر این روح و نفس از نیست	شد بحسب عبار معدن حنیت
روح و نفس بدن همیشه	کار کاسی ز خاک پیدا شد
نوبت دیگر از حرارت گان	کرم گشت این سه چیز را ارکان
شد ز هر مقام و ضیق محل	عقد آن در رطوبت این حل
وین پاره در زمان پیوستن	گاه پیمان دو پستی بستن
وزن و قدر را با اعتدال بود	تن مصفا و جان زلال بود
دگر آن آب چون جگر کرد	بر و زمانه زر کرد د

ور بود وزن زین افزون	نقره باشد و نه کرد زر
نام چسب چنن حدید بود	نیزه باشند از اختلاط غبار
وزن طلعت عدیم نور شد	وین پس از مدت مدید بود
زان تا زنج بذبب سر پس	وز مساوات وزن دور شدند
واجب لم و شبت و زاجا	جسد قلع و سرب خیزد و مس
هم چسب از در چهای دگر	هم ز تاثیر این مزاجا
تا شد این خاک پر کهر کنجی	حال و حکم نتیجهای دگر
اصل و بنیاد این جواهر خاک	خلق نابرده بر کسکه رنجی
وین جمیع از نفوس کرد و شد	این دور و حن با تو کشم پاک
زین میان زربود پیچیده مهر	زاده اشران کرد و شد
مس و آهن ز زمره و بهرام	نقره و زرد ماه زیبا چه
	بهره مند و نور یاب مدام

قلعی از مشتری و ژبویه رنجر	زحل اندر سرب کبذ تا شیر
وین چهار آخیش رابد رست	چون بدید آمد امتر اجی
نفس روینده بار ایشان شد	جنش راست کار ایشان شد
شغل این نفس را بطری را	مشت قوت بخادی بر خاست
قوت جذب و قوت امساک	قوت دفع و مضم بشنو پاک
غازیه نامیه مولده هم	کشت با قوت مصوره ضم
بس طبعیت نقش بندی	برد نقش از هزار گونه
شد بصحر او کوه بر جاتنگ	از کل و یا سمین رخسار کن
مدتی بنر شد نبات و لبند	زرد شد بعد از آن و تخم افکند
تا که از اختلاف کرد و شد	مثل او زمین نواند رست
چون زیادت شد اختلاف	شجر آسنگ نشو کرد و سپح

کشت روزه کونه کونه در	بی برومبوه دار و نازک و سخت
آتش از پنج شد روان سوی	شاخ و برش در از کشت و فراخ
آنچو ریخ و برک و شاکست	و آن دگر جله برک و بارش کشت
بار مار انچه داشت پیرک	زابر و باران و برف و باد و سنگر
و آنجه بی بار بود و کج روزه	ساختن پیشان کشت
و آنجه از میوه بود بروی بار	دانش پاک شد ز سنگ و زخار
پرورش دید و سر بلندی یافت	در جن نام از جندی یافت
چون ز قمت گرفت رستن	باغبان بود یاد و ایاز مر
در ظهور حیوان	
باز چون در مزاج و این ارکان	متقاعد شد اعتدال زمان
قوت پس جنبش بر او	مدد روح و پشینه داد
جسم چون زین دور روح یاری یافت	برجیات و روش سوار یافت

حرکت کرد بر زمین چپ و راست	رستن خورد و خواب و راحت
ز میان ماده کشت و نر پیدا	در پی ماده کشت نر پیدا
ماده و نر بهم جوخت شدند	در تنهای خیز و خفت شدند
تا ز تولیدشان جهان پر کشت	کوه و صحرا و غار و وادی کشت
در رجوع انواع انسان	
انتراج این دور روح را با هم	جوگ در اعتدال شد حکم
نفس در انابدان تعلق یافت	سایه نور خود بران انداخت
نوع انسان از ان میان برخاست	شده بقامت راسته راست
تن او شد بعقل و جان قیام	تن تنبای پذیر و جان ایم
صاحب علم و صنعت و پختنست	زانکه او را سه روح و یک بدنت
و آنجه اصل وجود انسانیست	زبدۀ این نبات و حیوانست
آدمی چون زین دور و غرض سازد	مایه نشو و پرویش سازد

آن غذا در بدن جوید بمضم	خون شود در تن و حرارت ^{و عظم}
چون بر آید برین سخن جذی	یابد آن خون ز روح چندی
شورش رنگ از اعتدال ^{مزاج}	متبدل شود ز جور خراج
در چنین حال نزع خواندش	اصل این جذ فرع خواندش
در زوایای پست رست شود	نبتش بآبدن در پست شود
انچنین خوب کوسری ^{سفت}	چون شود جفت خلوتی ^{بافت}
در بند روی از آن حدایت ^{غلب}	بدان رحم ز جری صلب
باز آب زن در آسپزد	رود اندر میشتان ریزد
سفت گوکب بکار او گوشتند	خلعت تربیت درو پوشند
برحم شربند سازندش	تا جو خونی نرشد سازندش
چرخ سیویش اسپتوار کند	تا در آن جایکه قرار کند
ماه اول زحل کند کارش	واندر آن وقت کو بودیار ^ش

کرد

کرد و این خون در آن ^{شست}	متغیر شکل و صورت و رنگ
در ره آن زمره که کام دهند	انچنین شکل نطفه نام دهند
این زمان که زحل قوی باشد	طفل بر داند و معنوی باشد
بر یکا یک پستار کان ^{سنت} زمین	هر یکی زین قیاس حکمی رفت
باشد شش شتری باده دوم	مدد و یا و رو پناه دوم
سرخ جامد شود بر یک حکم	باز گردد بزرگهای دگر
اخذش در مشام بادی گرم	زان بدید آید اختلافی نرم
حکما پی که رسیم و حد ^{تند}	اندرین حالتش ولد خوانند
کر سیوم هاش آفتی نرسد	باگزند و خاقتی نرسد
یارمندی بود ز بهر اش	متصرف شود در اندامش
عضوهای نوپست را در تن	با دگر عضوها گنید پیوند
ولدی را که حالت این باشد	نزد دانا لقب چنین باشد

ماه چارم بقوت خود	شودش شش بند پیکر و چهر
تن او نغز و پرتوان گردد	روحش اندر بدن روان گردد
در شکم نو پیش را بچباند	مرد داند که کودکش خوانند
ماه پنجم بزمره پردازد	ز سرش موی رستن آغا زد
منفصل گردد شش رسوم از نام	صورت و چشم و گوش و بینی و فم
چون ماه ششم رسد پندگاه	شود از انجمنش عطار دیا
در دمانش زبان کشاده شود	داد ترکیه اش داده شود
منعم او را سر نگاه کند	رویش از روشنی جویا کند
اندرین ماه بی خلاف و کزند	کر بزا بداند این سرزند
ششمین ماه باز ازین اپوان	نوبت آید بکوبک کیوان
کر ز مادر بزا بداند این سنگام	کم شود کار زندگیش تمام
در نهم شش باشد پشت	اندران راه سمناک درشت

سعدش این بند را کلید سود	قوتی در ولد بدید شود
تا بتدریج پسر کمون کندش	وزشکنی جان برون کندش
مدتی بوده اندرین تنگی	اوسبک یک از و شکم سنگی
طفل در سنگ و مادر آسته	مرد و از بار یک دگر پسته
دست بر روی و رنج بر زانو	رنجه از خفت و خیر کدبانو
قوت او خون و هیچ قوت نه	خبر از نوبت و نبوت نه
چون برون آید از جان بندی	در دگر خفت او فند جندی

گفتار اندر حالت شخص بعد از ولادت

باشدش کار از اول پایه	طلب شیر و چستن دایه
که بدوشش کشند و کام بهد	گاه صبرش دهند و گاهی شه
چون ز کمواره در کنار آید	در دگر گونه کپ و در آید
باشدش بیم و خوف از آتش و آب	آفت افت و خیر و گریه و خوا

از سه عاشق سخن بدر نبود	هر چه بی رنج و درد سر نبود
چون چپ خود را ست ثبات	واجبه خواست و خواست ثبات
یا بکت کشد و استادش	تا دهد فرض و پستی بادش
باز در گریه و غروش افتد	در کف جوب و مار و موش افتد
شود آخر فقیه و دانشمند	راه باید بخانه قاضی حسد
دل او را کند نرزد و سپا	راتب مشقه و وظیفه ماه
ای بیسان وقف کو بزیان	بدهد تار سپید بجد بیان
بعد از آن یا شود مدرس عام	یا معبد و خطیب شهر و امام
یا برون او شد بد قاضی	یا تیر و پر و شید و زرقی
کم رسد زین میان یکی بوصول	زانکه غرق شد در فروع و اصول
و کرش در پیر این موس نبود	بمعانیست دست رس نبود
بدگانش بر نرزد و نباشد	آتش بر دماغش افشانند

۲۷

از غم و داغ حرفت و شپ	کز و مواض واره و شپ
خوردن بد شستن غناک	نان بی وقت و آب پر خاشاک
چون در آید به پای مردی	کرم گردد بد ل کند سردی
افندش زین سر بسکنتا	آب در بوق و باد در خایه
بکف از و حرص در ماند	بازش آرد و باز در ماند
نشود پند او استاد و پدر	نه بدشش کراید و نه سز
فاش و پنهان ز موشیار و مست	بیرد آنچه افندش در دست
پی او چندی فکار کند	دست آفر سرش بدار کند
صد ازین بی سز تلف گردد	تا یکی در سز حلف گردد
و کرش نخت یا رمند بود	نام بردار و ارجمند بود
یا شود خواجه و کرامی هر	یا سرامی از آکا بر شهر
یا امیری شود و سوزند	یا دبیر دیار سوزند

ریخ بسیار برده از ربا	کرده بر خود عوام راحت و خوا
سالها خسر و کمر بسته	دل در اندوه درد پسته
چون ز سودای قربت و شتی	باسعادت دلش کند خویشی
چو روغاری کشد ز شاه و امیر	ناکمان بر نشانش آید تیر
از عمل بر کند چیرا غی حبه	خانه و آپسیا و باغی چند
مرکبی چند در طوبی کشد	دست در صورت جمیده کشد
غم آنها بگیردش دامن	آز و حرص و نیاز پیرامن
مخت سائیس و غم جو و گاه	خرج ده خانه سازد آلت را
زر خنده و بهای پستور	نان در بان و اجرت مزدور
کر غلامش کر بخت آه و در ریخ	ور سقط شد ز دین بار دمیغ
صد دشمنانش اندر پی	حاجت دوستان بجانب وی
بار صد کس بتن فرو سپرد	آتش دوزخ اندر و کسپرد

دل مظلوم در دعای بدش	جان محکوم مگر خردش
در دل او ز هر طرف قلاب	بسته بروی زویم و لها خوا
سالها کار آن و این سازد	که زمانی بخود نرسد و از تو
شواند می نشستن شاد	نگذرد مرگ و آخرت را باید
دست منصب گرفته کوش او را	جب دنیا ر بوده میوش او را
روز و شب بخوازد و خشم	شده بایستش حضور خشم
غافل و خطی از خطر در پشت	که بخوانند ناکمانش گشت
عالمی کم شود درین سر و کار	تا از ایشان یکی رسد بکار
چیت کپتی ساری محنت و غم	زحمت او فرون و راحت کم
تا شب آخرین ز روز نخست	فلک اندر کین محنت نیست

در صفت ثانی اجماع سبایی در عالم کن

سرا فلک را بدان بعث	نفس را بر شعور این کن

در زمین هر چه چشم جان دارد	آسمان صورتی ازان دارد
او بدین نور سایه افکند	سایه وار این بنور او زنده
اگر آن نور نیک حال بود	عیش این سایه بر کمال بود
ور بید آید اندر آنستی	بنماید دگردر آن رستی
در هم این نور و سایه پیوسته	بهرت آن بسیر این بسته
چون ازین سایه باز گشت ^{نور} آن	گشت ازین سایه زندگانی ^{دور}
ماجه و درجه پایه ایم	چون نه نوریم سایه ایم
تواز آنجا بسایه زانی دو	که نه بمجوسایه از پی نور
اصل نزدیک و اصل دور ^{گشت}	ما همه سایه ایم نور گشت
باز آنجا که پیش ما نورند	از حقیقت جو سایه میورند
مفت گویند ز راه ^{نقطه} پنج	گاه زمرت دسند و گاه شکر
دو جهانگیر و پنج صاحب رخس	زیر این طارم دو ازده ^{نخ}

دو بال و بسوط نم نکند	نه باوج و زوال هم نکند
دو بال و بسوط وجد و شرف	که ثانی گنند و گاه تلف
نزد و خشکد و کرم و سرد بهم	نرم رفتار و تیز کرد بهم
بشد نشان ز خانه در خانه	فتها در جهان و پیرا
در محاق آفت جهان باشند	ز اخراق آتش بنان باشند
شب و روزی جو زو و جون	سعد و نحس از پی هم افتاد
پس کنی بر مزاج ^{ری} سپا	واقفی در ادای طیبای
این کی معطلی و دگر قاطع	این کی تپسره و دگر ساطع
باز این جمع ثابت و سپا	هر کی با کی دگر شده بار
نخس با نخس و سعد با مسعود	قمر ج رنگ سرد و کیر دود
زرو پس چون بهم درآمزد	حالمای عجب برانگیزد
هر کی مقتضی بلا پس را	بافتوحی و انجلا پی را

داده از اجتماع و استقبالی	مهر و مکنون را تقطیر حال
آند نشان سوی حنیض از او	کرده دریای فتنه را پر موج
جرم غور تشبیه را درین درجا	سپرد و شست صورت و صفات
بر یکی شکلی بدید آورد	یا خود از شکل کلید آورد
شد زمین چون شکار گاهی شوم	کرد او حلقه ز چرخ و نجوم
از نظمای تیر جزدان شست	آن رهد کوز رخنه پروان حست

حد اشیاء علویه

میگشدد جرخ ازین زمین بجا	بافت مهر کونه کونه بخار
بر هوا چون بخار زور کند	جنبش واضطراب شور کند
کند انکس که داد دانش داد	لقب این هوای جنبان یاد
در زمین این بخار سپید و جان	نه که در مردم و در کرم و جان
بزمستان مسام چون سست	جنبش این بخار است سست

ایک چون کاه رخ گذار شود	وان مسام گرفته باز شود
بسه قسمت شود بخار زمین	بکه جنبش از بیار و زمین
آنچه بروی زمین حصار کند	جنبش او را جو سبقت ر کند
و آنچه ره یافت در عروق مکان	از تری خود و ز کرمی کان
کند آن راه بسته او را کف	تا بدید آورد زلال از خف
در صعود و بسوط آب شود	مایه معدن ذهاب شود
و آنچه خارج شود ز راه فلک	مردمانا در آن نثار دنگ
کش کدز یا بنز محسوس بود	یا سوی آتش آتش پر بود
پیش ازین جسم را گذر چون نیست	این بخار از دو حال پروان نیست
یا تا پیش رسد شهاب شود	ورنه ابر و مکرک و آب شود
باد چون در میان ابر نشاند	ابر بر کردش سطر افتد
چون بکوشند ابر و باد بهم	بجد برق و پس بریزد غم

ابر از آن باد چون دریده شود	غشش رعد از آن شنیده شود
سرخي کان جدا شود ز سحاب	آن بخاری بود که کرد دآب
فصل سردش تگرگ و برف کند	روز گرمش آب صرف کند
در سوا غیر ازین نظر نیست	در زمین نرس اثر نیست
پیش آن کوا اثر شنا پس بود	آن دگر ما برین قیاس بود
در خواص نفس قلیبی که بیل و کاک و علاء الی	
نفس نطقست بی زبان گویا	این بداند کسی که او بویا
در بصر نور و در زبان کفست	در دهن ذوق و در قدم رقاست
قوت سمع و لمس و بویدن	بره فکر و وهم و بویدن
سمه از فیض نفس آینده است	جمله را نفس ره نمایند است
دیدن او بامتساز بود	کشتن او بر مژ و ناز بود
بتوازیس که مشفقست و رحم	بزارت زبان کند تسلیم

می نماید ز صد طریقت راه	تا زینک و ز بدشوی آگاه
او جو شایسته خودت سازد	نور خود عکس پس از آرد
نور او درشت فرشته شود	منشی عیب سر نوشته شود
جستن سر کی زبانی ازوست	زدن سر قیاس زبانی ازوست
جستن سر نشان جاه بود	وان بایت دلیل راه بود
جستن چشم راست از شادی	خبرت کوید او ز آزادی
جستن چشم چپ نشان جفا	یا ستمای دشمنان ز قفا
جنبش سر یکی بمنوا لپست	سر یکی زان دلیل بر عا لپست
هم چنین حکم نبض سر تا پات	اندر اوقات صحت و افات
نبض نملی دلیل ضعف قوا	متعارف با اختلاف هوا
مرتشش بر جرات طاری	مستوی بر کمال پاری
وان دگر ما بدین صفت باشد	نزد آن کامل معرفت باشد

سپهر و افغان این را	کوش کن تاجه پرده میساز
می بنوشند و بازی گویند	بی زبان با تورازی گویند
زین ورق در سخن نقطه بقط	که غلط کم کن و تو کرد غلط
هر یک اندام تیر را هست	در فراست دلیل بر ناپست
خال در چشم و میل در پنی	صورت جلیست و کج بینی
طرح بینی اگر بلند بود	مرد مغرور از محبت بود
کردن ریش و پای و قد دراز	از حاققت حدیث گوید باز
انچنین کار خانه پرکار	شب و روز تو خوش غافل و
جون تو در تخت این بلا باشی	چکنی گزیده مبتلا باشی
کپیست کین را شمار داند کرد	همه را اعتبار داند کرد
شاد و شین که در سرای سه	نتوان بودی کشیدن ریخ
زان بدین عالمت مرستی	وین چنین ساز و آلتی داد

۲۹

نابر بنیاد بر اندازی	چاره کار خوشترن سازی
زیر کانی که راز داشت	بر اینها جو باز داشت
از میان رود بر کنار شد	کنج و ش سوی کنج غار شد
گر تو کنی پیروی بدین و	و رجوا صر شوی بخت باید
تا نشوی ز ملک ایران دست	شوانی بر کنج غار نشیت
پند در و پیش اگر نیندوزی	زین دو چرخ و چرا ایناموزی
تو با موصن بلند شوی	تا بدانی و از جند شوی
جون نهاد تو آسمانی شد	صورتت سر بر معانی شد
نه زمین بر تو راه داند	نه ملک بر تو نیز یابد
گرچه دیرست کا زین بندی	شوانی که سخت پیوستی
نه جهان در زمانه بستی دل	خوشتر اگر ده بر ص نخل
من بدین غار سر فراخته ام	که درین غار جام ساخته ام

انک در غار سوردارد و سپر
غیر تشش کی رها کند بر غیر

در تشش بندید انکسای بصر و معنی نزد مخلوقات

کی شوی آنخامک می با پی	جون تو با خوشستن نمی آپی
نظری کن درین معانی تو	تا مگر خوش رابدانی تو
کنز برای چه کارت آوردند	بچه رحمت بیارت آوردند
کیستی روی در کجاداری	بکه امپد و التجاداری
نامه ایزدی تو سپر بسته	باز کن بند نامه آسپسته
نامه پنی تو سر دو کپستی نقد	کرده با یک دگر یک جاعتد
از کم و بیش نکته نکدا	که نه آنرا درین صحیفه نکدا
ای کتاب مبین بین خود را	باز دان از نزار آن صد را
خوشتن رانی شناسی قدر	ورنه بس محشم کسی ای صد
سم خلف نام و سم خلیف	نه یازی شدی خلیفه لغت

ذات حق را بیند آپسی تو
کنج تعدیس اطلسمی تو

بدن درج آپسم ذات شدی
بقوی مظهر صفات شدی

بجو پسیم رخ رازهای جهان
در پس قاف قابلیت بنیان

سر مو پی ترا دو کون بهاست
زا انک مستی دو کون با کم است

ملکوتست جای منزل تو
جبروت آشیانه و دل تو

با تو سمره ز طالع فسلکی
قوتی جذر روحی و ملکی

قابلیت قبه ایست الکلی
لیک در حبسه آکا پی

بر تو کلک سپهر صورت بند
کرده خطهای معقلی سو بند

پیکل تست حوز قیم خوش
کایه الکریست و کنج العرش

صنع را برترین نمونه تو پی
خطابی جون و بی چگونه تو پی

نم خمیریت سرشته او
هم حروف قلم نوشته او

نقش الله نقشش نجه
ماسوی الله در سنگه رتبت

از سر و دست و ناف و پای تو	کرده نام محمدی حاصل
الت فایست و را ابرو	صاد و ضاد تو چشمها بر رو
طا و طائف و سین و شین و ذن	مادمان تو باب خندان
سیم نافست و عین و غنیت	این بدان و دران در کرمیکو ^ش
بیکنی ران تو سحرهای دو چشم	بر سپیدان شین شیطان ^{جستم}
صورتی کش بدست خود کرد	چون توان کشش که بد کرد
دیور انور عقل یار نبود	ورنه اینجا ز سجده عار نبود
ایزدت خواست تا بدیدی	لا بقی مرده و نو بدیدی
پیری کرد عقلت از نابالا	مادر نفس تاسدی والا
اخترانت برادر و خواهر	ملکت یار و مالکت یاور
عقلت از عالم آید	نقبت از بارگاه شاه آید
دو ملک با تو همچین همراه	سوی ایشان بپکنی تو نگاه

نه عرض کشته در سرای سنج	خادمان تو با جو اسیرین
چار عنصر خمیره جسمت	سه مو اید بسزوی لزا ^{سمت}
آب حال تپست و شپتها	باد فراش تپست و شپتها
آتش از مطنخ تو آتش پز ^{ست}	آفتاب بیاع رنگ رز ^{ست}
بتو حفظش جان شدست ^{محط}	کز مگر کب پرسی و ز بسط
مشکل عالم از تو آسان شد	دد و دامت ز دم مرسان ^{شد}
سنگ چون موم ز بریشته ^{تست}	آب و آتش یکی ز بریشته ^{تست}
پوست پرون کنی زیر و پلنگ	وز مواد در کشی عقاب و کلنگ
بهر پیل در زنی قلاب	کردن شیر در کشی بطناب
دگران زیر پا روان تو آ ^{ند}	سرد افزار و در عنان تو آ ^{ند}
جوان و بنات خوردن ^{تست}	معدن آیین کوش و کردن ^{تست}
آفتابست عقل و ماست رو ^ح	جبل طوفان و علم شتی نوح

آسمانست سرست و عرشست	حس ده کانه کونه کونه سرو
خلق نیک بهشت و صور ^ه	کرم و ممت بلند قصور
خلق بد دوزخست و نار ^{عضب}	قدر و دیوانگی شواظ و لب
ویل خشم و تعیم خشنوی	دد و دام از و شوت مودی
بحر با آب چشم و کوش و دمان	پیشاموی در چنیده نمان
کوسها کرده و سپرز و حکم	دره و پشته عنوهای دگر
از رک و اسپنجان و عضله ^{وی}	لحم و اصراف و جلد بر سر وی
صد ازین نوع از درون و برون	درج کردند در تو بلک فرو
بعد از ان قوت بناتی ^{مشت}	با یکی زین مرآت ^ن ی خشم گشت
حاصل ضرب پست و چار ^{نزار}	کار فرما و کار کن بشما
شب و روز ایاده در گارت	تا بلندی گرفت دیوارت
نه ملک در دل تو دار و کنج	با کواکب و لیک در یک کنج

جان جهان را بگشت و لنگ نشد	وز حضور سپهر رنگ نشد
کر زمانی بترک تاز آپی	بروی تا بر شش و باز آپی
شد درین جسم سخت کرد و ^{تسوج}	در شهاب و نجوم فوجا فوج
آسمانست سر و شهاب ز کاپست	زحمت هم و فکر حیانت و راست
با تو برام شو گشت و غضب	زمره تر پین و شوتست و طب
مشتی علم و حلم و زهد و قار	تیر شعر و خط و حساب و شمار
مر حکم و سپاست شای	ماه مر حرقی که می خواهی
خاک بر کنج و برد فین ^{تست}	آب بر زورق و سفینه ^{تست}
هم ترا تاج اصطفای بر سپر	هم ترا خلعت صفی در
گاه بردار و گاه بر خستی	آدمی کی بود بدین سختی
پس فی جتی تو دانی گفت	وین انا الحق تو میپوانی گفت
گاه عبدی و گاه معبودی	جه عجب چون علام محمودی

خواجہ فارغ شدت ازین بازی	عمه کارش تو بنده می سازی
در جهان چاره نشد ز تو فوت	بخ این موت کرده چاره موت
آفرینش نام گشت بتو	خاک از افلاک در گشت بتو
دو پر خط و حلقه پستی	از حقیقت بهم تو پستی
جبد آن میکنی بمباری	که دو پی هم ز پیشین داری
نیک پستم و گرنه زین جا	بنام مزار و یک نامت
بتان این که شتی صاف	بشناس این که این قدر کا ^{فست} آ
پیش ازین کرد و حرف بر خوانی	ترسمت بر جی که پسجانی
آنچه گفتم بقدر نیک بدان	در پی آن زیاد ز مادی میرانی

دیباچه این فصل در سری چند فرمود

کریر سد کسی که مرد جهان	گفته کا نذر آد پست نهان
بر شمر دی از نوشتن چندی	کردی از مرگی پانی چندی

۲۶

بار جندین مزار دارد دوز	که جهان دارد از یکایک هر
کوهر بحر و جوهر کانی	آنچه پست است آشکار و نهانی
اندرین نیست ضعیف بجاست	گر بدانشته پان کن راست
این جواب پست گفتی بدر	گر ندانی گریز باید چیست
میتوان یک یک پان کرد	بشناسنده بر عیان کردن
حکما گفته اند و داده نشان	من بگویم ز گفتن ایشان
پست پوشیده در جهان	بدر آوردنش بر رنجی
گذری کن بطور این آسرا	در مناجات عشق موسی و آ
نور موسی بین و نار خلیل	اکرت آرزو پست این غلیل
جلی درج در جبلتها	حجر او علاج علتها
آدم از جنبشش نشان آورد	نکدهش اندیشه را بجان آورد
دم ثعبان از و نمود آرد	رسن ساحران از و تار آرد

اولیای اربعین از و سپت در	انبیاء را کمان بدوشده سپت
آب الیا پس و خضر روشن از و	نار غر و دین کلشن از و
کس نداند که بر چه بار کسپت	وین جهر و زپت و این چه تا
بجیط ملک عروج کند	وز مشام سماخ و روج کند
حل این مشکل از تو نیست بد	به ازین کن بحال خویش نظر
اگر این دپت بر کشی از چپ	از دماسازی از عصای شیب
بکنی که بدیک علم پزی	بتر از آفتاب رنک رزی
ز شرف صاحب زمانی تو	بجه از خویش در کافی تو
اندرین کعبه شد بصورت کم	جری و اندران حجر زمزم
جرحش ساز کار و سازند	زمزم او حبر کرد ازنده
پر که جرح پست در جرحش	زمره طالع ز مطلع نجرش
ذنب کینه در رصاصه او	قمر و شمس در و خاصه او

خبر و این کعبه را طوافی کن	بکرامتش اعترافی کن
سعی کن در صفای روح و بدن	تا شوی جان من جو جان بی تن
که جو این عقده بر تو حل گردد	مهرت تا رک زحل گردد
که بدین وقفه در رسد غنیت	هر کرد و تمام پر حبیت
اندرین تیرگی بسی مردند	ره باب حیات کم بردند
کار این آب کار بازی نیست	شرقی انجمن مجازی نیست
انک بنجار آب کم کردند	عمر خود در تراب کم کردند
باتو معشوقه جو آب ارزان	بر سر خاک چون شدی لرزان
طالب این اصول اگر پستی	در بروی طلب چرا پستی
دل بدین واصلان سر کردند	مده ای جان و روی برگردان
زمره انبیا غلط نروند	اولیا در پی سقط نروند
همه معروف و قابلند بدین	بگرفت این سخن زمان و زمان

کر تو خود میکنی تمام این زمر	همه اچپ در اتو اپنی مهر
سم نشان نجش از سپیدی ^{زرد}	سم دو ابا شدت بکرم و سرب
علت ورنج را چهار سزا	می توان کرد ازین حجتیما
دهد از دات خالق و باقی	زمر ضری و نفع تر یا پتی
بلقب عالم صغیر تو	زاده عالم کبیری تو
نام این عالم مناین است	سیو مین صورت جهان ^{نست} است
پر شنیدم که جان و سپردا	نشیدم کزین خبر در اند
جستش کرج از محال است	پیش بعضی هم از کمال است
کر بدین جیت و جوی پردا ^{زی}	سایه بر سلطنت منیداری
مر که او عالمی تواند ساخت	مرکب از امر کن تواند ساخت
راه تو چید را بدانی رمز	بر رعیت و شورمازین غمز
پادشاهی چه پیش ازین ^{شد}	غایت سلطنت مبین باشد

خاتم خلقتی و خاتم خلق	در تو پوشیده از حله دلن
خاک پری کنی و داری کنج	بس پیس او قشاده بمرنج
سه جهانی بدین جت پری تو	خویش را محض کسری تو
باز کن چشم اگر بصر داری	تا به چیزی که این اثر داری
مرجه از کاینات کسپر نام	از بد و نیک نام نام و تمام
جمله را پیست در تو ماستی	من از ان جمله کتم این جندی
تا مکر قدر خود بدانی تو	جد جان خسر بدانی تو
سخن مخلصان کبیری یا	مندی روز کار خود بر باد
این بدان کایت شرف ^{نست} است	نخه سر من عرف ^{نست} است
از برای تو سخت کوشیدند	باز در غفلت پیوشیدند
گرینیدازی این جاب از روی	شود اینها کشف موی بوی
مبوه از روضه چنین چیدن	بی ریاضت کجا توان دیدن

ای ریاضت کسی نجست این حال	ای ریاضت شود در سیت این حال
پرده شهوت و غضب در پیش	منته کی سوی ز صورت خویش
این اثر با صفات تست ذات	آفتابی تو وین صفت ذرات
بکن ای دوست چون نه جمعی تو	طلب خویش کز جبهه قبی تو
تو بدین رتبت و زنادانی	غافل از خویش و از خدادانی
آنکه اند چون تو پی این دأ	شوانش چنین گذاشت از یاد
داده او بدان و در کار سپاس	پس بکوش و دهنده را بشناس
کردن آنی محل شر از توز	گذری کن برین مشایخ کوز
تا بدانی که دین بصورت نیست	باد پوشش چنین ضرورت نیست
در کیفیت خلایق و بسط و انقباض	
دور و قریب و شریک و غریب و اولاد	
نوبهارت روز عیش امرو	بهل این اضطراب و طیش امرو
وقت یار سیت دوستان دستی	جای رحمت بر چنین پستی

اعل دنیا

کرجه جای غمخت غم نخوریم	دست در هم زینم و در گذریم
در چنین پرپانه بازاری	بی کفایت منیر و دکاری
پیش پستان که پیش ازین بود	یکدم از درد پسر ناسودند
تو شش منیر آبا	تا ازیشان کنی بنپکی با
ز آنچه پست از بهش ندانی کرد	همدکن تا بهش توانی خورد
سیرت آن که شنگان بشنو	چون شنیدی بنه اساسی نو
خوش زمینیت در عمارت کوش	حاصل رخ خود بیاش و پوش
این عمارت بعدل شاید کرد	پشتر رخ بعدل باید کرد
هر کسی را بقدر ملکی پست	که بران ملک حکم دارد و دست
شاه در کشور و ملک در شهر	هر یکی دارد از حکومت بهر
کره از معدلت خطاب کنند	داند آن ملک را خراب کنند
پادشاهی تو هم ممکن خوش	بلک درستی خود و تن خوش

اندرین ملک پادشاهی خود	ثبت کن نام بی گناهی خود
بی حسابی مکن بهانه بجوی	که حسابت کنند موی بوی
اگر عدلش نپرو و درخوا	ملک او را مکن بظلم خراب
که درین خانه بی وقار شوی	و اندران خانه شرمناک شوی
این سخن را از او حدی بررس	که بحسب از او حدی بگوید کس

در نصیحت ملوک و عباد

ای که بر تخت ملک نشایی	عدل کن که ز ایزد آگاهی
عدل چون گشت با خلافت یا	نملذ از خلاف ظلم آثار
عدل باید خلیف را پس حکم	عدل نبود بجا کند پس حکم
عدل بی علم بیخ و برکت	حکم بی عدل و علم اثر نکند
تخت را که استواری از عدلست	پادشاه را سواری از عدلست
دود و دلهام بداد اگر ز سپهر	عادلان را بجان خطر ز سپهر

پایداری عدل و داد بود	ظلم و شادی چراغ و باد بود
طاق کسری بداد ماند در دست	خانه سازی بداد کوش و نخست
عدل و عمر در از سم زادن	عاقلام حبسین خبر دادند
شاه که عدل و داد پیشه کند	پادشاه پیش رخ و ریشه کند
سایه کرد کار باشد شایسته	شاه عادل نه شاه عادل کا
سایه آرز بود که دارد تن	تو بدان نور زنگ سایه مر
نور کلی ز سایه دور بود	سایه نور سپهر نور بود
خلق ازین سایه در پناه آید	مردم از فرا او پناه آید
شاه خفیت فتیله پیدا	جسم دولت ز شاه خفته پیدا
شاه چون مستعد جنگ بود	دشمنان را مجال تنگ بود
جنگ دشمن بسیار باشد مرد	این دو پیش بدست باید کرد
عدل باید طلا به سپهر	تاکد منتهج را دلیل برست

لنگر از عدل بر نشان وزد	تا گشت دست بفتح و نصرت
بتو داد ملک دست بست	مع این ملک را بغافل و مست
دشمنات بهم جورای زستند	بر فتوح تو دست و پای زستند
هر یکی را بکوشه انداز	و آنکس نقش نیست توان بنوا
بر قوی بجه دست کین بجای	بر ضعیف و زبون کین بجای
کان یکی گریست کرک شود	و من بقصد تو سر بزرگ شود
فانش کن جلیت بداند ^ش	تا مگویند غافل ز پشان
شاه باید که دارد از سرش	بر جهان چشم و بر رعیت کوشش
شاه را اگر بعد دست رست	قاصدا و یکی پیاده بست
مال ده که چهار پس باشد	یک پسر تا زیانه بس باشد
بیخ در وقت شدی و پیری	میل و رغبت کن بخونری
خون ناخ کن حیوانی دست	کز مکافات آن نشاید رست

۸۱

کرد قران بدل رسدت فیض	یاد کن پسر کا طین الغبط
آخر و آسمان کمر بستند	بچارا خشیج پو پستند
تا جنین صورتی موبد استند	و اندر و پسر صنع پیدا شد
نسخه عز کرد کار پست این	بس طلبم بزرگوار پست این
هر که بی موجب خراب کند	خوش را عرصه عذاب کند
تا تو انش من خوب دادند	کمش او را بنزد تیغ و کردند
تا نباشد ز شرع حکمی حسرم	ظلم باشد که بشن کس عزم
ظلمت از ظلم دان و نور از ^{عدل}	این بدان و بهشت و راز ^{عدل}
روح خود را ب عالم ارواح	ان پس تارسی بروح و بر آح
جون ملک با تو آشنایی یافت	دل از غیب رو شنایی یافت
اینک چون سایه سو بسو کردی	سایه برخیزد و تو او کردی
قول و فعل و ضمیر چون شد راست	اصلا فی غایت اندر خواست

هر چه خواهی تو ایزد آن خواه	وین مراد دلالت بجان خواهد
آب خواهی تو ابر آب دهد	ایمنی فتنه پسر نجواب دهد
باتو پیعت کینند حق و ملک	سر حکمت نهند چرخ و فلک
نامت اچسی شود ز دانه	تن طلسم جهان گشاید
سخنت را قضا قبول کند	پیش تخت قدر نزول کند
دیدنت حشمت و جلال دهد	التفات تو ملک و مال دهد
اگر دل در بست جان یابد	وامک سودت برد زبان یابد
هر که قصد تو کرد خسته شود	دشمنت خود بخود شکسته شود
فر کین پر و از این خا است	که جهان را بعدل و علم آراست
در خلوت کلیم بپوشیدی	بنام و بروزه کوشیدی
دست بستی کمر بپکنیدی	تاج شامی ز سپر بپکنیدی
روی بر یک و دل جو دیگر	دل سخن کستر و زبان خاموش

نادریدی دانش بدیده را	دیدینای این نشیب و فراز
سرجام جهان غای نیست	اثر قربت خدای نیست
روشنایی که این خرد آرد	جام جم در ضمیر خود آرد
هر کرا این گمان تو پسر بود	روح صید و فرشته کبر بود
خطبه آنست و سکه آن باشد	که دو پستی در آن میان باشد
عادلای سایه خدا باشد	ورنه از سایه هم جدا باشی

حکایت

رفت کسری ز خط شهید	باسواران ز طرف می گشت
کشتنی دید تازه و خندان	ترو نازک جو خط دل بسندان
پرز ناریخ و نار باغی خوش	زیر هر برگ از و چراغی خوش
گفت آب از کدام جویش	که بدین گونه رنگ و بویش
باغبانش زد و ناظر بود	دراو باغ که نیک حاضر بود

کشت عدل تو داد آب اورا	زان نه پند کسی خراب اورا
بادشاهی بزور باشد و مرد	مرد را مال دوست داند کرد
مال پس نی عمارتی تناد	وین عمارت بعدل باشد داد
ز عمارت نظر مدار درینج	بر رعیت جواد باش جوینج
ملک معمور و کج مال مال	بر کشد تخت را بگردون مال
شاه بی شهر خون سازد باج	شهر بی ده زبون شود ز خراج
طلب عدل کن ز شاه و وزیر	کو بدان نحو حکمت و تفسیر
نخشان عمر و زید را شاید	عدلشان عالمی پیا آید
شاه محروم و وزیر ماه بود	زین دو آفاق در پناه بود
شب جو رفت آفتاب پرده	نه نیابت کند دو صد مرده
ملک شب اوزیر نام اندو	جانش و پاسبان بود تا روز
نصب این مرد و کرد کار کند	نه زور و مرد بی شمار کند

نشود طالع اختیاری شاهی	بی وجود مدبر دایم
بخش حسرت و پست و کلک و زغ	سپر ملک روز کسپر کمر
شاه باشد بروز عدل جوبا	مرتب نشه را وزیر جراح
وزرا را ملک امینانند	کار فرمای دولت اینانند
کر نسا ز ندکار در رویشان	وزر باشد وزارت اینان
وزرا پی که مرکز جاسند	آسمان قبول را آمانند
خلق صد شکر گشته سر گردان	در پی خو آید در بدر گردان
پی ایشان هزار دین برآه	تا کند خو ایشان بلطف نخواست
روی جنین هزار دل درشت	کام این پیدلان بیاید
کار ایشان بدست خویش ساز	مرسم پهنای ریش بساز
خیر تا خیر بر بنی تا بد	خفت آنکس که خیر در یابد
چشم کستی تو پی مرد و در خوا	فرصت از دست می رود در یا

در باب ظلم و ظلمه

ظلمت ظلم پیره دارد	عدل باید جراح و قتل سپا
خانه ظالمان نه دیر که زود	بعضیت خراب خواهد بود
دور دل خانه سوز ظالم بس	بدنش را همان مظالم بس
ظلم تاریک و دل پیسه کند	عدل خشنده تر زه کند
مدر اظلم رنج کن باشد	عدل و دادش صارتن باشد
جه جیانت تر ز خون خوردن	و آنکه از خلق بر زبون خوردن
نیست در پنج دولت اینان	تبری چون دعای مسکینان
تو نترسی که باغ سازی و تم	خرج آن جمله از خراج یتیم
باغ حوز را بنجیده کل سیوه	برده سر تنک بینم و سپوه
شب تاریک و دوک رشتن او	روز زمان بخون سرشتن او
و آنکه ظلمتی جهان در پی	تیغ رفع بدان تو پی با جی

پیر زن نیم شب که آه کند	روی سفت آسمان سیاه کند
وی بر خشمگان و خو خواران	زافت سیل چشم پداران
بس که دیدم دعای پیر زنان	که فرو ریخت خون تیر زنان
کر یک جه ظلم و رزی تو	در حقیقت جوی پیرزی تو
از تو گردیده پر آب شود	ملکت از سیل آن خراب شود
مهل ای خواجه کین بون کرا	شروارون کند و ده و پرا
چون ضرورت شود معادن کار	ملک حوز را بعداد لادن بسیار
چکنی بر قلم زمان و غسل	کتب در عقد ملک داری و حل
قلی راپست کرده در پس کوش	چشم بر خورده کمان چون کوش
خلق در ویش را بریده بکلک	مال و ملکش کشیده اند
نشاند که کرد کارش کسب	نه بداند که اصل کارش چیست
علم دانستن قفیز و نقتیر	عمل آزدن یتیم و حقیر

کر ترا تیغ حکم در مشت است	شخه کش باش در ز خود
در در اشخه راه رخت نمود	کشتن در ز بی کنه چه سود
در در اشخه چون شریک بود	کو چهار افس چریک بود
چون نباشد سیات اندر شهر	نزد خندان و خنجر تر
نیم شب کرد بر گریوه رود	در در بام طفل و پیوه رود
همه مارند و مور میر کجاست	دزد گیرند دزد گیر کجاست
راه ز کاروان ده را کرد	شخه شهر مال مرد و پرد
بر حرامی جو شخه شد خندان	بحرم دان فز و بردندان
چون گمان ریش بدی زه	شوان خفت ایمن اندر ده
شهر وقتی که بی عیس باشد	چین ابروی شخه بس باشد
تیغ حاکم حصار شخه بود	داروی در دفتنه مهر بود
سر دزدانک میوه دار است	بر تن آسوده پاره کار است

دزد را جای بر درخت بست	پایسباز را نظر برخت
بتو معمور داده اند این ملک	ز خرابی مهل که کپس کلک
تارخ این زمین بخاری تو	بخ از خار چس چه کاری تو
کر نه این میوه یار آید	باغ را از کلم چپ کار آید
همه اندر ترا کش چون تیشه	کی بماند درخت این تیشه
گوشت دستان بر دو ماه خورد	مرغ بریان چریک شاه خورد
دپت دستان جو چرم کشته	ده خدا دست نرم برده که
چه خوری نان ز دست واد	نظری کن بدسپ پاره او
دوسه درویش رفته در ده	پی کوپاله و بز بره
شب فغانی که میش کر کرد	روز آبی که دزد خویش برد
توپ را ز باد کرده چشم برود	که کی آرد شبان بنیر و فرد
ای که در مهر دیگران کوشی	بهر خود کا و دیگران دوشی

پس در قدر خود نخواهی شد	حاکم شر خود نخواهی شد
هر که بر نفس خود مسلط نیست	نهیست سلطان و اندرین خط نیست
پادشاهی نگاه داشت نیست	دین و دل بر آه داشت نیست
اندرین تن که ملک خاص نیست	که تو شاهی کنی خلاص تو نیست
شاهی تن باعث دال بود	بطلب کردن کمال بود
کردن او را بشرع و عقل دوا	نه پسندیدن آنچه نیست روا
اندرین شوکت و جوانی خود	شیر مردی و پهلوانی خود
بر وجود خود ابر طغیان پی	یا خود روز رفت در یابی
زنه جاودانه باشی تو	شیر مرد زمانه باشی تو
هر چه ترشیت و تلخ کشن حق	شور بختیت هم نهفتن حق
سخن اردل شکن نباشد و بخت	رسمای بجا کند سوی بخت
هر چه گفتیم اگر کنی پیری یاد	روز ما بگذرد شب خوشی یاد

حکایت بادشاه و شرایط بندگی

ای پسر چون ملازم شاهی	شوان بود غافل و ساه پی
بخش کن روز و شب آینه	مگذران بر فوس پس عمر بزم
شب سه ساعت با حق کن	سه حساب و کتاب و دفتر و حرف
سه بند پیر ملک و رانی صوا	سه با سپاس و شمع و خوا
روز را هم برین قیاس نصب	بکنی کردبری و مصیبت
پیش سلطان خشم ناک مرو	در دم بخت به ملاک مرو
موج دریاست قربت شاهان	خشم ایشان بلای ناکان
اول روز پیش شاه مدام	چند کن تا سبق بری پیام
در کیش خط بنام نزدیکان	پی من بر مقام نزدیکان
شاه را بی نفاق طاعت کن	بقبولی از و ثناعت کن
هرگز آنکه دهد مرد و در شمشیر	و ریان پیشتر مکرد آن شمشیر

چشم بر کن بدو پستان ^{قر}	کوش بر دشمنان ^{پن} کوشه
کایزم خشک و برق آتش با	مرد خشت و دشمن پیدار
سود کس در زبان او مسند	فته در آستان او پسند
سرگرا شاه بر کشد بندیر	واکن را دشمنست ^{دو} دست
دل در بند و بخش افزون کن	واکن نکداشت رنجش ^{کن} افزون
بنواز و دکنش بر جان	نزد سر میچش از فرمان
مال خواهد کلید کنی سر	مرد جوید بکوش و رنج یر
کربابت فرستد از آتش	برخ مردورخ در آور خوش
بکسی کو بر اه پیشترست	نزد سلطان بجاه پیشترست
کر بزرگی کند ارشش ^خ	که ترا بار او بیاید ^د برد
اکن در صید شاه دام ^د بند	بوسه بردست و بای عام
تا که باشد دل غلامی ^{دو}	از تو کارت کجا پذیرد نو

بر قیوح کسان میفکن ^ش شسم	ور قنوح نشدم و در حشم
ورگروی مخالف ^{شا} شامند	راه ایشان مده که بی ^م را
عیب کس بر نوجون شود ^{تا} بان	دیده از دیدنش ^{فر} و خوابان
جهد کن تا جو ناکس و او ^{باش}	کنی سپهر مملکت را ^{فا} ش
بر میان دار بند به ^{کو} شپه	بر زبان تیر هر خامو ^پ شپه
با کسی شش نمیتوان ^{زد} مشت	ور بکوشد نمیتوانی ^ک شست
اندکی خلق خوشترک ^{باید}	ور قنوحیت مشترک ^{باید}
خاطر شاه را جو ^آ پند دان	همه نفسی دران معاینه ^{دان}
اکن تا بود نقد راست ^ش مرد	نقدگر پیش او نشاید ^{برد}
کر بناسد بدین صفات ^د ست	پیش ایزد کمر ^ن شاپد ست

در منع تنج و طیش

نرم باش ای سبر رفتن ^{نرم}	تا نکرد ددلت بر قن ^{کرم}

این صفهای لا ابا الی است	توجه دانی که جز خواهی ز
گفته از جهان جو میگذریم	خود پنا تا غم جهان نخریم
کر نه مانی نه در شمار آپی	ور بانی نه کم و قار آپی
چه ضرورت بزرگ تا زیدن	پیش تمثیر مرگ باز پیدن
کوشش بر قول ناخلف کردن	مال و اوقاف خود تلف کردن
کوشش تا خویش را نیار پی	که بانی اگر بکار آپی
در تو چون روزگار چشم کند	چون تواند دلت که خشم کند
شاید احوال خود بگردانی	تا مگر چشم بد بگردانی
باز سر خاک را خواهد بود	باده خور و خوار خواهد بود
نفس اگر شوخ شد غلاش کن	تیغ جلیست در غلاش کن
نه شب عیش باده خوردن	کتاب روی جهان بگردن
دوستی زین عمل بیاد شود	دشمن خود مهمل که شاد شود

۵۸

بر سبک سر شاید این بود	که سبک سر برد آید رود
کم شنیدم که مرد آسپسته	کرد از حوی خوشن پسته
نیست در شهر پست و سنگی	بیج عیبی بر زبی تنگی
در منز بس پدر که راز کند	بهر شب شبش بیاد کند
ای که رویت بقربت شامست	چه رویی کاکبینه در راست
میروی نرم تر نه کاهست	تا مباد اگر بشکنی جاست
گر تبری ز باد شاه نجوش	در مراعات پر رای کوش
شاه خاموش با تو در سازد	بهر شامی سرت پندازد
کر نه دین قاید امارت تست	بس خوابی که در عارت تست
خود نمایی به اسب و جامه کن	کوش بر اهل سوت و عاه کن
راست گردان برای نام بلند	سیرتی خاص کیر عام بلند
جذوبی برین و آن پنی	نه کز انبای جنس خود پنی

تونه بودی بدید آوردند	بس گفت و شنید آوردند
باز نانی شوی با خکار	بسکان باز ماند این مردا
در میان دو پست پستی تو	غایت عقلیت پستی تو
چه نمی در میان این دو فنا	بر خود این بار درد ورنج و فنا
هر که بالا ترست منزل او	بتواضع رغب نزل او
همه را روی در نمود تو بخواب	چه دی پیش کرد کار جواب
فرب سلطان مبارک انگش را	که کند کار مستمندی را پست
خوش باید بران امیر گز	که بد پر رو پست پستی
رو پست پستی کند کفایت و صرف	تو کم سازی از خواجهش و صرف
واکنمی خوش را امین دانا	آه اگر مردی چنین دانا
مکن از بهر این تفرج و فرج	زرق ده ساله را بروزی خرج
پوه زن دوک رشته درختنا	کرده بر خود حرام راحت و خواب

خایه مرغ کرد کرده بصبر	ناید باید اسپر و از سر جبر
خایه را بخوابکینه کند	مرغ و کرباس او نرنه کند
واکنمی بر نشیند و تازد	عکس پسر جرانند از
بجهد دل مل که جبت شود	کابجه بکشت کم درست شود
چه نمی بر نهال خود تپش	در بریدن بیاید اندیش
غضبی که طریقی دانش خواست	عقل و دین عذر آن نواند
آن غضب ناپسند باشد و زشت	که جو کردی مجال عذر نداشت
در جهان هر چه حکمت و ریو	همه نزدیک زیر این دیو
خرد و جانت از تمام شوند	غضب و شهوت غلام شوند
بس رسول و نبی شدند ملام	تا جهان زمین دود یو کردد
این دور اگر ثوریر کام کنی	خوش تن را بلند نام کنی
مکن از جام جمل خود در آست	که پیک میروی از دست

در منع انزلی و شراب و بنج و مسکرات

باده کم خوردن و زیاده	خوشی را باده و پیادگی
موشیاری توبه که پیوسته	موشیاری توبه که نوتی
می توبت کشد سر از پستان	بنک رویت کند بکور پستان
باده در خیک و بنک ابنا	کر نه دیوانه نشان حبس
خیک و ابنا بخوک و یک کذا	خوک کندیده و سک مردا
می سخت مذفوش کند	بنک سبزت کلیم پوش کند
دل پیای دمند و رخ زردی	بهل این بنز و پسرخ اگر
بنکت آن اشتداد دهد و روغ	که جواما العسل بلیسی دوغ
می جانت کند بنادانی	که بز ماده را پری خوانی
مر سقط کز جهان برو خندند	این دو دلائلشان فرو بندند
بنک بر در کشد بز خیرت	کر نباشد مویز و انجیرت

خوردن آب کرم و سبزه خند	خون بسوزاندت جوانه مشک
بهل آن آب را که ترک کردی	خوز این سبزه را که خر کردی
آب کندیده خاک پوشیده	در توجون نقیس و روح سده
ترکشان کن که دو پستان بدند	ز اکم این مرد و دشمن خردند
بت پرستی زنی پرستی به	مردن غافلان ز پرستی به
جود بکست و جودستان بد	موشیاری زمیت مشان خود
میت نادم شود بهشیاری	توزستان طمع چه میداری
کر چه در مرد و حفظ و رفی مست	هم شراب ای بسر که نفی مست

در آداب می خوردن

خوردن باده کر شود ناچار	کوش تا نکذر در حریف از چا
ساقی نغز و مطرب خوشگوی	خادم حبت و حاجب خوش خوی
ناز و سپیم و نقل داری می	منه از جای خوشی پرونی

بر حریفان مباحش سرور کرد	ور خوری می بخانه دگران
نزل بامردم شریف کن	چشم در شاهد عیفت کن
نقل کم کن که سرکار کند	نقل کم خور که می خوار کشد
عذیب سخن سرای مستو	بقبول کسان ز جای مستو
ناباید بدست رفتن و دوش	وقت خوردن تو باد که نیش
مشوای خواجه می کپارند	نماند دخورش کوارند
که باغ شکار خود بکند	می همل تا که کار خود بکند
خون خود را بدست خود ریزد	خورش می جو در هم آمیزی
نماند در حرام سرخ و سپید	می خوری اعتراف کن بگناه
دین و دنیا نگر که هم برد	جند کوی که باده غم سرد
بطر و خرمی ز با حق نیست	بی غنی شعبه ز بی نفیست
از دل خویش غم چه دور کند	انگ سیرش نعم سرور کند

بهر از غم کد ام یار بود	که شب و روز بر تپش رار بود
نی جان خور که او مباح شود	نه کز و خانه مستراح شود
هر چه پستی کند حرامست آن	که شربت است و کرطعاست آن
مستی جاه و مال و زرو و جال	هم حرامست و نیست هیچ
بضرورت نجس حلال بود	بی ضرورت نفس و بال بود
آب زرم کرت کند مست	زوبشوی از حلال بودن دست
نودر آبی چنین دلپس مرده	در کنارش رسی بزیرو
که چه غم سوز و غصه کامیست او	زوبرم کاب زیر کامیست او
که چه آبی سنگ نماید و سهل	پای دروی منه تو از سر جمل
بر حذر باش از آب آتش رنگ	که نقش از دهاست تباب
آتش باده بر کمن زین پس	که ترا آتش جوانی پس
می که آتش ندیده جوش کند	جو با آتش رسد خورش کند

می جواتش بر آتش ریزد	می ندانی چه فتنه بر چسند
زین آتش جو دیک بر جو	کر یکباره خود پستیماوشی
کاسه کاندرو عویشی بود	چه شود کرد و آتشی نبود
بهل این آتش ارگست اریش	که درست آتشت اندریش
مکن انی پیکل رخود در یاب	روز شد بر کشای خشم از خوا
جذر ارضی سوی بخورد و نخت	ترک این پخودی بیاید گفت
باده نوشندگان جام است	نشوند از شراب دنیا پست
ذوق پاکان زخم و مستی نیست	جاء یحکان بگیر و پستی نیست
هر که عاشق او خراب کند	فارغ از بیک و از شراب کند
از کف من جو جام جم داری	دگر اندر جهان چه غم داری
گرچه اختر با خیار تو شد	و بر چه شیر فلک شکار تو شد
تو یکبارگی زد پست مشو	وز شراب عذور مست مشو

بس ازین آب و خاک عادت کن	آب و خاک دگر عادت کن
گاه پستی و که خرابی تو	کس نداند که از چه بایی تو
چون نکردی خرابی آبادان	بخرابی چه میشوی شادان
خیز و آباد کن مقامی نیک	تا بر آری بخیر نامی نیک
جذر راحت بری ز ملک کن	راحتی هم ز ملک خود برسان

در ترتیب منزل و آسایش آن

پادشاهان که گنج پردازند	رسم باشد که شرو و ده سازند
ز آنک در کردن عمارت عام	هم مشوبات باشد و هم نام
گرچه بعضی ز مال کاپست شود	کار بسیار خلق راست شود
هر که ارای شهر ساختنست	اولین شرط مال باختنست
و آنکی کردن اختیاری است	پس بنا کردن حصاری است
که بود مشرق و شمالش	باجنوب کرشمه یا ل میاز

حفر کاریز و جو بیا مقدور	برف نزدیک و گرم سیرینه
کمک و سیزم و کج و کل سپه	پشته و کوه و راه اشتر و خر
جای نخچر و جوی خانه آب	خیل و صحرا شپن از سر آب
وردی تیر را اساکس دیند	عاقان هم برین قیاس ^{نهند}
بزی پستی که آب خیز بود	کوه اگر حاجت کزیز بود
آب شیرین بجوی خاک در است	جای کشت و بر و زراعت ^{خست}
شهر نزدیک و شیخ و دانا ^{نهند}	اکبر و صطخر باشد و نبه
خندق و سور و تیر پزنا ^ن	جشمه نزدیک هر پزنان
بر بلندی و دور از آفت سیل	وز کد ار جریک یا قله میل
ورکنی خانه اساکس ^{سین}	جایگامی بلند راست امین
راه آب و زمین پستان ^ن	جای برف افکن زمستان ^ن
مطرح خاک و خیز ز غله	گاه اصطبل ارت بود کله

ممه نزدیک باید شش تا چاه	آب و حمام و مسجد و بازار
ورنداری که خانه سازی	رخت در کوچه کرپان بر
حرمین خلق	
تا ندانی که گیسو همسایه	بعمارت تلف کمن مایه
مردم از موده باید و راد	که به نزدیکشان نبی ^{نیاید}
خانه در کوی بختیاران کن	دوستی با لطیف کاران کن
حق همسایگان بزرگ شمار	باطلی گر گشتند باید ^{مبار}
خوشتن را کمن ز خوشیان ^{دور}	یا کمن از آغوش ازیشان ^{دو}
خوش بدر از زبان پیر سپاس	دشمن خاکبست زو بر آس
خویش خود را نکرنداری ^{خوا}	ز آنک با خوشین کنی ^{آن}
کبر بر خویش خود کمن بدرم	کرچه با او سخا کنی و کرم
خلق محتاج و دید ما ^{است}	کار مردم سبازارت ^{است}

پی زرخور و دم دریغ نداد	قرض جوید درم دریغ ندارد
به تیجان کوجه میکن چشم	پوکا نرا سخن مکوی از چشم
باغتار پست بیزم و میوه	دور کن قسَم مفلس و پیوه
کمن از کس اساس خانه دریغ	تشنه پنی پرویار جو میغ
دوست گیری دگر ز دست	عهد را عادت شکست
باغ پان بلطف غوثی کپر	بدعا و سلام پیشی کپر
گر غریب غریب سازی کن	ور ز شری غریب داری کن
کوش تا بر ره سپاس شوی	تا حق اندیش و حق شناس شوی
دراد اکوش چون کنی وای	منه از وعده پیشتر کاپی
اگر زبرد و زور نماند کرد	اگر زرداد هم تو اند کرد
با خداوند حق درشت مکوی	ز رطلب میکند بشت مکوی
چون کزانی گفت از و ما زان	گفت چیزی که برده بازان

باز برد پست غوثین ده داد	کمن رنه زرت رود بر باد
زربز و را پنچمن رد پست	بخیر خوشن بپست من
باشن باکم ز خود برادر رود	پیش را معز دان و خود را پو
خانه بی غار ویرانست	کر چه آرا مکا شیرانست
خانه از طاعت پست و خیر اباد	خیر اگر نیست نام خانه مباد
مسجد از خانه ساز و طاعت کن	مان ده و خانه پر جاعت کن
قدم دوستان بجانه در آرد	دشمنان تیر را بجوی آزار
اگر از دشمنان سازد دوست	فلک از دوستان دشمن دوست
غرض نیست ازین جاعت شهر	که بمسکین رسد نوازش و مهر
ورنه مرطاعتی نهفته هست	خیر باد پیکری نکفته هست
خیر باید ز مردم زاپنده	تا بود نام خانه پاپنده
بر کشتن خانه جز بدین و بداد	ورنه بر آب مسپنی بنیاد

حرمع اشراف

ای که بر قصر کوشک سازی نو	پیه بردن ب میکدازی نو
کر چه این قصر طربناست	چون بگردون نیرسد خاست
ز دبان جنان بسازی کرد	که تواند بر آسمان برد
در رواق سپهر می باشی	چکنی نقش خانه از کاشی
مرکز خانه تمام بود	دو بسازد بقتل خام بود
خانه پس بود کروی را	جه کشی بر سپهر کومی را
روی در کشته خدای آور	حق لا تپس رفو بجای آور
خیمه عافیت برین پسر را	بزن و دست ظلم کن کوتاه
قصر سازی و بسع مال کنی	کردن خویش پر و بال کنی
اندرین راه پر مصیبت و درد	قصر و جمعی چنین شاید کرد
زین در پست بربخت و میل	بند و پولی بساز بره میل

کاخ و کاشانه که خواهی مشت	پیش اهل خرد چه خوب و چه بد
خیز و بر کار کن حصاری چند	راه درزدان نابکاری چند
تا تو رخت و سر ایراد اپی	بخدای ار خدا ایراد اپی
نماید این مرد و کار با هم راست	مر که این را فزاید از کار راست
تو ترک این حرص خانه گیرده	قادر ی پای در زیاده
کر چه کاشت پست خانه یاپنی	دل گیرد جو پیش بنشین
مال چون بازی بر بند از پس	صد کجای می بری ز صد کجای
چکنی خانه ز خشت حرام	زانک ویران شود بهشت حرام
کر چه امست خانه کوچک به	تا حالات کند رعیت به
چست این خانه با سنگین عهد	نیش ز بنور و خانه پر شد
شوانی ز خانه سپار	که بز بنور در رسیانی گاه
خانه را که رخ بویر نیست	کردنش موجب بیانیست

حق نداد از طهارت کعبه	بلیان عمارت کعبه
هر مرغی که گشته بود بدست	یافت این نیشی بدان سمست
مسجدی که حرام بر سازی	عاقبت سک در و کند بازی
بس بود هر کس بر ایضری	خاصه در دولت چنین عصری
آنکه او مسجد مدینه ساخت	می توانست قصر باپرداخت
لیکن اندیشه ای لغت پنه	داد از آن نخوتش پیشانی
بجان خانه ثقات کرد	پشت بر آرزو رخ بطاعت کرد
نام را بهتر از سخن شناس	سخنی گش بلند باشد اساس
چکمی تکب بر عمارت داد	این عبارت سین و آن بکذا
اصل این یم و زر زین خاست	زان جو زینق بچند از چوب است
زر جو خاکست بر زبر زرد	نهد تا خاک در زرد
بدی در بهشت کاخ شود	ندی دوزخ فرخ شود

هر چه در وجه آب و نان تو ^{نست}	نشان و بده که آن تو ^{نست}
نخوری دیگری نخواهد برد	تو خودش کن بکام و دندان خود
چه بنی مال بهر فرزند ^{ان}	که بایشان نیرسد حسد ^{ان}
پسر از قبلست باکش ^{نست}	ورنه زان مال بهره خاکش ^{نست}
کاخچه از شعله ماند و قاضی	نشود زن به پیش از آن راضی
این ابو القاسم که پیش ^{سند}	چه بطعنان نارسیده د ^{سند}
ور از آنها افزون شود خدی	کند با یتیم پوسندی
مال را میل آتشی چسبی	غصه را بار و سم نشین چسبی
این سخنان از رعوت خوا ^{ست}	سخنی روشنی و برای را ^{ست}
در دلم نیست از کسی خاری	با کسم پز نیست ازاری
راست زمریت سگرین ^{انجام}	کج بناتی که تلخ دارد کام
تلخی از پند چون توان روشن	راست شیرین کجا توان کشتن

مقارین کبر جدا کنند از پو^{ست} / فاش کرد که دشمن باید و

حمتنا کح و تولد

خلق را چون نظر بصورت ^ی	وطن و منزلی ضرورت بود
چون شود منزل وطن معمور	بی زن و خادمی نگیرد نور
تا اگر بگذرد بدین جندی	هم باید ز مرد و زن سرزندی
که نکه دارد آن در خانه	گذارد بدست پیکان ^ه
ز آنکه از مال غم ندارد دم	چون بداند که دوست خواهد ^{خورد}
عادت ز پستن چنین بود ^{ست}	شریت مرک و مردن این ^{ست}
بس جوانا چار شد که خواهی زن	کرد درانی بجوی نی کردن
زن دو شیزه خواه و نیک ^{تر}	تا ترا پند و شود بتوش
کاک با شوری دگر بود ^{ست}	پیش او عشوه تو پیود ^{ست}
و کرش صورت و درم ^{شد}	خود فتوحیت این و کم باشد

اصل در زن سداد و مستور ^{ست}	و کرش این دوست دستور
چونک پیوند شد بنارش ^{دار}	بر سر خانه سرفراز شد ^{ار}
نور آبی ز در سپلاش کن	او در آید تو اختر اش کن
مرز بانیش بدینوازی کوشا	وقت خلوت بلطف و بازی ^{کوش}
صاحب خست و چپرداز اورا	نزد مردم عزیر دار اورا
ز سخمای خوب و کشتن خوش	بنام و بطاعتش درکش
میکن ارسینی از خرد نورش	بنصیحت زبام و در دورش
راه پیکانه در پسرای مده	پسر ز را بخانه جای مله
بی ضرورت رواندار بفال	راه لولی و مطرب و دلال
دل خویشان او مدار درم	مرکبی را بقدر می خور ^{عزم}
تا ز لطف تو شرمسار شو ^د	براد تو سپاز کار شو ^د
بازن خوشترن دو کپسه بها ^ش	و آنچه دارد بسوی خود منتر ^{اش}

زن جوداری مروپی رن غیر	هون روی در زنت ماندی
مرجه کاری همان درود توان	در زبان کار کی چه سود توان
زن کنی داد زن باید داد	دل در افتادش باید داد
انک شش ماه در سفر باشد	دوی دیگر براه در باشد
چاره شر و روز می خوردن	شب خرابی و جنگ و تی کردن
دل بیزار ما کرد و کرده	کهن را منشته قصد نو کرد
بوده خاتون با شطارش رو	او نخته خپشکی چون یوز
این کنه را که عذر نامد خا	وین حکم بدست که روست
که خدایی چنین سبزه زو	زن ازین خانه چون بدر زو
بشر در و م تاج بر اندر	چون نیاید نجانه فاجه و رند
در سفر خواجه بی علامی	بی می و نقل و کاس و جامی
پیش خاتون خراب و نان نبود	واجبه اصلت در میان نبود

این نه عدلست و این نه داد	نام خود را من بپادای مرد
نه ازین کرد باید اندیشه	تا نباید شغال در پشه
نوک مردی نمکینی صبری	جکی بر زن این چنین جبری
خواجه چون بی علام دم نزنند	زن پاکیزه نپسند کم نزنند
بنده عجب در حرم نبرند	آتش و بنیه پیش هم نبرند
کار ایشان اگر زفته بر است	قصه یوسف و زلیخا چیست
پیش رو باه میسندی نه	می خروشی که تله می جنب
مر که غیرت نداشت و پیش نیست	آن نذار و گسی که اینست
زن کنی خانه باید و پس کا	بعد از آن بنده ضیاع و عفا
ملک را آب و بند کازانان	خانه را خرج و خرج را همان
طفل کوچک جوهر نان بکشد	چه شناسد که نحو و منطق
میل کودک بگردگان و میوز	پیش پشم که بر خدای عزیز

چون اسیر و عیال مند شدی	بسر و پای در کند شدی
طمع از لذت حضور بس	سوی ظلمت شو و ز نور بر
نان و سیرم کشتی جو حالان	روز و شب تا حزن غم نالان
بندگی نان کشید نیست و حو	خواجه نامی و لیک بنده سح
خواجگی راحت و آزادی	تو برنج و بیدگی شادی
کردانی پسرای کردن کول	غل دیو پست باد و شاخه غول
بجو در دانه شسته در زانو	کرده او را دوشاخه کدبانو
کنده در پای و بند در کردن	چون توان فخر خواجگی کردن
روز تا شب بلا و بار کشتی	تا شبش سنگ در کنار کشتی
از تو خاتون جو کرد آستین	نتوان راه زادنش بستن
چون بزاد از زینت اگر ما	خرج باید و مرده آماده
پسر از آفتابای روسی کن	دختر از ابرو و سی کن

ز در دوستان با تم سو	شوانی شدن بکلی دور
خواجگی نیست این بلای	با چنین کم زنی چه جای ز
بندگی کن که خواجه خوانند	کرامیری کنی بر اتند

در حال زن بد

زن چشم تو که چه خوب شود	زشت باشد جو خانه رو شود
زن مستور شمع خانه بود	زن شوخ آفت زمانه بود
پار سپاسم در برابر فرزند	زن ناپار سپاسم بر اندازد
جو تنی کرد سفیره و کوزه	دست یازد بچادر و موزه
پیش قاضی برد که هر بده	بخوش نیست بهتر بده
زن پر میز کار طاعت دوست	با تو چون متر باشد اندر دوست
زن ناپار سا شکم و شکم	رنود و فیضش بکن که رنج
زن جو خای کند چو شانش	رخ نشو شد کفن پیوشانش

زن بدر اقل بدست مده	دست خود را قلم کنی آن به
زانک شور شود پسیه جا	به که خاتون کند پسیه نامه
چرخ ز زنا خدای کر ابل	قلم و لوح کو بر دهل
بخت باشد زن عطار درو	چون قلم سر نهاده بر خط شوی
زن که خطاط شد کبیر دم	مجموعه بقیس عرش را بقلم
کا غذا و کفن دو اش کور	بس بود گر کند بدانش زور
او که بی نامه نامه بد کرد	نامه خوانی کند چه خواهد کرد
دوردار از قلم لاجت او	تو قلم میرنی چه حاجت او
او که الحمد را نکرد در دست	و پس را پی حراش بایدست
شیخ او باش و در سکن شاش	مار خود را اهل بسور اش
بجدایش جند روز بپا	جذبش نیز طاق و جفت مبار
طاق باید شد از جنان حشی	که همین خیر داند و خفستی

وقت خواب از رخس کردن	که در انکشتی جبهه انکشت
زن جو پرون رود بزن تخت	خود نمایی کند بکن ختیش
ور کند سر کشی هلاکش کن	آب رخ پرود بخاکش کن
چون بفرمان زن کنی ده کو	نام مردی بر ببتک سپه
پیش خود مستشار کرد اش	لیک کاری کن بفرمایش
راز خود بر زن آشکار کن	حانه را بر زمان حصار کن
زن بدر آگاه نتوان داشت	نیک ز زنا تباہ نتوان داشت
عشق داری بزن مکوی که مست	که زد پستان او نشاید
زن بدکار خوش خواهد کرد	پس ببندی ز پیش خواهد کرد
زن جو مارست زخم خود بزند	بر سرش نیک زن که بزند
مارت ابلین در بهشت کند	تا ترا پای بند کشت کند
چون بری در درون جنت با	کز سرون دو پستی کنی با ما

کنشش پرورش بهر و بهر	ز آنک تقشش بود ولی پر زمر
کرمی تشش مار کر ز بهل	زمر دبال پن وزمره دل
نه بخت توان براه آورد	نه با تهرار در کناه آورد
نه بسو کند را پست کار شود	نه به پان و عهد یار شود
تا که باشی بود در آغوش	چون برفتی کند فراموش
که جوی خرج سازی از مالش	نری تا تو باشی از مالش
زن که بیکوتر پست هیچ بود	ز آنک چون مار هیچ هیچ بود
مرو از پی تلف مکن بالت	که بک در کشد بد بالت
بگذر از مار کپ و سله او	که بجز از زمر نیست زله او
جسم را بند و روح را بنده	جلنی از پی کپس کنده
غول خود را ندان بجز زن خود	پر من سپای او بگردن خود
ز آنک چون غول در پیری شود	کردنت را دو ال پای شود

حکایت

پسر پراپر بزاری گفت	که مدد شو مرا بهم پسر و حقیقت
گفت بابا زنی کن وزن نه	پند کپ از خلا بقی از من نه
در زناگر کیردت عیسی	هبلد کو گرفت چون تو بی
زن بخوای تزار ما کنده	ور تو بگذار پش چها کند
از من و مادرت کن پری	چند دیدیم و نیز دیدی چند
آن را مکن که مان و پیمه ماند	ریش بابا مکر که نیمه ماند

در نصیحت زبان بد

کن ای شاهد شکر پاره	دین و دل را بعشوه آواره
یا مکر د آشنا و شوی مکن	یا به پیکانه رای و روی مکن
زنت باشد که بمجو بوالهوسان	نان شور خوری و کیر کسان
بچه از خانه سر برداری	کرنه سپر با کسی دگر داری

زلف بگستن و نهادن خال	چون حلاوت بونست ^{حلال}
ایزدت داد پس و زیبا پی	هم ز ایزد طلب شکسای پی
ستر زن طاعت بزرگ بود	سک به از زن که او سترک بود
سقف و دیوار و چادر و پرد	از پی پوشش تو شد کرده
چون نواز پرده روی باز کنی	وز در خانه سر نواز کنی
پرده در پیش رخ جمعی ^{سندی}	نه بریش جهان می خندی
از چنین حرص و آزدوری	وز سوا و سو پس صبور می
چون شد اندر سرت بضاعت ^{سوی}	کردنی نرم کن بطاعت شوی
نانت او بید در رضاش بد	یا بکن سبوت و سزاش ^{بد}
تا که کرد دل به رزن ^{تهدید}	راه خواری بخوشتن نداید
که شش و زرداری از غم دو	دائک فردش هم تو باشی ^{حور}
شوی پندت دهد سقط کوی	ریش کبری که چون غلط ^{کوی}

روزی این کبر و کینه در کا	نیم شب مرد و لنگ در بال
یار بالاجو شپری باید بود	یا جور و باه زیر باید بود
به یک شهوت از حرام و طلال	چکنی خانه پر زوز و روبال
خوشت آمد پس بیکه در صره	باش تا سر بدر کند کن
ای ز سودای نیم ساعت کام	سر خود را فرو نشیند بدام
بسته در پایال کودک و خست	روی انبان خوشت را کجست
خود نیز ز سه ساله کاد تو	رنج یک روز شیر دادن تو
چکنی ده پستیر دوغ و پیاز	که دومن شیر داد باید باز
شیر اگر دگری تواند داد	از برای تو خود ندانند زاد
هم زن پر بود را بونه پسر	بنماز و نیاز گشت عزیز
نه که مرزن دعا و لاله بود	شیر ز نیست و شیر داده ^{بود}
مریم از محضات در بگری	چون بری بد ز عیب بد فکری

نام بی شوریش زشت نکند	کز سوار وی در گشت نکند
طفل کو یامادری خاموش	دل پاکست و نفس پاکیش
جون بشکود لب ز حرمت ام	آن سه شب جواب خالده عمر
گشت پستان شیرش آستین	نه بطفلی دگر بطفل سخن
خان ز بنور مد شبناش	پر شد از شهد تطق نیایش
شده او شیر گشت و شیر ترا	و خراب طفل جون خورد گشت مست
نه عجب بودش آن کلام جو شد	ز آنک با شیر خورده بد در آمد
تا جوانی بستر کو پیش و نماز	که جوانی دگر نیاید باز
جون تنه کرد آن لب خدا ن	کرک باشی و لیک بی دندان
کرک در پوستین و پیوه نه	جز غم و حسرت و ناپف نه
جون شود پشت زن پری خم	شوق و حرص پیر کرد دم
جام دان دیو جامه دیو پی	مانده سودا و رفته زیاده

بعد از آن سیح چاره شوان کرد	دیو را در هزاره شوان کرد
حکایت	
واعطی وصف حوریان میکرد	شرح حسین عمل پان میکرد
که بر مرد پست خوردند	جای در روضه و قصور د مند
ز پیکری پسر از آن میان سست	گفت می پرست جدی را پست
سیح در خلد حور زرباشد	گفت نیشین که آن قدر باشد
در بهشت ارشوی توای سا	نه ملذت پیغم و ناکاد
بازن دول بند بی خرما	کرد کاپست و کند و سراما
نوش خود بر آرازا نهانش	سرفزوده بدین پیا باش
در تحریض بیکم بر اندن شه و احتیاط	
آب کارت مبر که کردی پر	کار این آب را تو سهل سیر
بهترین میوه ز باغ تو است	راستی روغن جراح تو است

او مانند چراغ تیره شود	خاطرات کند و چشم خیره شود
بفریب دل خیال انگیز	مردش در فضای فرج ایز
پیش این ناودان خویش را	سیل آشوب بر مینگیزان
آتش شوش بیا دیده	و پنهان آبر بیا دیده
در سرت اوست عقل و در رخ	در کمر پیسم و در تر از و سنگ
اصل از بود و فرع از خیزد	اوست آبی که زرع از خیزد
آب وی تو آب پست تو ^س	تبع آبی چنین بشت تو بس
مثل این نطفه که حرام بود	چشم کن کار اگر نه خام بود
نطفه از لقمه حرام و سرج	ندید فرج را ز نسل فرج
کندم بدست توانی گشت	چه طمع میکنی بنطفه زشت
فرج کورست و اندر و لحدی	صحت او عذاب مرا حدی
آلت شهوت تو کور است	زنده ران بی کنن بکورا ^{شد}

چه بزايد خود از جهان کوری	خاصه در وشت جهان کوری
زنده خود کن بکوری دل	نام خود بد کن بزوری دل
راست کن ره جواب میرانی	ورنه خود در غلاب میرانی
زن ناپار ساکیر بخت	اگر از بر نسل خواهی
کر سپرد زدن و نابکار آید	بد نال است و بد یار آید
کند اندیشه با نور و ستیز	آخه شیرویه کرد با پرویز
شیر شیرویه چون حرام افتاد	خجشش را پدر نیام افتاد
مرستم که چنین سپر باشد	همه در کردن پدر باشد
او ز خود در عذاب و خلق ازو ^ی	پدرش را دعای بد از پی
زوجه رنجی که دست رنج تو ^{خورد}	کرک پرورده را چه خواهد کرد
بخط از سپر بر بخدی	ز آنک آب خطا تو بخیدی
شدن می مرود داده تست	بره کرکی نمود زاده تست

پنبه شتی طبع با شش مدأ	جوبکاری عدس نیار و با
اکن اور اتورشت کاشته	خوبی از وی چه جستم داشته
تخم بد در زمین شور چسود	در سپیدی سیاهی آرد و دود
جو و کندم جو بر خطا نداده	آدمی هم جز این عطا نداده
باید اندیشه بدادن شیر	که ز جایست آن گشای شیر
شیر بد خلق تخم شتر باشد	شیر بد کاره خود تر باشد
تو که گر خانه نمی بنیاد	مرد و مرد دور جوی و آبستان
بس بدست آوری زمینی سخت	آجر و سنگ و خشت و خاک و درخت
ساعت خوبتر بر اکن پیزی	و اکنی سنگ و کل و زور پیزی
جوبکاهی که مپسکی از کل	باز این جمله می نمی بردل
در اسای پس نتیجه و فرزند	اکن و اختیار بد پسند
ورنه فرزند خانه کن باشد	رنج جان و بلای تن باشد

حزینیت اولاد

شرم دارای پدر و فرزند	نا پسندیده هیچ پسندان
با سپر خوی زشت و فتنه مگوی	تا نکرد دلیم و فاحش خوی
نوبدارشش گشای از م	تا بدارد در گشای تو شرم
یچه و خوشش اینا ز مدار	نظرش هم ز کار باز مدأ
جون بخواری بر اید و خستی	نگشده محنت زبون پستی
کارش آموز تا شود بنده	جو رکن تا شود سر افکنده
مدش دل که پهلوان گردد	تو شوی پروا و جوان گردد
کرگانش خری جو تر شود	ورگم یافت خود امیر شود
نشیند سفر کند ز برت	بکد از دزد بجز خود جکرت
مردم آید بروی او خطری	مر زمان آورند از و خبری
مادر از اشتیاق او میرد	پدر اندر فراق او میرد

چون سوپس د بجه و کشیش	کرا جازت می دی کشیش
یا بیکش برید و سپر بند	باشود در د و مال و زر بند
کرجه فرزند گشته تو بود	آن بلاد ست رشته تو بود

حکایت

پسر برادر سپاس آموخت	سم کمر بست و سم کلاش دخت
چون پسر شد بزور پنجه دلیر	سوپس نشیه کرد و کشش شیر
نوجوان بچو سپر و ستانی	رفت بکرو ز در نیستانی
ماده شیر بدیدش از ناگاه	حمله کرد و گرفت بروی راه
تیر و نارنگ در روی کار	بسر پنجه در کشیدش زار
پدرش اجوشد ز حال خضر	رود در پیش شد که وای
پسر او را جوید پچاره	جامه بر تن زد و دل پاره
پیش او از جگر بر آورده	گفت ازین بد مرا بنود کناره

هامن ای مهر بان تو بدی	چونان کرد چون تو خود کردی
چون نیا خوشی بمن پیش	بمن آموخت شیر این پیش
تو بجای از آن بخت تو آینه	تا نباشد ترا پیش پانی
اولین حقت آن بود بدست	که کنی در پی سپیدش حست
دو مین پیش پیا موزد	که کفانی از آن بر اندوزد
سیوم انکش بدوشی از ناگاه	تا شود جنت هم سری بحلال
دی از قرب نیکوان نورش	کنی از صحبت بدان دورش
چون تو این احتیاطها کردی	کر بر آورد سپر بنا مری
دانک او را بظلم کاشته اند	وز خدای تو غم نداشته اند
چون نیاید سبوی از آب در	آن ز جایی دیگر بیاید
زان مبدل شد پست آینه	که جهان موج میزند زینها
مردم اینند حقیقت چاره	جز خوشی و جز کماره

شیر مردی بد پست می کنند	که برو صد سبکست می کنند
تواند شیند نام درست	انگ مهرش گشته باشد
چرم نجاش بر مت پاکان	که بگردان بلای ناپاکان
پرده عصمت تو باز	بخداوندی از جوان وزیر
زدم کرک بپس این ره را	پرورشده بقط خود ره را

در تاثیر عشق و عاقبت خود نوی

ر که از پرورنده ریخ نذید	در جهان جز غم و شگ نذید
میوه پیشه چون نه پرور	دل داننده رانه در خورد
خوشش خرس با شغال شود	یادران پیشه پایمال شود
خرس نیز از خورد بناچارش	رنود در کج کج او قد کارش
بدخوشش که پر کس شد وز	در زندانش و کشت انکشت
چون بسوزد دگر شهر برند	وانذران کورهای قهر برند

آتش باز بر فروزا شد	در دم آتشش بسوزا شد
ز نقش سنگ درخوش آید	آمن از تاب او بچوش آید
تن او را بسج کرد اند	ناصدش بار در نودا شد
دست اسناد و رخ پسیاه	در وبام دکان تنباه شد
کورّه او بر نفیس زدنی	آدمی را کند جوابر پنی
سال و مه جنت ناخوشی کرد	در دو بوتنه دوا آتش کرد
از وجودش اثر بجای نهند	خاک او تیر در سپر نهند
تا بدانی که چرک خود در پتن	بچنین آتشی توان شستن
تو خود در پی وز خود را پی	جو زمانی بخود می آپی
در حیاتت بغم کند انکشت	تا زدودش سیاه کردی و شست
چون پیری دران سرات	پیش مار سقر فزانت برند
بدم دوزخ در اندازند	که بسوزند و گاه بکدازند

ماکیان چون سقط چرید و بسو	عرصه خایه گردنست و عبوس
کر نیاید سحر خواندش	ورپاید بسک رانندش
روزش از چوب است تیز ^{نان}	شب دران کوهای پر ز ^{نان}
خوف در جان و طوف در سر	که بان خانه پوید و که این
و میانش سر در آویند	شربانش بقهر خون ریز ^{ند}
باز چون میل آب و دانه نکرد	بر زمین آشیان و خانه ^{نکرد}
جند روزی بخت وزاری	که ریاضت کشید و که خوا ^{ری}
لابتی دست پر و شاه شود	در غور سپند و کلاه شود
تا در و فر شاه کار کند	مرغ ده پشک خود شکار ^{کند}
از بلند ان تطلبت بود	تا نصیب تو چون و جند بود
فراحد بود در علی سوست	در خیمه گرفت بر یک ^{دست}
که تو داری میند بر خود را	ورنداری زد بکیران می خوا

در شفقت خدیو سنان

مکنای خواجه بر غلامان زو	که بدین شکل و سان ماند دو
زور بر زید پست خویش مکن	دل او را بغضه ریش مکن
که از اینجا ترا کاما شسته اند	بر سپهر این گروه داشته ^{ند}
زان میان یک وکیل خرجی تو	هم غلام کلو و نه بر جی تو
بنده خویش را مکن پر زجر	تا سمت بنده باشد و هم ^{اجر}
بیتوانش فروخت کرد و نشت	کشتن او ز عقل پرو ^{نست}
بنده را ببرد او و پوشید	چون بکار تو میست کوشید
جان دهد بنده چون دمی ^{نشد}	جان گرامی بود مرغ نجاش
زرق بر اهل خانه شک مکن	روزی او میدهد تو جنگ مکن
در تو خاصیتی فزون ^{شد}	تا ترا دگیری زبون ^{شد}
بر ووشکر آن فزونی کن	الف او بس بود تو فزونی ^{کن}

کر تو خود را در آن میان بینی	نبری بهره زبان سپی
شربت در قدح من پری	که بزیر پیش بر نیامیزی
ز تو باد و دل اما پس و ذکوز	انچنین سعی کی بود مسکور
کمنای دوست گریه مندوی	جان شیرین بدین ترش روی
خوشی تن را تو در حساب	بند کار را در احتساب کمر
گرچه در آب و ناستند اینها	بتو از حق اما ناستند اینها
جز یکی نیست مالک و بند	مرد و را خواجه آفریننده
خواجهی جز خدایر اندر سپه	آنچه سر کرد پایر اندر سپه
خواجهی که بادمی داد پست	بند نیز آخر آدمی زادت
نسبت مرد و باید بر جو ^{کست}	این دو پی دیدن از برای ^{تسکینست}
هر ز فرزند بد غلامی نیک	که بر آرد ز خواجه نامی نیک
خواجه شاید که کم خلاص شود	بند ممکن بود که خاص شود

کر قسمت سخن تمام شود	ای بسا خواجه کو غلام شود
انک معلوج شد بد آن زشتی	کر غلام تو بود چون شستی
اگر این بنده را تو کجوری	هر که از و باز دار و رنجوری
آب چشم غلام خویش مبر	مخضر بد بنام خویش مبر
نتوان زد بدبب مالک	عوطه در ورطه چنین مالک
بمخ از غلام خواجه فروش	چون کردی بخواجه خود گوش
کرت این بندگی نام شود	جرح و انجم ترا غلام شود
تو که جز خواجهی نتانی کرد	این غلامی کی توانی کرد
کر جاپی و بینشی داری	چو آن راز خود نیاز داری
جهنم می کنی که کاخ و سرند	این که کن که چون تو جانور ^{رند}
بی زباز از جان خزن بر سپه	ز زبانی بر سپس از آذر
انک این اعتبار کرد او را	نه بکشت و نه بار کرد او را

کر نه با کرد کار در حسکی	بار این حاجت زن کن سکی
از برون کر زبان خوش گند	نری از درون که خوش گند

حکایت

داشت عیسی خر بود بر یک	که زرقی دور و ز یک فر یک
من شندم کزان شبان	با وجود جهان حضور و غار
برد یک شب ز رحمت آن پخوا	خر خود را دو پست بار با
هر پی کشش بر داب خورد	چشم عیسی ز رحم خواب نکرد
جمع حواریون جو این دیدند	روزش از سر آن بر سیدند
گفت کور از زبان گفتن نیست	کر شود تشنه جای خفتن نیست
بار من برده آب اگر خورد	پیش جبار آب من بر د
من سیراب چون توانم خفت	کر شود تشنه و نداند گفت
خواجگی بند کیت خالق را	شفقت زمره خلایق را

داروی در دشتگان بود	مومیای شکستگان بود
زیر این کرد چپ مینا	از هزاران یکی شود پنا
کر بد زمان خوش پردا	داروی در دشتگان سا
سهل گیر جهان و جاش را	کند آماده ساز را پیش را
دست گیر قنادگان باشد	پایمرد پیادگان باشد
در آرد از در بند	هر چپ ارکان کر بند
نپسند زیادتی ز کپی	تهدر و جوه بوالهوسی
پیش کپسره بیکاری	رخ به چیدم دم آزاری
نیکی و داد و داده شناسد	بدی و ناهاده شناسد
باز داند پستگر از اجای	تهدر در از دپستی پای
کر توانی بدیدن این را غور	ورنه بر خود بداند کردی جور
عقد آن سروری که من بندم	جز بنام رسول نپسندم

خواجه او بود و پادشاه خدا	امراچار بارش از چپ و راست
وین دگر ما جو سایه در پی نو	گشته زان سایه تیر بعضی دو
منعی کاذب و کرم نه بود	پست ابری کش آب و غم بود
زین جگر کوشان عمت خو	بی جگر یک دم نشاید برد
آن گریبی بجز خدا نبود	که ز دواش کرم جدا نبود
کرم اینست رفته قاف بقاف	بی سوال و جواب و منت و لاف
در مصلحت نخل و حیل لاف	
خان اینها که خون دل پالود	ندید لقمه جز که هر پالود
زمره بر روی وزر در کاچه	جون نکیرد حوزنده را کاچه
لقمه مستان زدست لقمه شما	کز جان لقمه داشت لقمان
کاپه پر پیاز و دو غنچه	به ز صد منم در دو غنچه
دستش از شربت شکر دها	دوغ او در اغ بر جگر نهد

انگ خشنند ازین خبیان	روغنی بر کشیده اند از یک
خوردن رزق خویش منت خلق	زمر خورمان چه می نمی در خلق
تا باغ تو آتشی نرسد	بکسی از تو تراحتی نرسد
خون نظار که بپالودی	لبش از میوه پالودی
با چنین لطف چشم بد ز تو دور	که بهشت آرزوت باشد و حور
بر درختی برین برومندی	در باغ کرم چه می بندی
روغ نیانه سایه بر سپان	یا پیشان و حلقه تا تر سپان
دو سپید اربا فرود	به ازان کا بنجان می پوسد
میوه جون پست مایه برسان	هم بهم پیایه سایه برسان
عنبت سرخ گشت و عنابی	رخ جرابون بنفشه می تابی
خوشه جو تک در مگردی با	هم ز بالای در سرو اندا
جون مجال کرامتی باشد	بپتن در عز امتی باشد

تا بهار پست میوه پی ده	هم ز کاتی به پیوه می ده
جو دکی خواند این صفت را	بخل را نیز عار باشد ازین

در نی روی شعر و کشتاد کی است

شاعری چیست بر در دونا	جانه گردد و حکمت یونان
بناشان در بیج باشد ریخ	طبع را بون عذاب و شکنج
خسته مدوح پست با حاتون	ز بدش ز دیده ریزان خون
شب کنی روز و روز در کارش	در نویسی بدرج و طومارش
راوی چیست را کنی تم دست	سرش از جام و وعده ساری
ناروی پیش او سلام کنی	شعر خوانی سخن تمام کنی
او خطاب کند که خوش گشتی	در معنی بلج ما سستی
نقد را باز کرده کاری کن	بار و کبر با کزاری کن
ز و جوان بشوی برون پی	خود ندانی ز غم که چون پی

باز شعر پیش بر ترنگا	بقا صا قدم بلند کا پی
چون پیایی بوعده باز برش	بسته یابی بسان سنگ درش
دل در بان بلا به نرم کنی	بر خود اورا با تجمه گرم کنی
تا ترا پیش از جور راه کند	او بدر بان ترش نگاه کند
کاهی خسر قلبان قرار این بود	انچه کفتم هزار بار این بود
بار دادی چه روز این بارست	من بکارم چه وقت این کارست
بس پرسد که ای پدر جوئی	چیت حالت ز درد سر جوئی
بنویسد برات بر جای	کز سه خوار ادا شود تا پی
خود ازین عالمان مدخل است	که فزون باشدش عطا از
پست را چون غیم ده سیرد	بنج را دی ز نیمه ره سیرد
تو بانی و برده مای ریخ	پستت ده شده دست شده
سر بواب خود بنشینان است	ز جراحت جو میر گردد

مده ای فاضل آب رخ بر باد	که خدای این جهان بر آب بنا
ز آسمان رشته شد سخن را	بزم پیش فروم بر چون سخن
بخردمند غرده دشت ده	زدل آمد روم بیا شسته
زین نهاد انوری جو کرد قیاس	رتبت شاعران پس از کنا
سرورانی که پیش ازین ایام	سعی کردند در بلند نام
گرچه در فضل بودشان پیشی	شعر را بهمت از پیشی
بگنجد در کنار می کردند	تا پستایش گذار می کردند
من که خلوت نشین این کج	در جهانی چنین کجا کج
تا یکی زین کرده سنگ خرم	نان اینان بهل که سنگ خرم
چون زهر صم شکایتی بنماید	ز سپهرم شکایتی بنماید
در رخ او جو پسته خندانم	گرچه از پست میدهند نام
زین میان کاش دوستی بودی	که برو نیمه او پستی بودی

در جهان دوستی بدست نشد	که از و در دلم گشت نشد
در شرایط دوستی واقف	
دوستی روی گانه شو بادوست	ز صفا چون دو معتر یک بود
دوستی گز برای دین نبود	دل در آن دوستی امین نبود
تا ترا قصد و اختیار بود	یار شنو که بر تو یار بود
تا میان دو دوست فرقی نیست	بجنان در میان زرقی نیست
اندین کار یار باید یار	زانک بی یار بر نیاید کار
چون پی اختیار خود باشی	یار کس نه که یار خود باشی
دوست را پندگوی و پندیز	پیش او خرد باش و خرد مکر
این جهان که شره شهنده	ز محبت تمام بی ببرد
دوستی از پی تراش کشد	یاری از بهر نام و اش کشد
ز جفا با تو دوست دیر شوند	دوست گیرند و زود سیر شوند

پی مال تواند چون ببرد	پایالت گشتد و غم نخورد
کردم سپست با تو در ساز	تا ترا از درم بپردازند
بدی لوت جیشان با پست	ندی جک و خمشان با پست
دوستی ز امن و استواری خاست	امن چون نیست دوستی ز کجاست
هم ز احوال دوستان جان	ره نماید ترا حقیقت راز
هر که این دوستی بسر نبرد	راه آن دوستی بدر نبرد
ظاهر و باطنیت باید چست	تا پایان بری تو عهد در پست
از پسر بندگی بروز است	چون به میان دوست دادی دست
بردلت مرجه بگذرد جز دوست	بعد از آن کرد کار تو او پست
بر خستینه عهد باید بود	و اندران جد و جهد باید بود
نوبه پایان بر این سخن باری	که در آن روز گفت آری
تا تو این عهد را وفا نه کنی	روی در قبله صفت نه کنی

ایزد او فوا بهم کم فرمود	آدمی عهد را وفا ننمود
از کلام او وفا پرده گشت	کلمه با بیست ذراع بست
کلبه کو در ره و فازد کام	خرقه پوشد ز پوست در بلعالم
بوفاسک جو زاپش شد تماش	گشت در روی او بلند آواز
بی سز خود سکی بدان تا پست	چون شود با عای هم کا پست
پارسیان که با وفا جفتند	از زن پارساش به گفتند
حکایت	
من شنیدم که صاحب دپدی	داشت ناپاک زاده لمپدی
سالها دیده در پسر ای شیخ	پیرمزر بر سرش مصیبت و رخ
تا خرد جمع کرد و دانا شد	هم سخن کوی و هم توانا شد
کرجه بسیار مال و جاه یافت	قرب سلطان و عرشا یافت
چون وفادار سرشت و ذات شد	حق استاد خود پیادنداشت

راپستان رنج خود تلف کرد	ز انک در کار ناخلف کردند
پاک تن در وفا تمسک آید	بد کمر ناپسند و حام آید
مر که در سیرت وفا شد کرد	ز وفاراه در فتوت برد

در حدیث فتوت و مروت

چست مردی ز مردمان بر	مردی چست گردانی
مرد امری شکار بود	اوست مردم که مردوار بود
تا نکردی تن پیش مردم و مرد	چاره خوشستن ندانی کرد
مردی خون بنی نداند پس	راه مرد علی شناسد و پس
انک کرد اندرین دو مرد نگا	چشم او بازگشت و دید این راه
وانک را این دو پیش کردند	خشن از روشنی جوهر کردند
کنج توحید را طلسمند این	آن مساپست مرد و اسمنند این
نوبران کنج ازین طلسم سی	بسم ازین دو اکسم سی

مردم مردوده اندا پش	صاحب در بوده اندا پش
مردی و مردی بهم پیوست	داد ازین مرد و آن فتوت دست
منظر این فتوت مشهور	راستی باید از کثر بها دور
کز خیانت نکه بکس نکند	نظر از شت و سو پیش نکند
از جی باشدش سر اندر پیش	بی جبار ابریزد از برغوش پیش
کس از و نشنود حدیث کزاف	نزد در میان مردم لاف
یار مندی کند ز راه ادب	خسکا ز از پا پسبانی
نفس را بند بر نهاده صبر	بندان و درم کشاده بحر
بسته دل در سوای رخور آن	جای خود کرده در دل دور آن
ورد خود کرده در خسل و ملا	مد اهل حال رنج و بلا
بینیان شهر دادن پسند	پوکا ز اناه بودن پسند
چشم برد و خن ز عیب کسان	ره نجستن بتر و عیب کسان

بیدی خفت حال او شود	که خود اندر خیال او شود
پار سپایی بود رفیق او را	مردی مون پس طریق او را
ذات او زبده زمان باشد	مر که با او پست در امان باشد
بوده با هر و پیش معرفتی	برده از هر پیمبری صفی
عصمت او را حصار تن شده	عفتش تا رو پودن شده
بنده را که عشق پسند	بچنین خدمتش در بند
روی دل در جیب خویش کند	ترک خط و نصیب خویش کند
کر تیغش زنی نه پدید رخ	ز هر کوی پی شکر دایم رخ
خروستور و سیر پوشیده	نیک خواه و سخن نه پوشیده
کار خود را نخواهد از کس مزد	بنود زین و روتنی تن درزد
مرچ زان نفس او شکسته شود	بکند که چه نیک خسته شود
بکشد صد عتاب و سپر نکشد	بندگان و خود ملک نکشد

رخت خود در عدم تواند برد	بی وجود از اجل تواند مرد
در جهان رنک مقبلی است	پهلوانی و پردلی نیست
مر که این سیرت اندر و با	کوشش تا روی از و نه برتا
در پی نقش گشتن از سر دست	نفس شستن نهایت مرد است
بهل این خواب و خور که کارا نیست	مخور و میخوران که غار است

در باب فتویٰ دلایل بدمرغ

پیش ازین مردی چنین بود	رسم اهل قنوت این بود
وین دم از مرد و خود نشانی	نامشان بر سپرد بانی
مر کجا حائیت دام انداز	بندی مگری بکسر انداز
بر نشیند که صاجم بر صدر	امردی جز کرد او چون بدر
نقش ز لبو شود ز بی جای	میخ لب کمر ز بی سرو پای
از دور و راست کرده سبک و ریش	وز پس کجی چهره داند خیش

کند از شهر جند سفله کعب	بنا ساز برابر اندر صف
رنگی جند کون در پیغم	پند استاد ناشنیده همه
سر کی باد کرده در بو پنه	سال و سه بر خیال معشوقی
روز در کار سخت بی عرو	بعد بخانه برده شب زلفت
مرجه اندر سه روز کرده کعب	در می کرده پیش یاقوت
شده از دلبران و از زندان	یوسف و کرگشان یک زندان
این کی میوه آرد و آن ماست	شب ساطی کند از آنها راست
خانه پرکان و پرد و لایب	نزد و شطرنج و طاسهای پنج آب
سفره پر نان و دیک پر خورده	قالب و قالب خالی از مردی
زدن سینه و کف و بفلک	فارغ از گردش نجوم و فلک
سر یک آوازه در فلکده بشر	جسته از کودکان زیبا بهر
که درین سنگی کشتاده انی	آنک چون او جهان ندید سخی

سفره و نمشت و شیر و قند	سر گذشت و سماع و صحبت و
چاک چاک کباد ده مردان	روز و محضر کردان
نیر و انگشت و انه و قدلی	وزد کر کونه سازهای پلی
پدران از جمل کور کنند	پسر زن را بکور کنند
هم پدر کول و هم پسر سا	کام رندان بگرد آماره
الهیست او که یاد خانه کند	کوشش بریند و بر فغانه کند
نزل و بازی و لاغ بگذارد	قلیه و دشت و باغ بگذارد
رنج استاد و جور باب کشد	نان نه پند حیث و آب کشد
آنک در اصل جلد باشد و حبست	زیرک و مرد و سیر خیم و در
جون به پند من کی آموزد	نه کمال و شرف که اندوزد
نشود سحره دکان انی	بمویز و بگرد دکان انی
و آنک نرمست و نقل خوار و دنی	بزود کر بنا و کوشش زنی

هم پسیلان پسندانش	جشمه سبیل خواندش
آن کان بخشد این کمر سازد	تا پیر با حریف در سازد
بد کند کار و نیک دانش	عمه عیسی منز شازندش
شب درین غفلت و سبکی	کرده خوابی بنام بیداری
روز سگانه شان جو کشد	سفره خالی شد و اخی در خوا
هر کی رخ بکار خویش نهند	هر بصد و شکار خویش نهند
شب در آید همان دگر باز	وقت آن عیش و کیسه پردا
باز چون بگذرد برین جندی	نشود کودک از کسی پندی
ریش ناکه رخس سیاه کند	رونق چمن او تپاه کند
ز جمن لاله هاش چیده شود	آب سب رخس مکیده شود
قلعه خواهد نیاورندش	آب جوید خودش یابد خوا
بد را افتاده چون سگ از	نه پدر دسگیر و نه پیش

بر دشمن لب نغم در افتد و	که یاز پچه با حقست آن نرد
نام علوا بهل که دودنداشت	زمر حوزد پست و پچ بودنداشت
با خود از روی جمل بد کرده	آه ازین کرد مای خود کرده
حکایت	
بود در روم پیش ازین سرو کار	صاحب نان ده فوت دآ
لنگری باز کرده چون شتی	پرزسنگ و زالت کشتی
در لنگر نهاده باز سراج	کرده ریش در از را بدوشا
خلق روش نماز بردندی	بچه خود بد و پیر دندی
نان صاحب کار رندان بود	کوشه بی کارشان جو زندان بود
حوریان کرد او گروه شده	رند و عامی در آه و آو شده
جمع شدند ازین صفت خلی	هر کی را بد پیری مسلی
ناکمان رومی علام باره	صورت نخپس و جامه یاز

بر یکی زان غلام عشق آورد	علم مصر در دشت آورد
در سانی انا رویش داد	تا بلیس خود فرستاد
بر دروزی بکوشه باغش	می نداد از نمود خود آغش
خزانه خویش در وعامی کرد	رد می بر انی دعای کرد
باغبان آن بدید و گتای	پدرش را دعا کن و مادر
رند کتاز مرد و پزارم	که من این دولت از انی دادم
حکم او تا بدست مادر بود	طفل در خانه قفل بر در بود
چون پدرش صاحب آورد	بنیاتی چنین بر آوردش

در تحریف و تحریف این امر شکر بکاران

ای پدر خود برین سرشته تو	تو بهی باغبان سرشته تو
حارس بوستان در خانه	بهر خزه که بای پیکانه
هم بعلم خودش بد پندی	که نزاری حسرت این پس افکندی

باغ را این چه غم که شاخ پست	باغبان را پست غصه گریست
نقد خود را بدست کس میا	که پشیمان شوی در آخر کما
طفل را پست بهتر از دایه	گر که داند نهفتن خایه
طفل کو نور پس جهان جدا	بکز افشش گمن گنی نه روا
زان جهان نور سپید و معصومست	مرغ آن بام و شمع این بوست
گر نکه داشتش گنی بر پی	ورنه زحمت کشتی و رنج بزی
کشته پست اگر کلفت ارحا	کشته خویش او تو خواهد آ
بکا خانها مهل و سرزند	حلق خود چون کمان گمن در بند
کی سپر تر اوست اندازد	که کمان از دوست من سازد
بیزمست این کمان دگر باشد	این کمان لایق تر باشد
خشم با او جوگشت شکاتیک	چون کند پهلوان بهیزم جنگ
بجز از دستهای تیر انداز	که کند دشمن از پی خود باز

تیر خورین کان چار منی	جون توانی که بر نشانه زنی
جه کنی چون نه دردی و خلا	شانه دوش خویش بر تولا
بس کاشتن خانه پروان	کز دود پیش دوشانه پروان
رحمی برمود مصطفی مارا	نه گمانی کشیدن از خارا
شده از زخم زه سر ادا	ز بزرگی قوی تر از شتی
کی ز انکشت بمجوباد بخان	تیر شاد که داشت بر پیکان
شیت باید که خوش نیاورد	تا حدک تراکشا دبود
شانه و پینه نرم و آسود	تا نکرد دوزجک فرسود
در کان پسک خدنگ نهند	در چنین محبت شک نهند
تیر توان که اندر و سپاری	که آغا کان بسپاری
تا بکوشش کشید چون دانه	که بکوشش کشید نتوانی
نیج بایسب نیک و بازوی	بسر دشمنان شاید برد

۹۰

تیر بی حرکت از گمانی پست	بس که بر سپهنا نشیند
پسرت گرفتار خورد زان	کز تقای کان رود چون زنه
ساده رخ نزد آنک خویش	شب جرایم رود و خویش
مردی ریش و دخر خانه	بیشد از صاب پیکانه
نشناوش چه پیری جون	دانش آموزش و فضا
کودک خویش را بر منه در آ	چکنی پیش بخیان خراب
که تودا پشته پاموش	ورنه بگذار و بدکن روز
بر سپرد و فزنی اینچنین شو	که شکستند هر معصومان
تیر خود چیست کز کان آید	سک شاید کز آسمان آید
مرکه او را درست باشد پس	نرود در تقای کودک پس
غم مردی غنی خورد مردی	در جهان نیست صاحب دی
اگر کودک کان ازین طرز بند	در بزرگی ادب کجا ورزند

زبان سبب بوی نیمه مردی ^{ست}	مردی راز دور کردی ^{ست}
بهر از سبب نیست کردا ^{ند}	پشه کاران راست ^{ند}
در حال پیشه کار ^{ست}	
خسک آن پشه کار حاجت ^{مند}	بکم و پیش این جهان ^{فرسند}
گشته قانع برزق و روزی ^{یش}	دست در کار کرده سر در ^{پیش}
کرده بر عجز خوشتن ^{افزار}	بر قصور گذشته ^{استغفار}
بدل از یاد حق نباشد ^{دو}	حاضر شدن از هدایت ^{نور}
چند سال از برای کار و ^{سوز}	خورد بیلی را و پستاد و ^{پید}
ریخ خود برگرفت ^{ار مردم}	کرده در دست ریخ خود ^{پی کم}
دیده دیدار قبح حالت ^{خود}	کرده بر لطف حق عوالت ^{خود}
دل او دارد از امانت ^{نور}	دست او باشد از جیانت ^{دو}
بگذارد بوقت ریخ ^{نماز}	سر نکرد اند از خضوع ^{نماز}

عجب در روی خود را ^{کنند}	طاعت خویش ^{پر به کنند}
تب شود سر بسوی خانه ^{نهد}	رحم حق داد در ^{جیانت}
جون ز خورد و خویش ^{برد}	شکر ز اقی ورد خود ساز ^{زند}
خورده نان بجا خود ^{رویش}	برساند هم از نصیبه ^{خویش}
کر چه اهل منز بهان ^{باشند}	رستگار اینچنین ^{کسان}
مظهر صنع رای اینا ^{ست}	جنت عدن جای اینا ^{ست}
ز آنک نظم جهان زیست ^{در}	مرطامی که پیست ^{در سوز}
مرد را کار به ز پیکار ^{ست}	کار بد بخت و مردم ^{از است}
خلق را از میست حاجت ^{خواست}	آنک محتاج خلق نیست ^{خدا}
کر چه سر تنک آلت ^{قدرست}	خسته را نوش و خسته ^{را زهر}
ورجه کنا پس را ^{بخش خوا}	آنچه او می کند تو ^{نخوا}
حرفی خوب داشت ^{ان}	که از و خاطری ^{نخست}

مرجه از آن نیست عصبیان	مردم آزار مردایان نیست
دانش آموز و تخم نیکی کا	نماید میوه های خوبت بار
خوب گفت آن سخن جو در سگری	کار علیست و پست بر زرگری
پادشاه و کد او نوکرو	زاهد و عامی و امام و دسپر
اکم از بردانه می پسند	و آنچه آب و علف می جویند
همه را بر زر جواب دهد	وان او ابر و آفتاب دهد
آفتابی ز علم روشن تر	نست بی علم روزگار مبر
گر نخواهی تو نور علم اندوخت	در تنور اشیر خواهی سوخت
در کسب علم و شرف علماء	
چون کسب علوم داری	از ذکر لذتی فرو چین ذیل
تن بدو چراغ و پنجاه	تهاد می سپرد کجا پند
در پی علم دین بیاید رفت	اگر نتایجین بیاید رفت

علم بر کمال باید خواند	نه بود ای مال باید خواند
علم کان از پی تاجی نیست	موجب شر و نیک نامی نیست
هر که علم از برای زر طلبد	دانش از هر چه طلبد
یا خطیب دی شود بر جهل	که مذاق اهل از نا اهل
یا ادیب محلقی پر دشور	تا کند علم خوشتن در کور
یا در افتد بوعظ و دقایق	تا ماند ز علم او باقی
یا دیندش نیابت قاضی	تا فراموشش کرد دشمنی
داد این چار فن جو داد شود	لوح جانش ز علم ساده شود
چون اساس پس از برای حق نهاد	مرجه داد مذ باز باید داد
دین سپر عالمی باشد	که سپر جاهلی بر آید
علم داری ز کس ندارد درین	بر دل تشنگان بیار جوین
میده از آنک مایه داری	پستعد کمال را یاری

عالمی کش بداد میل بود	مال خود پیش او طویل بود
شافعی کربال کردی میل	دجله پر مال او شدی و ذیل
جون یخ نشدین بود شکاک	فاش کردیده جاودانش نام
انجان علم خود چه گرد کند	کر نه زبردل تو پسرد کند
علم را جند خپز می باید	اگر آن بشنوی زمن شاید
طلب صادق و صبری پاک	مدی کو کبی ازین افلاک
اوپتادی شفیق و نفسی ح	روزکاری در از و مالی پر
با کسی چون شد این معانی جمع	بجایان روشنی دهد چون شمع
بالا در درج باید دید	وز ریاضت شکنج باید دید
تا یکی زین میانه بر خیزد	فاضلی از میانه بر خیزد
نزدکان شیخ شده کز برد	صد ورق خواند و جاسلست آن کرد
چست شیخی بغیر ازین گرمی	قد و پیش در از و بی تهرمی

خفتا کر چه سپرد و بعلی	کن نکرد بنام خسته ولی
پستش با علی در پست نشد	مر که جون او بعلم چست نشد
حکایت	
شیخی در پناه بود و کزنا	چشم بر هم نهاد و میزد لانا
در حدیثی دلیل خواستمش	حرمت و آب رخ بکاشتمش
از مریدان او مریدی خسر	بغضب گفت ازین سخن بگذر
او دلپست از و دلیل خوا	شرح کردون ز حیریل خوا
مرجه گوید بکوشش جان بشو	ورجدل میکنی بدر پشه رو
جون نظر کردم آن غفشی	تن نهادم بخر و خاموشی
کر نه تشکیم کردی در حال	مرغ ریش مرا هشتی بال
در طلب صفت علی	
خنگ آن پردلان دین پرو	دل بدین صرف کرده جان بر سر

سهم نزدیک خلق و دور اندیش	بتوکل نشسته سر در پیش
خون خود بهر دین فدا کرده	پس بداند پشیمانند اگر ده
چشم بچو ایشان بران رخ ز	کرده از اسگ مردمک را مرد
ز علوم کد شکان و رقی	ترد ایشان به از طلا طغی
روی در سپرد و بیج زرقی نه	سهم در بحر و پیم غرقی نه
گشته قانع به نیم نانی خشک	نفسی خوش زدن جو نافه و مشک
سوز بی نان و کاسه بی خوری	پرسن کرده کیسه مدی
علم جویان عامل ایشانند	راستکاران کامل ایشانند
سرمه عقل و یار جان علیست	در دو پستی حصار جان علم است
خسته بر سپر تو سپدار است	مردۀ با حقیقت یار است
طعمه می جوپی او پست را بد تو	راست می جوپی او ست قاپد تو
جوهر او نه پوسد اندر آب	آتش او نسازد اندر تاب

مهر روی بادل تو سمر است	می شپنی ز جانت اکا پست
کس نهانش نجاک شواند	شد بادشس هلاک شواند
شاه و پسر سگ ره بان نبرد	دزد و طرارش از میان نبرد
باتو کنی روان جان دایم	تو پی حبسه دوان دایم
دمنگو هشت فقهایی دوان	
ای که گشتی بدان قدر خرسند	که کسی گویدت بدانشند
کرد بدعت مکر و کرد قصور	میکن انجست خدای کنت و رسول
قول روشن جو پست نص جلی	پی رخصت چه کردی ای زلی
در جیل دفتر و کتاب که ساخت	بایز ویر فصل و باب که ساخت
سخن راست در نور دیدن	کرده تاویل و دور کردیدن
جاهل و عام را فضول کند	خاص را خود بیان ملول کند
روشنی نیست فروغ مله	بکمان رخصت دروغ مله

عالمی برادر اسپرم و	این چه رفتن بود پسر و
جند کردی جو آب و چون آذر	موزه در بای کرد مر جادر
جکند مرد چادر و موزه	از چنین زرق روزه به روزه
شکر نرک و قلمهای سرام	رقعه در شپکاه خواجه امام
کی موافق بود بر دانا	در یکی خمپه است مولانا
لاجرم زین فضول و سوسها	از محصل تهست مدرسه
مفتی کشوری کند دارد	تا خبر ده دری که دارد
خیما بر تیان دل پیوزند	مرو آنجا که دیده می دوزند
پیش آن بت ملاک و مردن چست	دل زد دست فقیه بردن چست
شقه گرز خمپه باز کند	سرت از شوق در نماز کند
از رخ آن تیان شکولی	نتوان بت چشم بر کولی
در بر آن جکبک زغبته	ای بسا دل که شدیم رفته

خمیر را صلب کرده عیسی و	از درخشش بت از برون
بر خیال بتی که می شنوی	کرد ز نار بسته چه دوی
پرده را داغ بردل آن	خمیه را بای در کل آن بت کرد
داده بر باد مرد و جان ارزان	گشته چون پید بر سرش کزان
مر که چون خمیه رفت در بندش	روز دیگر زینج بر کندش
بت آن خمیه که چه یک خندم	کرد چون خمیه منج پاسبدم
زود بکسب چشم طناش را	کردم از دیده دوز خواش را
چون زدش خلاصه آن با شد	که بس از مرگ پیش جان شد
بس چرا باید این فزونیها	وز پی خوردن این زبونیها
ورقی خند فصل حل کردن	با فضولان همه جدل کردن
در خروش آمدن نفوت چهل	تا کسی گوید اینست مردی اهل
علم را دام مال و جاه مساز	بر ره خود حریف چاه مساز

بسی رنج و زحمت و ده کبر
حاجب مسند قضا شده

حکایت حمی سبای بر قضا

کوش تا کپ بر قضا ندی	بغریب عمل رضاندی
زانک جون خواجه مبتلا کرد	پر بود کان قضا بلا کرد
جون دو کس رفع حال خویش کند	پشت اثبات مال خویش کند
پسکی میل بی گواه کمن	جز یک چمستان نگاه کمن
جون خواهی تور شوه و یا	تا بیان تیر را بکن چاره
که نیروی عدل ساده تو	می برد اسب با پیاده تو
عدلت از راستی عدول کند	عدلی را اگر قبول کند
کارت از رونق ارجو ماه شود	از و کیلان بدت باه شود
چه قدر باشد این قضا تو باش	تا قضا و سپهر کرد دفاش
پای بردست شرع و سر پر شور	چه بری جز و بال و وزر کبور

حیف باشد که خواجه میل کند	چون نظر در جسم و ویل کند
شرع را شارعیست بس با	چشمها تیره کو جانا ریک
حکم قاضی با عسناد کمن	کی بجای رسد تو هم مرسان
تا نکردی تو جهد در دین	تو بی جواب کس بقین
نفس مفتی ز خبث باید پاک	قضا زین مقوله ناماک
زین قضا جز قضای بد پند	بد و نیک چه پس خود بنماید
که بزی جدریش شانه زده	چنگ در جفت و بهانه زده
دست پیچده در میان لنگان	در برابر او سخنان
بجو کرد کربو چشم براه	تا که آید ز باداد بکاه
که زن خویش اطلاق دهد	مرک خلق کرا خاق دهد
همه تیرا نمانده اندر صد	کشته ایشان سپتار او شد
که رشوت بردارش باشد	وانک هیچ آوردش باشد

زردی گوی از آن میان ببری	ندی کس پر خجانه ببری
فایده مرد و ماند از و صد باغ	دل پر از درد اندرون پر داغ
با غنا چون برفت داغ	با جان داغ دوزخست بهشت
سرورانی که پیش ازین بودند	در سلف پیشوای دین بودند
کریدین گونه زیستند که او	ده پسمان و باغ بوزر کو
نزد این درد پاک باید باخت	بی غرض کار خلق باید ساخت
دل آنکس که در دین دارد	داغ اوصاف بر چین دارد
حکایت	
زن خود را بسک زد مردش	شد دو ان پیش قاضی آوردش
حال خود گفت مرد و شد حاضر	گشت قاضی میان نشان ناظر
زن بود دعوی که زار شد بایستی	کوشه چادرش برفت از روی
خواجہ حسن و جمال اورا داد	عشوہ و قیل و قال اورا داد

مرد گفت قاضی از پشتی	زن خود را جنین چرا گشتی
گفت دشنام داد و جوب زد	او مرا زشت گفت خوب زد
گفت قاضی که ای پریشان دست	کس بحوب انجمن کمر نکست
کر سر این لطیف چهرت نیست	رو طلاقش بده که چهرت نیست
مرد دادش طلاق و شد با	چون برون رفت زن بقاضی
مرد دل کرد از آن کمر اه	هر برداشتیت هر بخواه
آمد تارضای من جو پے	نهان تاشای من کو پی
شاید از علم پسر را فرزند	دین مباهی شود خرد نازد
کرد درین قحط سال علم و عمل	شد بعون خدای عز و جل
مسند شرع در مراغه بکام	این دو قاضی قصصات نیکو نام
سخنی کان بجایست باید گنت	که چه تلخیت راست باید گنت
رای دینور کا ثواب و	با فاضیت جو اقبال و

شاید آنروز که داد کند	که بلطف از مراغه یاد کند
آب رحمت بر آن زمین بار	که در آن خاک تشنگان دارد
من ز اهل سخن چه باشم و چند	که سخن را نم از نصیحت و پند
پند و وعظ از کسی درست آید	که مگر در خوب چست آید
آه ازین واعظان منبر کوب	شرشان نیست خود ز منبر خوب
روی و عطی که در پریشان نیست	عین شوخی و محض پشاست

در آداب وعظ

بر پر منبر و مقام رسول	توان رفتن از طریق قصول
آن تواند قدم نهاد آجا	که نیارد ز عثوه یاد آجا
نفس از شهوت و غضب نبرد	دست و پای از سرب نبرد
مشفق خلق و نیک خواه بود	علم او بر سهل گواه بود
ز جهان جز حلال نپسندد	مویس جاه و مال نپسندد

در دم بونه ریاضت و قدر	مشفق گشته بر او با قدر
خلق او بوی مشک ناب دهد	بر او نور آفتاب دهد
هر چه گوید درست گوید و حق	ز زخا اید که گذیر باشند و حق
علم تفسیر خوانده بر آید	باشد شش اکثر حدیث پیا
به تخته برین زمین نزود	بر در خلق جز بر بدین نزود
آنک در علمش این مقام بود	شاید از مرشد و امام بود
آنچه بر عالمان و بال آمد	جب دنیا و جمع مال آمد
زلت خاص آفت مست	زله بستن ز خاص بدنامست
واعظی خود کن آنچه میگوید	کنی در دیر چه می جوید
جای پیغمبر و رسول جای	جهشنی با سنت بر یک پای
سر فراسپش و دستا برسم	پس نه پر جوش و دید ما پرغم
عرض کن تخمهای بی خوابی	نقد مایه که در سحر مایه

در دل اهل صدق خم بهشت	زین نم و زین بشتن ^{کشت} انی
دو پافه رده را بگری کش	سخت جانی دور ابر می کش
عام را از حلال کوی و حرام	خاص را مخلص حدیث و کلام
بس ازین شعرهای بادا پسر	آب قرآن بر آتش تن ریز
مندان پیش یکدیگر زن و مرد	در شستند منع باید کرد
و عطر زن عفت و پستی	مده اورا بوعطد پستی
زن که او شاهد و جوان باشد	نازک و نغز و دستان باشد
خود بخیر پیش او شود حاضر	بجوانان و امر دان ناظر
پیش بر مبر و زنان بزم	بر سپرد دیگران کشته قلم
برده خانو تخت بر کاللا	تا بود مرد در زیر وزن بالا
خوب چون روی خود پیا را بد	از نماز و ورع چه کار آید
دست پیر و ن کند ز دست روی	ورنگا پست کرد میت روی

و اعط شب شب از سر سبز	چون بدید آن دوزلف چون
یاد کپرد شب اندر آن اچا	آیت یاسر پز و یایچا
سوی مقری کند بروز نحا	بمحو یعقوب در تاسف و آه
پس بخواند مقربان ز نخست	نوره یوسف و زینچا هست
ناز قرآن کلاه و جایه کند	بمه را بچو و شتی نامه کند
داند از ساو چست و رکا ^{شیت}	کین و عطیت جنگ و جاست ^{شیت}
جه دی دین و باغ و زر چینی	دُم دستار چار کز چینی
لاف جندین مزن ز نقل و رق	حسنی کب کن پیکد و رق
جند باشی عیال فکر کسان	چه کشاید ترا ز ذکر کسان
دگر خود را بلند کردا پنه	اگر از جمع شیر مردانی
فضل و علم تو جز روایت نیست	با تو خود غیر ازین حکایت نیست
کن از جاه کسان زینت	منای آنچه نیست در طینت

پیش ازین کلمان که بود پند	مخوات سخن نمود پند
زان معانی که داشتند همه	بادکاری که داشتند همه
ای که مقبول و مقبول اینجا	از پشت نهاده می سلی اینجا
راست کوی برایست کوی	این سخن راز را پستان میویش

در راستی

راستی کن که راستان رسد	در جهان راستان قوی رسد
راستکاران بلند نام شوند	کز روان نیم بخت خام شوند
یوسف از راستی رسید بخت	راستی کن که راست کردد بخت
کردی دانش گرفت جاک	چکند پست بد بد امن پاک
راست گوینده راست پند	خواب یوسف که گرفتند دریا
چون درو بود راست کردی	خواب او گشت فعل پداری
چون نیک درید پرستی	شد سخن جوهرش انجمنی

پرسن کین بود مقامش	دین روشن کند کرامش
کو بد برتن نکو گفتار	پوشتین کرک و پیرین گمار
دامنی را که در کتی ز سوا	این اثر ما کند رواست روا
بکرافت آنجا ن عزیز شد	که گرفتار خفت و خیز نشد
چون خیانت نکرد با دل	راست آمد مران حدیث که گفت
پاک دل را زبان بنین رسد	ور رسد خبر به پیرین رسد
از دو چاه و دو کرک دیده	چه عجب که رسد بچاه بلند
کرک اول جوی کف آمد	نام او در کتاب شاه آمد
کرک آخر جو در فضیلت ماند	ایزد او را بنام خوش بخواست
کر علا می سزیر کرد و شاه	نه عجب چون بری بود ز کناه
در شود شاه فواجه جانی	عجی نیست و نیست ارزانی
قول و فعل تو ما نکرد در است	مرجه خواستی نمود جمله سب است

کرو کوران را نه رچاه مژپس	راست بکش و زیر و شا بهتر
اپستوار و شجاع باش و دل	در تعاد امور شرع جو شپ
بنده شرع باش و رایت او	مکذرا از شرع و زمر ایت او
عقل را شرع در گشت کند	چین را شرع خوب و زشت کند
صدق چون یار شد روان را	بی رعوت کند کمالت را
آخرین یار او لیا صدقت	اولین کار اینها صدقت
مگر که زین صدق دم تواند زد	در ولایت قدم تواند زد
تا دون و برون نکند در آ	بوی صدق از تو برخواهد غا
صدق از باز خود سقیم کند	صبر در صدق پستقیم کند
صادقان را رجال گفت خدای	خفا آن کو بصد دارد رای
صدق آینه است حال ترا	روی نفس تو و کمال ترا
تا تو باشی ز راستی مگذر	مکش از خط رستکاران

صدق میزان کرد ما باشد	و آنچه در زیر پرد ما باشد
کرجو بوبکر صدق کرداری	خز خدا و رسول گذاری
صادق مریجه خد است یار	از بد و نیک با خدا پردا
راستی در زور است کار	یار شو خلق را و یاری بین
ترشکاری براست گفتن گو	ورنداری تو خود نداری شو
مگر حکمی دروغ سازم باش	با کج و باد دروغ یارم باش
در حکمت	
حکمت از فکر راست بین آید	وز مراعات سپردن آید
نظر اندر صفات حق کردن	بدل اثبات ذات حق کردن
سخنی کان بدل پسرونا	دالک از حکمت کمونا
تا خوانی حکیم دونان را	کرجه دانند علم یونان را
حسن فعل حکیم و عاقل را	پن و واکه شنو مقاش را

گر زبان حکیم خاموش است	فعل او بین که سر بسر است
نه ازین و رسول با مردم	گفت منی خذوا منا بکم
روی آن حکمی ندارد نور	که گویا بون سپنت افتد و
هر که این مناع در بار است	نطق او در زبان کردار است
دینش حکمت و فعل	صفتش رحمت خواص و عوام
وقت کشن حکیم را پند است	کاخچه گوید بقدر گوید و راست
به او و مجاز دم نزنند	در پی از روقدم نزنند
نهد بر خرد سوار است	خرد او کند سوار است
حفظ ناموس اگر بندد	راه سالو پس و زرق بندد
آنجند اندنه بشتنی باشد	و آنچه گوید بشتنی باشد
سیرت رفشان طریق او را	صفت صادقان رفیق او را
با اهل انس کمترش باشد	اجل اندر برابرش باشد

نشود وقت او بیازی صر	تندی یقین قلم بر حرف
غم عمر گذشته گیرد پیش	دل ز بهر دم ندارد پیش
شفقت بر جوان و بپیکند	رحم بر منعم و فقیر کند
زودل هیچ کس نیاز دارد	جون نیازد زود باز دارد
کوشد اندر تمام دانستن	نیکش آید ز خام دانستن
پرخواب و عورش بوس کند	بی تواضع نظر بکس نکند
صورت اهل حکمت این باشد	حکما را صفت چنین باشد
کر نه آنی که در کمان افتی	مرخصی را حکیم چون کفستی
حکمت آموز و نور حاصل کن	دل خود را بنور و اصل کن
که بچکیت رسی پوار شوی	حکما را پیا پس دار شوی

در سیاس حقوق چند واجبی

جذب باشی باین و آن مکران	پند گیر از کدشن دکران

و اعطت مرکبم شینان	او پستادت فراق اینان
کردلت راز مرکب یاد شود	کی باین ساز و برک نشاد شود
فرصت خویش را جو کردی	هم تو بر خویشین بخوان الموت
مرکب و مردن برابر دل دأ	یاد کور و لحد مقابل دار
کر کرد اگر امپر خواهد بود	مردنی ناکزیر خواهد بود
پدرت مرد و با خبر نشدی	مادرت رفت و دیده ور نشدی
داغ فرزند و بحر هم سالان	همه دیدی نمی شوی نالان
این دل و جان آیینی که ترا	شوان کرد جز با تش را پست
مرکب ازین رنج و غصه بکند	مرکب پیدار و مستبته کند
بعد آن کن که زود خاک شوی	تا مگر زین کنه پاک شوی
چه تفاخر کنی بنام پدر	چون نتانی نهاد کام پدر
پدرت باغ و بوستانی کرد	تو جهان کن که آن بدانی کرد

مرکب نپازی تو باغ معذوری	باغ او را بر ز معذوری
پسج نمی مکار و کشت مکن	نام آباد خویش کشت مکن
تو که شب پستی و سحر مخور	کی کنی خانه پدر مسرور
چیت میزاث او طلب کرد	در دوشب خرج یک جلب کرد
خیز و خیزی بجای او تو مکن	او نکرد از برای خود تو مکن
او نخورد از نه کی بشت این	کر پنچورد خود نمی کشت این
تو بشت او تلف چنین باشد	تو باوده خلف چنین باشد
نه بدین غایت بزرگ آورد	انچنین زیرک و سزک او کرد
بروشن سان جراحی هم	که از و دین فراغی هم
واجب آمد بر آدمی شش حق	اولش حق واجب مطلق
بعد از آن حق مادرست پدر	و آن استاد و شاه و سیمبر
اگر این جند حق بجای آری	رخت در خانه خدای آری

حق اینها بدان که اربابند	مقبضان این دقیقه دریابند
حب ایشان سرت برافرازد	بغض ایشان نجات اندازد
دمش بر مکان نیست این کا	سبزه دمنه راجه داری پاک
دل ز خضرای این دمن بگیر	کمن این جان و دل ز تن بگیر
زیر این قلعه مایون عرض	بار کینیت پر ز سر کین عرض
جنبش کن که نیست جای نشست	مگر آید مراد دل در دست
و کت نیست قوت و نیرو	بغزیزان خویش قل سیر و

خدا سفر و فواید آن

چون دانی ز خود سپر کرد	بایدت بر جهان گذر کرد
تا به پنی نشان قدرت او	تا تو گوید زبان قدرت او
کای پسر پروان که می	اندرین خاکشان بسپنی
همه پیش از تو بوده اند برو	اینگ شان میروی تو بر سر

چون در آمد اجل ز بون شد	ملک بکداشد و بکد شد
بکن اندر زمان پستی خود	سفری در زمین پستی خود
تا بدانی که کیستی و کپی	زجه چیزی و چپستی و جبه
چون نداری بیای روح سفر	بایدت در جهان جو نوخ سفر
بدرا ای حکیم سر زانه	پر نشاید نشیت در خا
چند در خانه پگاه دود کنی	سفری کن مگر که سود کنی
نشود مرد پخته بی سفیری	تا نکوشی نباشد تطفری
چون توان برد نقد درویش	خرد بر یون از در ایش
پای خود پی کن و بسری کرد	عجز پیش آس و در بدر می کرد
تا مگر بر تو او نقد نظری	بر با پی ازین میان کوری
سفر مال پیم دزد بود	سفر حال اجر و مزد بود
مرز مانی سعادت پی داد	مرد می رسیم و عادت پی داد

اختران کر ز سیر بشپسند	این نظرمای سعد کی بشپسند
تا بازی نو از سفر ندی	با تو همراه کی گشت ادبی
در طلب کر تو پاک باشی و حر	بمحو دریا شوی زمینی پر
ترو فی از بایشی باشد	سر بجای ناپشی باشد
باد ب رو که نیک خواه تو است	در سفر ما دلیل راه تو است
بر دباری کنی قناعت و ز	تا زد لها بقول یابی و ارز
کر نهان میروی براه از فاش	چون تو کل برویت خوش می
چون خرد بادلت خلیل شود	راه را بهترین دلیل شود
در معانی که آشنایی نیست	بهنر از عقل روشنایی نیست
بسفر کر چه آب و دانه خوری	بی ادب پسلی زمانه خوری
مکن اندر روشش قدم است	تا پیاری پسوی از اب است
تویی آن مشکوکه زود آری	جد و جندی بکن که سود آری

در سفر چون پی شکم کردی	ز بجای صدر و محترم کردی
چون قلندر مباحش لوت پرست	کما پس از معده کرده کج ز دست
سرو پای ارتمیست غم نخورد	شکم از پرستد شکم بد برد
کی بداند قلندر کیده	که بدوزخ نمی برد کند
کر شکرد در دمان اورین	ز سر قاتل شود جوهر چسپری
سفر این کسان چه کرد کند	حبس از پای و سر که درد کند
پیش ازین هم روندگان بودند	عشق را پاک بندگان بودند
که حبس را حق زرقندی	در پی خبر و دق زرقندی
بجا و فرستوح دادندی	ز نفس قوت روح دادندی
کوشت دانه از مقدم ایشان	شاد بودند و از دم ایشان
ریختی پاشان بهر کت	برز پسنی زمین بهر کت
زنگ پوشش دروغ چون شد	عقد خمره رسته در شد

خلق دریافت زرق سازیش	حق ناپی و حقه سازیش
نام تمیشان بسانی رفت	که کرامات ده بانی رفت
بروش چون کناه کار شدند	سمه در چشم خلق حواش شدند
تا که شد زین بلاست آکنه	خون در ویش پاک تران
گشت کار طریقت آشفته	شد جهان از مجرد ان رفت
ز مساند ادب نمجو پند	و یک از در بدرستی پوشید
زین گولی کجی پری خند	که بر پیش جهان خمی خند
علی خسته و عسل خوا	همجو ز نور پیش آواره
موی خود را در از کرده بزرق	کرده آونکشان جوار از فرق
روز در آفریدن لادن	نیم شب نفع بر ملک داد
رند و رقاص و مار پسته	زرق ساز و زنج پذیر همه
درم اندر کلاه خود دوزید	خلق را ترک محبت آموزید

فرشتان آتش پی خورند	و نبرد سنت قدح تنی کردن
سر بهر خانه سوز و آتش با	آتش خویش را آگشته بر آ
خاک از ایشان چگونه مشک شود	که بدریایر پسند خشک شود
ز سو پس حلقه در ذکر حکمی	مرجهایی خلق در چپ کنی
نفیست از حلقه کی پذیرد پند	در سهوت ز راه خلق به بند
حلقه در کپس و حقه پر معجون	این بود دیوانگشت در کون
این بدان کعنت که قید پرست	صاحب مکر و زرق و شید پرست
تا بدانی وز زلف پکنی	پیچیده سپرد برین علف کنی
و کراویز را یک دودرست	بنوازی هم از بزرگی پست
تا ز کردار خود خجل نزود	وز سخای تو شک دل نزود
شوان ریختن اگر در دند	که در ان زرق ریخ پر بردند
گرچه در فقر ناد پستانند	چیز کیسان بده که جستانند

باکرامات نیست شجده را	نومی کن تفرجی که رواست
مال ده که غلط برد لادن	جون فروشد نشاید شکادن
هر کشتان جور است کردم ^{حک}	سم بخوانم بقدر عذری ^{لک}
مشک لولی نه لایق چیست	روستایی که میخورد عیبت
از تو بود این خطا نه از وی	جون پرسی که در خطا کی بود
نزد کان کول و کلبه پر سمار	خسرد خام خربکی در چا
صاحب رقی سم دکان دار	هر مرد پیش پست سمار
آن کو بیت که شیخ و پست	وان دگر کویت که به زیست
وانک بکلمه خورد و خوابش نیست	و اینک در خانه مان و آبش نیست
دانش دی شب بکه کرد نماز	وین که تا شام رفت و آمد باز
میفرود شدند و می خرد او را	وین خزان پن که می خرد او را
این سخن چون بیاست میگویم	که چه تلخت راپست میگویم

کر بشیر پی شکر نبود	آخر از بک تلخ تر نبود
سخن راپست کوش باید کرد	که کمی تلخ نوشش باید کرد
در حضور دل و جای نفس	
پرنده بذب مباحش و پسر کرد	که بنا پست سیرت مردان
خویشتر دار باش و رست ^{امین}	کز یار تو با طرند و بمن
قدم اندر زمین منه جز رست	کامانرا نظر بجانب تست
کوش تابی حضور دم ترنی	بر زمین خدا قدم نه نه
جوروی نرم باش و آیت	تا بگردند خاکیان خسته
از تو موری اگر بازار د	پست آنرا بحشر باز آرد
جون صغیر و کپه نیست معاف	در صغایر قدم مزن بکراف
خزده را کش تو خرد میخوانی	جون پیرش رسد فرومانی
کمن از اخلق و کورسین	با سلیمان چه گفت مورسین

کی سخن گفت مورد ماست	که سلیمان شنیدش آسته
لیک داند که مور بنی ناست	هر کسی جز کسی که در خواب
بر ضعیفان روا نباشد زور	چه بلخ باشند ضعیف وجه
چون حساب از غیر خواهد بود	شاید از مور سپهر خواهد بود
مغ را دانه دادن از دست	منطق الطیر عاقلان است
ای جوان حاضر تو پیر است	باد ب رو که خرد کپس است
هر که او از گذشته یاد کند	با دل خود شرم داد کند
شرم دل را گشته دارد تن	شرم بپندارت زماور من
شرم با خود ترا بجنگ آورد	شرم رویت بنام و سنگ آورد
هر که اگر د شرم از دور	بدر پردمای پستوری
شرم باشد بلا فکرا پی	بحدیث کزاف کز ا پی
مرد شرم سرخ روی کند	خلق را خلق خوب غوی کند

یافت عثمان ز شرم ایمان	کایت وحی گشت و ذوالنور
هر که داند خدا پیرا حاضر	چشم او از جایش شود ناظر
نمکد هر چه عقل پسندد	در باطل بخود نرسد و بند
شرمت از فکر عاقبت زاید	وز دوام مراقبت زاید
مردمی چست ستر پوشیدن	پیلوانی بجنبه کوشیدن

سخنی چند بر سبیل مو عظه

صرف طاعت کن این جوانی را	بکسر آن روز ما توانی را
عاقلی گردنا محفاده نکرد	کز جهان جز نصیبه شوانی خود
در دل خود خند کن را جای	ز درون زنگ بعض و کین نرایی
سلطنت چیست تن در پستی تو	پادشاهی بخیر چیستی تو
کردل آمن و کفایت پست	ملکت قاف تا بقاف پست
رنج و پستی بیکدگر باشد	کفش پیش بار خرا باشد

نظر از پیش و پس در بیغ مدا	آبغ دانی ز پس در بیغ مدا
چشمها تیره خانها تارست	کبر جراحی در اوری یارست
هر چه دانسته ز پیش کسان	دست و پیش بدگیری برسان
نیکی اردر محل خود نبود	ظلم خواندش ارجه بد نبود
وزیدی آبخه او بجای خودست	عاقش عقل خواند ارجه بدست
هر که خود را خواست کوچک خود	با فرومایگان پیئزه نبرد
حکمت نیک و بد جو در بیت	عیب کردن ز زیر کان عیست
هر چه وزرش کنی سمائی تو	نیکی وی و رزاکرتوانی تو
هر حکم شود ز خوش فوی	دوستی کم گذرش روی
خلق خوش خلق اسکار کند	صفتی پیش ازین جکار کند
ز دل آبت ز رخ فرو ریزد	وز فرو پیش دشمنی خیزد
دل یانان مده که جان برید	شوت مترا استخوان برید

انک عیب تو گفت یار تو	انک پوشیده داشت مار تو
دوستی از دم خندیده مجوی	پرده داری ز پس دیده مجوی
خواجه کبیل از علای حند	نخست در گذر زخای حند
تا تو باشی بکار بالادست	در مکن نجی و میالادست
جرح رام تو گشت و دورا نش	کوی خیزی بر زمینش
گفت خود را بداد عادت کن	دست در کیب سعادت کن
ماه گردون که این کرم دارد	میکند بزل تا درم دارد
هم با گشت می نمایندش	هم بخوبی می پستایندش
انک ماه زمین بود نامش	چون بینند مردم انعامش
در پیش روز و شب دعا گویند	سال و مده دقت و ثنا گویند
بخراین خورد و خواب و خیز و نشست	مرد را منیع طریقت پست
چون مزاج مرا بنه شد زاب	احتیاباید از طعام و شراب

زدم ز نیت وز دام سعاد	زهدم در حبز بزرگ مراد
حل و عقدیت پیست و نند	چه نشینی باز اکسیری
پند ما گوش داروشای کن	ورنه فرستیم مرجه خواهی کن
کوشش کن راز را ز پنی	از کوا امان شب نشینی من
گرچه روز از کیم نرسی راز	نیستیم بی تو در شبستان
روز اندین فشا امانم	شب نشینم که شب نشانم
خود چه محتاج قیل و قال	کیکن سخنها کواه حال
جو وفا نیست در نهاد جهان	کمن اندر دماغ باد جهان

در نیو فای جهان و خرسندی بیکر قضا

حال و کار جهان خیال است	نظری کن که این چه حال است
مرجه پیست اندرین جهان چرا	نقش او باز کونه پین از آب
تو هم اینها در آب می پنی	یا خود اینها بخواب می پنی

مانمت سور باشد اندر خوا	کر پی شادی و خنده غم دریا
ز نکست انگ کشته چسپی	ز انگ او را بخواب می پنی
رخ ز کین مین بین دل او	در جهان هر کسی و حاصل او
دل ز کنی که او ندارد رنگ	به ز روی که تیره باشد و سنگ
بسید و سپیاه غره بهاش	روشنش دار و روی می
تا چنین زنده تو در خوابی	جون بمیری تمام دریا بی
مر که پیش از اجل تواند مرد	بچنین رازره تواند برد
مرجه را نیست جر جر دنیا	پیش داننده باد باشد باد
کر تو جانی غذای جان میجوی	ورتنی آب و آتش و نان میجوی
پر عوزی زین شراب میستی	خفته و بخت بر بدست آبی
انگ آمد ز راه عسل بدر	خوردن کا و کرد و خشن خور
دست او مرد و روز در شاخی	مار او سر زمان بسور انخی

روغنش در چراغ کم گردد	پشتش از باد خوزه خم گردد
مردمی دلسبری می گیرد	تا که از در دشان فرو سپرد
هر که ازین نوع زندگانی به	نام این قوم خوزندانی به
چه وفا جز دت زنا ز جلب	باری از روشنان جرج طلب
حاصل از ناز نیست جز تیزی	وز جلب جز خرابه دمییزی
مردنخا پس مستراح شده	عرض و مال و زرش مباح شده
خلق را روی در گالی پست	بخراین خورد و خواب حالی مست
تا زبان تو این و فعل نیست	روی این را ز بر تو پنهان نیست
چونک شہوت شودیم او را	سربوی غضب کشد باد
بر فروزد غضب روح انت را	بیر دشمن طلق جانت را
گذاشت غضبت روی دل پیما	شہوت متوجان تباہ کند
غضب و شہوت از میان بردار	کام خویش از عروس جان بردار

نطفه را که پشت واره پست	رایگانش در که پاره پست
انچنین نطفه را تو بر چیزی	رود اندر مشیم بر چیزی
بود اندر تسمیه یک بندی	بدر آید پستوده فرزندی
چند روزی بنا زد ارندش	زانش و آب باز د ارندش
پس از آن بمجو سپرو پا لند	نوجوانی شود سپکا لند
آتش شہوتش بلند شود	بزن و بجه پای بند شود
سروریش دروغ بطرازد	من و مایی ز خویش بر ساءزد
غضبش خلق در دوا ل کشد	شہوتش موش در جوال کشد
میرود چون سکان زنجری	انچنین تا بحالت پیری
ضعف پشتش نشیت فرما	بستن پای و دست فرما
مدتی انچنین بسر گردد	رحمت دشر و سپر گردد
زن از و سیر بچکانش هم	همه در قصد مال و جانش هم

بدعای خود و دعای کسان	برود زین سرای بوالهوسان
زود بر شعله نشاندش	بر سپهر حفره دو آتش
بنهندش خاک و باز آیند	بسر مال او فراز آسند
خانه را غارتی در اندازند	بیشی جله را سپردارند
این حسابی که چند مظلمه برد	آن فغانی که از جه زود برد
کو بر پرمار و خانه پر کژدم	خواجه در دام گفت و گوی اژدم
بسر آیند مال گانش زود	که بگویند ترا حدای که بود
در سوالش کشند و در مانند	چون سخن را جواب نتوانند
آتش خشم بر فروزانند	در شب اولش بسوزانند
اچنین تابوقت پوسند	نهلندش می پیوسیدن
بودن و روشن چنین کنند	بجکار آید آن و این چه کنند
خامهانی که کار زمان کردند	دین و دنیا چنین زباین کردند

جند ازین مرغ و جند ازین خوا	هر چیزی که زود بگذاری
مرغ و مای چه می کشی در دیر	چون لسان سمک نذارنی و طر
هر خود را بهر وزر چه دی	سر خود را بدر سپر چه دی
در گمنا بجای پست غم خوا	غم خود خور چه پستی کنی کاری
دل در ماندگان بدست آور	بر پستم پیشگان شکست آور
عجز این گمنا که کردم با	حالی هست و شرح خوانم دا
که چه آن جله خرق عادت بود	لیک سرمایه سعادت بود
چون مودب شود با نامرد	این سعادت طلب تو اند کرد
پیش ازین ساکنان و غواصان	راه را بر تو کرده اند آسان
راه ایثان بین که چون رفتند	بچه نوع از جهان برون رفتند
کام بر کامشان نه سپرد	روز را خفت مپسین و شب مغفون
کیس طریق ریاضت وفا	شوان رفت جز مرغ و غنا

زین سخن کردت مر اسان

ترک دنیا بمن که آسان شد

باب دوم در معاش و لحوال اعلیٰ آخرت و در آن چند

بند سخن است اول در جد و جهد و نوحه اصلی

طالبی ترک سروری کن و جا

رنج بر مشکلی پیش از را

در سواوات کن بکرت سپر

روح پیوند شو به عالم سپر

یادار و اح پاک و زرش کن

خوشستن را بلند از زرش کن

مترل خود بلند ساز اپنا

خویش را از جند ساز اپنا

تا جو باشد تو جنت بفلک

در رکابت روندن و ملک

بدر آراز کل طبیعت پای

تا کنی در میان جنت جای

روح را از رف بران است

عقد ارای و اتفاق است

راه نازقه کی رسی جا پای

جای نازقه چون بنی پای

در گذار تو هر مو پس است

از حیات تو هر نفس گاست

دو جهانی بدین صنف پری تو

تا ترا محض بر کبری تو

انچین پس آلتی مجازی نیست

و پنجن حالتی بیازی نیست

ترک یاران خوشستن دادی

رشته جان بدست تن دادی

تن بجاه و بال چست شود

دین بعلم و عمل در پست شود

تا تو کرد کلاه و سپر کردی

کی بدان رشته را بر کردی

داغ ایمان بروی جان در کش

علم دین با سمان بر کش

پشت برخاکدان فانی کن

روی در عالم معانی کن

زنده شو بجان معرفتش

تا بر آبی بحیله و صفتش

نفس قدسی جو کام یاب شود

کار بر منج صواب شود

رنج نایابش ز پستی نیست

وز بلندی که عین پستی نیست

جند و جند از گریز و ناخلفی

هم بد بدست حد خوش علفی

تا بکی شرمسار باید بود

مدتی هم بکار باید بود

انچن کارخانہ دردست	تو چن ختمه خوش چه عذرت
کارت از کاہلی نیامد راس	بعد ازین عذر رفته باید خواست
کر چه برخویش بد پسندی	شوان رفت راه نومیدی
منشان دیک جست و جوی	تار کی هست درشت میکوش
واقفی بر در مجاز نکرد	رخ نهادی تنبیر باز نکرد
کر چه آسته خرمی را نی	مم جای رسی چه میدانی

حکایت

آن شنیدی که شاه کجی پرو	جون زمینی یافت ملکی نو
کار این تخت جون زدست	نیستی جست و مرجعست
دینی شاه سر کسی شست	پرکشند و کس نشانه یافت
پادشاهی بدان توانا پی	با جان عقل و علم و دانایی
نیست بازی که هم بجاری	که ز تخت جان بغاری

ناکی بر کمر نیاید دست	شواند کبود مهر یکست
ان کسانی که در سزگوشند	خویش را از طربان پوشند
راه معنی با سب و زین نزند	جز بدل در طریق دین نزند
تا بهر رشت در آویزی	کی ازین جاه بر ز جبر چسری
جند در بند فدی با پست	پر مشو کز سزستی با پست
این گروه منقل سا پست	شوانند با تو تهمرا پست
دست از ده بچک آور	روی در روی نام و تنگ آور
کر برون آور دزغ و قابت	بر کشاید دو دید از خواست
جوازین خانه میروی بدست	بطلب راه را رفیق چست
تا بگوید جو باز پرسی راس	کاندین راه منزل تو گجاست
این رباط پست پر زجره و رخت	از پس و پیش جند منزل سخت
اولش هند و آخرش تابوت	در میان جست و جوی خرقه و قوت

چون بزپای اگر ثانی مرد	کی ازین عرصه کوی تانی برد
خوای اطلس بوش و غوی ^{دلن}	با خدا باش در میان خلق
بی حضوری مباحش و بی شوقی	تا پایی ز جام ماز و پتی
هر گرا نفیس شد پراکنده	روح قد پیش کی شود در نه
بگذر از ریش و سبت و مینی	که توان نیستی که می پنی
کرد در در کرد چون کولان	درج شود در حساب مقولان
کرچه کارت بجای خود بنود	پسج فارغ شو که بدنبود
سرت آغاز اگر کند خستن	شوان پای نیز را پستن

حد طلب بیشوای برشد

راه حیرت م و نظر بکشی	از مضیق کان برون نه پای
جام داری نگاه کن دروی	باز دان رنک و بوی رشداز ^{عی}
وقت حوزر آب خیره صرف ^{کمن}	اسم یابی نظر حرف کمن

بوسه برد پست و بای صدز ^{تدین}	چه دی از برای یک صدیق
نش صدیق می نیام رات	کت و پوی بکن سین که کجاست
پست خالی جهان ازین ^{کان}	چه شپنی بیان غم ناکان
پست کنی نمان بجز کنی	نوذاری در ان میان کنی
راست شو تا بر اپستان برسی	خاک شو تا با پستان برسی
تو که شکامه دانی و بازی	بعبادت چه مرد این رازی
مرد چون مستعد راز شود	ارزماش پیش باز شود
در تو چون شد صلاح کار بد	کام را در گفت نهند کلید
پای رفتار پست خیز و پیوی	دست کرد جهان بر آرو بکوی
روشنانی که این دو ادا رند	بر تو این درد کی روادار ^{ند}
نشود نا امید مرد طلب	اگر شصت وقت در طلب
غالب از بهر طاعت بجا	تو نکردی طلب بهانه میا

طالب ستمی و غالب حق	هر و ما سذر و شش ^{مطلق}
کی جدا گشت روز مر از ماه	کر بنا شد ضو فی اندر راه
کرداری خوف کم زای	سمه با نیت مرجه می خواهی
بی طلب صید چون شست آید	تا بخوی کجا بدست آید
تو جو شرط طلب میدانی	خود بین کل چگونه پس رانی
باز دان گری چه می بویی	چون ندانسته چه میجویی
مر که این راه رفت بی دانش	شوان داد دل به بر ما نش
مرجه معلوم نیست نتوان	ورنگویی حل ز دانش
تائیدی باید ازین پستی	که بدانند بلندی از پستی
بوند نیک نزد پداران	راه بی یار و کار بی یاران
سود جویی ره زیان بکند آ	کار خود را بکار دان بکند آ
سم دلسلی بدست باید کرد	در پناش نشست باید کرد

سر ز فرمان او نه چیدن	کلام خود در مراد او دیدن
جشم بر فعل او نهادن و گوش	خواستن حاجت و شدن ^{موش} خا
منت یار سودمند بود	خاصه محبت که آن بلند بود
شر شیطان همیشه در کارش	دفع او بی رفیق دشوارش
مر که اورا نگاه بانی نیست	بی گزندی و بی زیانی ^{نست}
گرچه شیرین و دلکش است	نخورد طفل اگر بد اند است
تب ندید او و دید شیرینی	لاجرم حال او سی پنی
کر بدینا نظر کنی و بخوش	حال آن که د کیت بی کم ^{مش}
کاملی ناکزیر باشد و پست	کر بدست آوری در وزن ^{دست}
عقدها درشت در آید	که زافا نشان کم آگند
کار بی مرشدی بپرزو	راه ازین ورطه بدر نرو
بی ولایت تصرف اندر دل	شوان کردن از ولی مکمل

درونی پر غلط کندیش	که نماند حد پندیش
این قدم را بیکانه باید	از ولایت نشانه باید
بی کرامتای بزدانی	کله را چون کینند جوبانی
اگر بر تقدش این قیامت	درخ او نشانه پیداست

در صفت شیخ مرید

شیخ را علم شرع باید بود	حکمتی کان شود درست و پسن
نفس طیب و دم شکی	سرو مغزی منزه از خشکی
خاطر مطمئن و جشی بر	در مصاء سخن قوی و دلسر
کارها کرده در خدا و ملا	رخ نه پیچیده از عذاب و بلا
بوده در حکم مرشدی ز تخت	برده فرمان او پستادی
دل عذرا بخون پرورده	نفس خود گشته خون خود خورده
چاره نفس بد تو نیست	بر نبض و دلیل دانسته

فارغ از حجت و قیاس شد	در نهان آدمی شناس شد
کرده دوری ز راه معنی دو	گشته نزد یک با معال دو
در ولایت بمپندشایی	بر نشسته ز روی آگاهی
نه زرد کسی دلش رنج	نه قبول کسی قوی خبی
گشته جانش بصیر ایوبی	سخت را پست و زشت را فو
نه کسی را گرفت بر کارش	نه شکن در فنون شمارش
گشته یار از کتاب و از سنت	طالبان را بسی بی منت
وقتش آن بر سر زبان اند	که خدا خواهد و خدا داد اند
بر نو تر شکلی که گیرد عقد	گندش کشف بر نو درم نقد
روح در عرش و جسم در زندان	چهره او گشاده لب خندان
اگر شش مال کم شود شاد	و کرا افزون شود بهر شاد
دینی او ز بهر دین باشد	خمنش بر خوشه چین باشد

شهره شهر ما پاک روی	باروی او شرع عقل قوی
دل او از ریاضت سپرد	نورش از نور کبریا سپرد
هر چه داند ملک فراخوار او	دم بدم خاص او رد بود
شغل او بخت و سپر بود	کارش ارشاد با حضور بود
از پی جمع ساز و آلت او	کرده ایند بخود کفایت او
مطهر حق و منظر تحقیق	بخلایق دلش رحم و شفقت
دیدن داد او مبارک فال	خبر و یاد او مایه جان حال
روی او بیست و وقار بود	خوی او خلق و لطف بار بود
مس یو پیش رزور کردد	خس پادشاه از کمر کرد
هر که با او نشست شامی شد	و انکس آمد بدست شامی شد
کر مری کسی شوی این پس	این طلب کن که در جهان این پس
این کسان باز دست سلطانند	و آن دگر ما کس پس می را تند

ببین سپهرت شاید	که جز از اکنز سبب آزا
حراب توبه	
تا ترا شهوت و غضب یار است	مر زمان توبه ایت در کار است
شستن جان و تن بر طهارت	توان جز بآب استغفار
توبه صابون جامه جاست	توبه زیت چراغ ایمانست
دست و تنی توبه تانی برد	که زا و صاف بد توانی مرد
تا دلت راز غیر او رکنست	پیش راست ز شرک هر کسست
دست دادی که توبه کردم زد	دست دادی و دل نداد چه سود
توبه کان تن کند غازی است	کار پیدل کن که بازی نیست
اتن توبه پاک پسوز بود	تا که باقیست شب چه روز بود
هر که در توبه پاید اراید	در دگر بکنا پواراید
عادت خواجه ترک عادت نیست	موسی دارد این ارادت نیست

تا که در لذتی بن دادش	چون که شستی دگر کن یادش
کر نه بستی جراث می مانے	که دگر باشد این پیشانی
بر کند بیخ جمله کاشته	التفات تو بکدام شسته
از کنه چون توبه کردی دو	ظاهر و باطنت بکسر دوف
زهدی توبه کی ترار کند	نفس بی تصفیه چکار کند
توبه تا خود کنی تو خام آید	توبه کایزد دهنده نام آید
از کنه توبه کن ز طاعت هم	طاعتی کز ریا شود محکم
توبه چون باشد از حللها دو	از محبت بدل در آید نور
توبه اول مقام این راست	آخر پیش محبت شایست
در مقامی جوم در سبت آید	در مقامی دگر در سبت آید
توبه را با سلوک این بنجار	همچو پیر روان و داروی کار
کر نه پیر پیر بر نظام بود	ماده ناچست خلط خام بود

در چنین حالت از خوری ارو	راست کن کور در پس بارو
خانه چون تیره و پسیاه شود	نشن بروی کنی تپاه شود
در زمین کنگ خار و خس بکد	نظم در وی کجا تواند کاشت
توبه چون رست شد ز پیش غیر	بتوان راست رشتن اندر
حق پرستی نظر بفرمان	کعبه دیدی کذر بدیر کن
ترک این توبه کن که می خورد	به زنی کرد نیست و فی خورد
تو میدید برنج و بریا پنه	بخشن توبه ره بکجا دانی
رخ جو در توبه آوری ز کناه	تویش از درد ساز و کوبه آه
باز کرد از در هوا و سو پس	بطریق که سگری از پس
نه که چون توبه از کناه کینه	باد سپدار در کلاه کنی
که جو دادم توبه خود را دست	تنم از آتش جهم رست
بر ننی تیر ز و کلونه پیر	دل پی سپیم و چشم در پی زر

تا تو بر آرزو سپوار شوی	به پسندم که توبه کار شوی
از پسر اینها تا بدر نرو	در من پایی تا ت سر نرو
دست چنان مده باین مردان	دست دادی بهایش سرگردان
در میاور بعد ایشان دست	کاک این عهد را سنگت
شیخ شیرست نزد شیرمو	چون پنداختی ز لذت یرت
پرست اینک مبدد پرست	چون بزاری سزد لیرمو
پروا راه ارچه پرزن باشد	بر دل تیره تر پرزن باشد
دست شیخ ارچه از فتوح است	بر تن بی ثبات دست بماند
خود نباید بکوی توبه گذشت	انگ کیر و ز باز خواهد گشت
شیخ کور او دل جز نبود	دادن توبه را اثر نبود
توبه آنرا بد که دل دارد	ورنه فسرده ترا نخل دارد
مستان از مرید پدل دست	که قلم دور شد ز پدل دست

دست چهار در کپ مشیت	کر نه بر بنض می نه انگشت
پر بقلید توبه کار شدند	که همان رند و باده خوا شدند
بکشی صد پس اندرین کرمان	که محب و وریدی خرمان
حد خرفه دان	
دزد آتش رخت راه	خرنه خر پس را کلاه مده
از سری با جان پریشانی	موی چون مپری به پشانی
با تو میکوید آن حکیم ولی	کا ول الفکر و خسته علمی
مده ای خواجه بی کروز نما	دزد را چه کرد در اد پستما
زنده را توبه ده که دارد جان	مده خود توبه کرد از آس و زنا
انگ از بر نمان کسند تو	مشنو کو جان کسند توبه
شوان دیورا براه آورد	سردیوانه در کلاه آورد
رو پشایی که دیشب از دره	مدنش توبه که ز صا دره

بیش از کوه پیری برآید	بهش تا فلان شاه کشد
بغز و جلب زنی عاقل	حق سلطان چه میکنی باطل
تو اگر مومنی فراست کو	ورشدی مومن حراست کو
فال مومن فراست نظر است	وین ز تقویم وزیج مابدر است
مومن از رنگ چهره بر خواند	آنچه دانا ز دفترش داند
مومنانش جو نور می ^{شد}	هر چه مردم ز دور می بیند
دل مومن بسان آینه شد	همه نقشی درو معاینه شد
دل که خیمش نور حق بینا ^{ست}	زان سوی پرده و لَو شینا ^{ست}
دل بی علم کی رسد ^{یقین}	علم حاصل کن ای سپرد ^{دین}
همه از تن بجوی و علم از ^{دل}	ز کتب ایمان چنین شود حاصل
جو زبان و دل اندرین تصدیق ^{دل}	مرد و هم دایستمان شدند ^{رفیق}
تن تشبیه کند بیک روی	شود ایمان ازین سه ^{پشت}

هر شس این اعتقاد شد مقدور	همه اجر ای او کبیر در نور
نور معنی اگر نفوذ کند	کشف راز نهفته رود کند
در دل ما جز این امائی ^{نست}	ز کتب ایمان مایهائی ^{نست}
نه ایمان کشد سوی بین	خرقه مصطفی او پس ^{قرن}
حامل خسرته آن دو صاحب ^{حال}	که ازیشان رسیدین بکمال
هر چه آن کل بخار نهفتند	زان نقش برج جو غنچه شکفتند
دل او با کمان جو یار بنود	دیدن صورتش بکار بنود
رو پشایی نبود و درده شد	ز رخالص با متمان به شد
امتحان دید و غیب کو پی کرد	طلب خسرته دو تو پی کرد
تیر ایمان جو بر نشان آمد	خرقه و خرده در میان آمد
همی صاحب سعادت شد	مدنی را یقین زیادت شد
هر چه در عهد اقاالت آوردند	حالتان گفت و حالت آوردند

فاسد و مقصد اینچنین باید	هر که کشف میسر دین با
خرقه پوشی تو در چنین کس پوش	ورنه در خرقة کش سرو مخزنش
چون تو فاضل شدی مریدان	خرقه رفت و نیست منت مرید
میکنی خلق را به بخت پیروی	چه توان کرد چون طنب بدی
نه بر خاطر این نرؤل کند	قابلی جوی تا بقول کند
آنکه در خور دجنت و خضو	مکن او را بخدمت از خود دو
و آنچه ارباب خدمتند و قیام	هر یکی را نگاه دار مقام
و آنکه لایق بود بطاعت و صوم	هل او را در کعبه بجهت قوم
و آن که زین سرپوشه پرو شد	مده این داندان که بس دوست
از معانی مکن بر بیان عرض	خصلت و زکوت و سنت و فرض
هر یک عامه خواهی داد	دین بچو لاه و جامه خواهی داد
نقد و پیش اول از بایش کن	بعد از آن خلق را نامایش کن

چون نکردی تو بد ز نیک جدا	از تو طالب کجای رسد خدا
چکنی جبت و جوی بوالهوسان	زین یکی را بخلصی سبستان
چون تو اسب و شتر بهم را نه	بکل کو جو کاو در ناما نه
آنکه ستونباشن باید داد	کرست افنوین دنی بقای تو
هر که آمد کرش مرید کنی	دزدستان کس قدید کنی
حکایت	
ساده ترکی زده شهب آمد	پیش شپخی تمام بهر آمد
سفره جرب دید و حلقه ذکر	در میان جبت ترکمان بی فکر
خود مدان تا چگونه باشد و حن	بسه شب مفر خوشستن بر کند
روز چارم جو آتش دیر آمد	رو پستای ز خرقة سیر آمد
کرچه تکرار ذکر گر کش کرد	شوانیت شپخ نرمش کرد
خام بود آن مرید پروین	راه صحر اکرفت و شپخ برست

تا بدانی که اندرین بازار	توان داد هر کسی را با
دل بی علم را بنا شد راه	برد لا اله الا الله

حد ثلقین ذکر

ذکر بی فکر علم بی عملیت	دل بی عشق چشم پر سلیست
حلقه ذکر طلقه دل تپست	کلمه ماز حلق پر کل تپست
ذکر در دل جو جای کرد و پست	با یک خواهی بلند خواهی پست
اگر نامش همی بری شنواست	گر نداری قناعت و نغره رواست
اگر هر حرف میداند	بی زبان و حروف میداند
شواش سپاس فکر است	حاضرش می شناسد ذکر است
لال کردی و گنگ این دانی	ورندانی که اسمی خوانی
اگر آواره آشنایی تو	بگداش زبان پستی تو
دل ندادان ز کار پست آید	دم زدانش زنی در پست آید

سج دانی که رویت اندر	چون ندانی فروش پهنه
دل غایب یکم قحاجت	که جو حاضر شود بمعراجست
چون دلت باز زبان نشد ممد	زشت باشد بگر کردن جمد
یار باید دل و زبان با هم	تا توان زد ز نام با کس هم
دل جو پیش و رنک باشد بوی	بزان مرجه بایدت می کوی
در دلت دار و گیر و تار است	زان تعلقین پر محتاجت
پیر اند که کپست لایق ذکر	مرکش چون ادا کند بی فکر
سمه را اگر بذر نشانی	نری مرکز از پشمانی

در هر کلمه شهادت

تا ندانی که راز نخت	این کو اسی بنیاید از تو در
نیت در سیکل الف بی تی	خوبتر زین دونفی و اثباتی
کنج توحید را بهینه طلسم	نشان پس خرابین دوماهی

خود حروفی بدین صفت باید	که کلید بهشت را شاید
کو بختیشتان نداری اینج	شد و بدر اندرین دو چاره ^ن ج
هر یکی زین چهارده کاسه	دو کلید است و چار دانه
اندرین اشاق نیست شکی	که دو قسمند و مرد و قسم ^ک ک
اول و آخر کلام و پسر	نیت از نیت و نیت خوف ^{بدر}
این حروفند و پس منازل	بلک است و پس منازل ^{را}
سخنی زین حروف نیست بد	ای حریف از حروف ما بگذر
هر چه غیر از خداست اندر	در دم لا این شهادت نه
توبه در لای این سخن در ^{ست}	این سخن را به پن که کم ^{حسب}
هر چه در وی نشان غیبه بود	در طلب کردنش چه خیر بود
تزلزل این غیر تا بکبری ^{ست}	این شهادت نباید از تو در ^{ست}
بعد ازین توبه توبه ایست ^{درست}	که در نفس را توانی گشت

وان کم خورد نیت و کم ^{حسن}	دور بودن ز خلق و کم ^{گشتن}
در طریقت چهار یار نیست	چاره کار مرد کار نیست
چون درین بوته پاک شد ز او	بدکان آورند و هر ^{سراو}
مدتی چشم و گوش باز کند	زمراد خود احسنتر از کند
هر چه دانا ش گفت بپذیرد	و آنچه کرد او بجان ^{کس} کس
تا بگفت و بگردد است ^د	شودش گفت و کرد مانند
قول و فعلش جویتیم آید	در مقام ادب مقیم آید
بزرگردد ز کار ده مرده	تا شود کار دان و پرورده
هر چه آید بخیفه در دل ^{پر}	کند آما ده زود و گوید ^{پر}
آسج محتاج کن مکن نبود	آسج را حاجت سخن نبود
جو بر کرد این سخن روشن	شودش دل در سپت و جان ^{روشن}
روی و رایش تمام نور شود	لابق خلوت و حضور ^{شود}

د معنی خلوت

مرد باید از عواین دور	تا درین خلوتش دمنده حضور
پردلی کوز جان نپید شد	سخن آب و نان بنید شد
گشته تسلیم ره نماند	تا چه کرد در وقت زاینده
تخف جان نهاده بر کف دست	روی دل کرده در پسر است
سر بدریای لاسروداد	تن بر کاشنا فروداد
تا جو در وی کند سعادت	تخته پرون برد بساجل مو
خاطر تیز و فکر قی ناقب	وارادات جلال را راقب
در بر وی حواس بر بسته	بنظرهای خاص پیوسته
تنک این عدت و عدد کرد	مرجه غیر از خداست رد کرد
رستی پشت کرده در دستان	روی در تیغ کرده چون شمشیر
یاد او مسکنی بزاری کن	بهر او را خزانه داری کن

بزبان نمی کن بدل اثبات	تا دولت پر شود ز عزت ذات
چون بچپ در دمی نذا از راست	که جز او سرجه نیست جمله بیست
ز زبان بردلت کشاید را	معجز لا اله الا الله
کله در چول و غله اندر چال	شوان داشت چله از سر حال
از جهل خصلت ذمیه میر	تا تو در چله مزد باشی و حر
چیت آن کبر و نخوت وستی	غضب و کید و غفلت و مستی
بطر و زب و حرص و بخل و میل	بعض و بد عهدی و دروغ و دغل
شوت و غمز و کندی و تیزی	فسق و بیعتان و فتنه انگیزی
طبیعتی کفران و مردم آزاری	نزل و غدر و تفاق و خو خاوری
صد و آرزو چین و زرق و نور	کسل و ظلم و خف و جور و حفا
این چه کفتم بخوشتن مسند	عکس اینها بین و کار نیست
بس خلوت نشین و زاری کن	در فرو بند و چله آری کن

مر که زمین پر شد و از آن خالی	در ممالک ولی شد و والی
دل که او دگر فرشته شود	بحر و فی دگر نو شسته شود
مرغ متاز کنج خانه حال	بر وجودت بکس ترا ندان
خلوت نیست و چله این باشد	صفت عارفان چنین باشد
دل که بجای گشت بازار است	خیر و خالیش کن که این کار است
اگر زمود کار چنین صبح	که با خلاص نیست پست بها
محل اندر دل خود از وسواس	اثری از غرور انانی پس
اگر این قل اعوذ بر خو اپنی	قلی سوا الله باشد ثانی
چون قوی دل شوی ز عالم غیب	مرجه خواهی پابی اندر حب
در چنین حالتی نباشد عیب	بمردار خبر دهند از غیب
تا بشنخش تین در پست شود	بر ایضت امین و رست شود
بشناسد جزای رنج که برد	بیمان دپسگاه و گنج که برد

تظ اشخ پردلش تا بد	راه د لها بر مر در با بد
شود شرف من از آن زبان	بحدیثی جو گوهر استن
دل او گنج مر پان آید	وز دلش بر سپر زبان آید
پسیده و نقد خود بر اندا	صدق و پستور جان خود سازد
بچنین نیستی جو کرد دست	دلش از جام فقر گردد دست
چون ز دلها شود نفق اکاه	در دل او شود ز دلها راه
مر جو ابرد دلش گذر باشد	اشخ را چون از آن خبر باشد
مهربان و شفیق او گردد	بدل و جان رفیق او گردد
از سماع و حدیث و خفت وز	آن پسندد بدو که بتوان کرد
کتاب مرید	
طلبت چون درست باشد و راست	خود با ول قدم مراد تراست
حق جو خواهد که بنده راه برد	از بد پیکش در پناه برد

بزه توفیق را بجا اهل شود	کرجه سحیشت کار سهل شود
اولین پایه ارادت تو	ترک خوی بدست و عادت تو
شیخ چون نزد خویش ادب با	احتیاط خود از میان بردا
تا مرید از مراد نفیس مرز	ره باب جبات عشق نبسد
سرزد انکهی بشود زنده	که شود نفیس او سراکنده
کره بی قدر دوست را نامی	قدر خود را اهل زدن کامی
جو حدث در قدیم سویند	در پستی خویش در بند
مرشدی کو عجیب راه نمود	ترد عاقل چه اوجه عادی نمود
عجب کبری کند مسلمانرا	عجب دیوی کند سپهرمانرا
پیر از عجب تاشوی منظور	که کند عجب از نظر ما دور
دیو چون عجب داشت سجده کند	عجب کیونه ای فرشته نوزد
عجب ورزنی پلنگ ویر شود	بهل این عجب اگر نه کبر شوی

عجب بلعام را بوشد در پوت	سک اصحاب کهن بهتر از دست
باجوی عجب در تراروی راز	پسج باشد نزار پساله نما
دیدم و نیست در جهان باری	بهر از عجز و نیستی کاری

حکایت

مرشدی را الما متی افتاد	در مریدان قیامتی افتاد
بجنومت میان فرو بستند	وز پی خصم او برون رفتند
زان مریدان یکی که دانا تر	بقیون سپهر توانا تر
در تحمل ز بس تمام که بود	بنه جنید از ان مقام که بود
حاضری چون دلش شکم داد	از وی آن خال را نه زیبا
گفت خدی که در شمسار آید	انچنین روز را بکار آید
آن مریدش جواب داد که با	دل خویش درون ما خراش
چون زخم بی اجازت او	که بده سال آتش من گشت

پیش را از من این نباشد خم	بر من از خامشی نگیرد چشم
ریخ ای چون سبب توان کردن	خرقه دیگر قفا توان کردن
باز چون خم نشسته باشد شیخ	بامردیان چه کرده باشد شیخ
تا کسی را رخ و امین نه بود	لابتق صحبت چنین نه بود
که تو خواهی که کار دین سانی	بار دنیا ز خود ببیند ازنی
نقش لوح حوزی جوهر آشی	عقش رخ مند بجاشی
که کند بر توبی ادب انکا	تو بکوشش ادب بکنه مپدا

در ترک و تجرید

بی درم باش ارت سر دست	کاهو لین کار عاشقان است
این ده و باغ و بجه وزن تو	غول را مند و غل کردن تو
غل و غول چنین کد داشته	داشته چون بودند آشته
دل که و حقه سرای این را	پاک دارش که خلوت شامست

روی دل جز در آن بکانه کن	مرغ دنیا سوای دانه کن
در دیوار در شمار تواند	انجم و آسمان بکار تواند
با تو گویان زبان سر زده	که بدینا مشو چنین خبره
ملک دین را نوز است میکن	ملک دنیا بکار و ان بگذار
جنز این نیستی و این پستی	ازل اندر ابد زن و رستی
عاشقی هم تباست پیش خود	اتشی در فلک به پیش خود
خرد افشار و سوزن اندر	جون روی در سراج لاری
تا ترا از توشیشه در بارست	از تو تا دوست راه بیارست
آشنایی طلب دنیا فرد	که درین بحر غوطه داند خورد
تا تو داری خبر ز پستی خود	میل داری به بت پرستی خود
دیده بازت نشد بعالم نور	زان بطلت فزودستی و نور
ره که باید بیای حان رشن	باخ و بار کی توان رشن

تو دل خود جویده خراب کنی	که در و شک و خاک و آب کنی
خانه را در مکن که در بند است	و اندر و زمرنه که زر کند
نام زر چیست جیفه م دار	که خورد جیفه خرک و گنهار
بخت اگر نیست خواجه زر	رخت اگر نیست خانه در چکند
مرد از آرا پستن نباه شود	سینه از خفا پستن سیاه شود
عارف کرده کار زر چکند	ولی الله بار و خر چکند
من ده خویش پر بها کردم	بنضولان ده رها کردم
در جهان داد بند کشتند	که ز بند جهان نکشت آزاد
توز لاسوتی ای آکی کل	ملک ناسوت را بناس بهل
تا کی این سفر و ایازی	بریان خویش را که بازاری
مرغ او آشیانه کی سازد	موراو کی نجانه پردازد
غیر در غار ماننی کجند	عشوه در یار ماننی کجند

غار ماننزل پلنگ است	نه مقام خسان و شکا است
الک اندر جهان ندارد کج	چون توان آکندش در کج
تسکان اندرین ریاض ^{سند}	ز ریاضت درین ریاض ^{رسند}
عزالت و جوع بود صمت ^{سند}	ساکان را بر اسپنی رهبر
این چهار بند در طریق کمال	جیلت و فقر و حلت ابدال
در فایده جوع	
قوت دل ز عقل و جان باشد	قوت تن ز آتش و نان باشد
خانه حالی بود حضور دید	تن حالی نه سر و غ نور دید
علم جوی تهر کی پسیری کن	جان طلب میکنی دل پسیری کن
سرخاری بخور مشو چیره	تا نکرد دلت جوتن تیره
صیقل نفس صیت کم خورد	افت عقل نفس پروردین
ظن را بر نمازد آشتنه اند	صفت روزه را زد آشتنه اند

بهر از جوع برد لیلی نیست	بجز این آش حلیلی نیست
آتش کو بهار و لاله د	ترک این سفره و نواله د
کر بان ملک آرزوست رجوع	نرسی بسزای مری جوع
رای روشن شود بزم خوردن	بهر خوردن جرات غم خوردن
عود و چنگ جهان که بر سازند	از درون تنی خوش آوازند
پر شکم شد غرور باب است	نیزه کردید خاک و آب است
عیب صوت انجیر میدانی	بر سپر سفره خرجه میرانی
سکنت پر شود بخار کند	بر دماغ تو کنگر کار کند
بگریز دفرشته از سر تو	عزل و دیوانه را یاد از در تو
خل را چون لطیف بود غور	کشت نخلی که شهد بود برش
خون حیوان مخور که کند شوی	آب حیوان بخور که زنده شوی
آب حیوان بدان بچسبند	چون پیایی بپوش درجا نش

زین خورشها شکم تنی بهتر	و رطاپب است پسر کم بهتر
که جو بادت در شکینه زند	آتش در کلاه و پنب زند
در بنائی که کثرت عددی	نبیت کم شد در و فضول ندی
باز حیوان که اصل تر پیش	پیشتر بود کشت کم پیش
کند سر کین ز کند غایط کم	کین از رستنیست آن از دم
بجز این چون ماند بر مانی	خاک خوردن به از چنین مانی
چون یکا کست فرق این که	معدنی از نبات و حیوان
آز راتا تو هم شکم یابی	کام یابی و یک کم یابی
جند و جند آخر از گران خیزی	جد کن تا در آن میان خیزی
تونه از بهر خوردن آمده	کز پی کار کردن آمده
بنده مرده دل چه کار کند	زنده شو تا سکت شکار کند
راه دنیا ز بهر رفتن نیست	نه ز بهر فراق هوش نیست

مرجه مست کند شراب تو او	واجبه پنچ پیش کرد خواب تو
مان اگر پر خوری کند پستی	کم خوری خواجه وز بلا رستی
دل جرابیل آن طعام کند	که حلال نرا حرام کند
کندم و گوشت خون شود در تن	خون منی گردد و منی روغن
آتش شوت اندر آن افتد	فشه در میان ران افتد
شوخ از آن روغنیت در تن	خون صابونیان بگردن تو
نفس پر جرک و خرقه صابونی	این سم از جلیلت و مانونی
روزه دار و بدبیکران بخور	نه خور روز و شب شکم بدر آن
تو در آسیب و زه ما پی	بر کشتی مردم از حکم آپی
عارفان ماه خوش سال کنند	روزه گیرند و شب وصال کنند
نمایند روی و صل نجام	پیشکار وصال نیست حرام
آنگاه از پیش کرد کار خور	باتو چون شرابی دوبار خورد

نوک هم بنام و هم سحر خوری	ره بان روزها چگونه بری
با جان خوردن و جان آرد	کی بری رنج بر عیب تو
پس که شب نای و لب بچنانی	روز مانند بای ابا
عارفان از روزه در شب قدر	شود از فیض نور چهره جوید
تو بروزی هلال عبید شوی	و ربای رسد قد بد شوی
نوشکم بوده ازانی است	جان و دل باش تا که گردی است
هر که زورش بغیر می باشد	جو شکم شد تنی تنی باشد
تن جو از خون ثقیل سنگ آید	دل ز بار بدن سنگ آید
در تن این بادنا خوش کند	چون کد دارد چیراغ رازند
مردمت بوی بردماغ زند	همجو بادی که بر چیراغ زند
روح خود زنده کن که باغ تو	خودت کاتش چراغ تو او
شکم پر از پیچ را چسبنی	رود و پیچ پیچ را چسبنی

جگر و دل در پست کن مقین	چکر شیر مردی نودل و دین
توز کم خوردن و زنجوایی	یابی ارزاکن دولتی یابی
در فضیلت ایست خوابی	
غنا خشن تر تو پستی کس	نص یا ایها الملزل پس
شود از آب چشم و پیداری	برزبان چشمه سخن جاری
خواب را گفت برادر مرک	چون نخپسی بیزنی در مرک
دل شب بنده دار زنده بود	قالب خسته سپر فکده بود
خواب خون در بدن فشرده کند	زندگان را بر یک مرده کند
نشود آب زندگی ریزان	مگر از دیده سحر خیزان
جر شب تیره نیست آن طلما	که درو یافتند آب حیات
نشود آب زندگی ریزان	مگر از دیده سحر خیزان
شب با تیره و دراز بود	کار ما گریه و نیاز بود

گر هر بنی شبی بروز آورد	رخ دران یار و لعن روز
ورنه هم عود ما بر آتش کن	شب ما فوشت شب خوش کن
انگ را چشته خریدارست	توجه خسی جود و پست پدا
دوست پیدار و دشمن اندر خوا	فرصت اینست فرصتی دریا
منکرند این خوابس جهانی	دشمن این دوستان که میدا
خیز و در خواب کن مرا نیازا	باز کن چشم و دیده جانرا
تو دران کو مرا خریداری	نرسی جز بنور پیداری
کنج کپران کینچ بپشتند	در این گفت و گو فرو بشند
کنج گیران کینچ روح رسند	شب نشینان درین فتوح رسند
مردم چشم شب نشین را نور	از در غفلت فکرو حضور
در خاصیت گوشت کرفتن	
خبر و بیان جوخ می پوشند	عاشقان در طلب می جویند

یافت عمار غزل و دوی	قاف تا قاف نام پستوری
مرکه او غزل اختیار کند	دیت باد ویت در کنار کند
حک آنکه کس او برید از خلق	دامن و روی کس از خلق
کار اگر با حذات خواهد بود	این تعلق بلات خواهد بود
طفل معیسی بکام پرورد	نشود جز درین پس پرده
تا تو اندر میان ابزاری	روز و شب در عذاب اندوی
کرک ازادر پیمان در خلق	کینست خلوت نشین دل با خلق
دل جوان ای سپهر دول بود	آنکه در چاه خلق گول بود
ریسانیت پست صورت چاه	تو بدین ریمان مرود در چاه
جون خلوت روی مبر با خویش	فکر اسباب صورت از کم و بیش
جون بنی دور شد ز پیچ و شرا	کنج خلوت گزید و غار چرا
غزلت غار بود و غزلت شهر	منبع عیش عمر و عشرت در

ماه کیش که در بر و پشد	مردم او را ز با ما پشد
خود ز غزلت زبان نه پند	گر خوشیت سود غزلت
در صفت خاموشی	
ز خوشی رسیده اندوز کرد	ز گریه و مریم اندر دپر
از پس نا امید ی آنا	این بیسی و آن بیو حنا
نه صدف نیز ازین دسستن	شد بد و بکوسرا بستن
غنچه گوشت در زبان دو روز	جه بز آید کل جهان افروز
گرچه پرسند کم جواب دهد	بنفس بوی مشک ناب دهد
راه مردان بخود فروشی نیست	در جهان بهتر از خوشی نیست
آنکه در شاننش این چهار است	آمد و بر دره فراغات
جامع این چهار شد خلوت	زان بدین اعتبار شد خلوت
نامنبری بدین چهار از خود	بر نیاری دم و دمار از خود

خلوت سنگ کور مرد بود	زین در کوز نیک سپرد بود
مرگرا این چهار باشد	دیو جلیت کسش نکرد
نفس چون رخ بدین چهار آورد	شاخ مغیث زهد بار آورد
دزد زهد کو بید	
زهدت این باشد ای سعادت جوی	کز متاع جهان بتابی روی
روی در فضل نی نیاز کنی	پشت در فضل مجاز کنی
بر فرازی ز فقر صرف درفش	زان توجه کلاه سازی و کفش
بنود چون ز زهد گیری رنگ	حاجت اربعین و خلوت بکنک
مر که او زهد را حصار کند	بیر سلطان بر وجه کار کند
زهد چون قلعه است پاس ترا	قفص آسپن هوا پس ترا
قلعه را در سازی بارون	استما باید انگی دار و
خلوت از بهر آن پسند آید	که هوا پسشت به بند آید

چون شد از زهد کد دنت باریک	نیست محتاج خلوت تاریک
خوشتن را ازین و آن باز آر	پس می کس چله در باز آر
حاضر وقت باش و غایب غبر	ناتوانی با ستانیت سپر
چون نهادی کلاه خرپندی	بر در بندگی کس بند ی
مردی کو بزهد چست آید	بعبادت رسد در پست آید
زهد فرضیت و زهد فضل ن	نرک دنیا بدین دوزهد توان
زهد فرض از حرام بر گشتن	زهد و فضل از جلال بگشتن
جو کم امر و ز خود حلالی نیست	دو مین زهد جز خیالی نیست
زاهدی جز حلال کم نخوری	پر بود کان حلال هم نخوری
مرگرا زهد پرده دار شود	محرّم و حرامی کرد کار شود
دست عثمان که تیز شد قلمش	زهد کرد از جهانیا نعلش
زاهدی نرک مال و جاه بود	نرک چون پر شود کلاه بود

کرمی خواهی این کلاه بلند	کمر بندگی و طاعت بند
هر که اورا پست دید و زرق نکرد	این کلاه از تاج فرق نکرد
تاج را لازمست در ی خا	در این تاج نیست جز اخلاص

حد خلاص

بر یاروی در خدای مکن	پیش نیردان بزرگ جای مکن
بر نمازی و طاعتی که ترا پست	بر یابی نیز دار بر پاست
دگری خواه باش خواه باش	خضم چون دید کواه باش
کرده خویش را منته سبکی	و اندر و از ریا ملر پیک
بر تو زیبا نمود کرده تو	جو ندیدی که چیست پرده تو
آنچه با قوت کفایت میناست	چه فروشی که جوهر پناست
بر تو پوشیده خرده جندست	که از آن جمله کار در بندست
زان غلطها جو پاک شد راست	نزد دیو فتنه در چاست

طاعت خود در چشم خلق بیوش	زان مکن باید و در فرونی گشت
چون بطاعت نکه کنی گنه است	عاشق خویش بین چه مرد است
غیر در دل مهل که را به بند	که جوایزد در و نگاه بند
اگر از دیگری اثر یابد	رو صیح از در تو بر نابد
نیست اخلاص جز خدا دیدن	کردن کار و کار ناپیدن
تن بطاعت جو خوبی پذیر شود	در وی اخلاص جای گیر شود
چون شد اخلاص از نشانه بند	نور صدق آید از میان بند
نفسی جز پاد حق نزنند	جز به بران او نطق نزنند
مرجه در کون و در مکان پند	زازل قدرتی در بان پند
چون بحق جمله را هالت کرد	پیش غیر او اقاالت کرد
از خود و دیگری خلاص شود	در ره از بندگان خاص شود
در محل صفا قدم را بند	مرجه غیر از وفا عدم خوا بند

مرکب مرد این مشایه نیست	سکد این فستج خرمجاده است
اکت خود را درین بسر دزدند	لاف مال من مرید در دزدند
طاعتی را که بی ریاسناد	نهی حمله باد با شاد باد
تا پرموت از ریاسات	هر چه کوی تو محض زراست

در مذمت ریاض و زرق و آرایب آن

سخنی که پر معامله نیست	عقل را اندر و مجامله نیست
بی رعونت قدم نخواهی زد	بی ریاسج دم نخواهی زد
آن نماز را از کردن تو	وزعرا حمت را از کردن تو
روز بر سفره نان خوردن	پیش پیکانه شب تخم دیر
کامی از چل تان خبر گفتن	گاه از ابدال قصه بر گفتن
چست این چیست که نه زرق	راست رو راست که نه زرق
بیج دانی که کیست ابدال	که ندانی چرا من پیری ل

مرد عیب از کجا تواند زد	اکت عیب و بجا تواند زد
هر ز ابدال بده با شسته تو	ز اکت ابدال پشتراشی تو
دیوتیت اکت دیده از د	چکنی دیو خوش را مشهور
نوک کاجی ز رشته نشناسی	دیو پسر از رشته نشناسی
که بکوی که چیست در دو چشم	بر نه چشم سر از تو تا چشم
بر چنین آتشی چه دو دکنی	بگریز از میان که سود کنی
بر سپر راه پادشاه و امیر	می بینی دام و دانه تر و پیر
بنشین خود و دو بازاری	علم را از خود پیازاری
بر زمین طعنه کین گرفتار	بر فلک بدله کان کنونست
اختر و چرخ چیست مجوری	عنصر و طبع چیست مردوری
نه بد نشن دل تو کردد کرم	نه سرت را ز خلق و خالق شرم
چست این تر مات پیو	نقره بر سپر مس اندو

نابحر از سود و از زیان گوید	کایت از خط و از زبان گوید
بذر را برای پیک و قربت شاد	امر اشوکت و سلاح و سپاه
پرپالوس را بر پیدم	گفت من بار ما خدا دیدم
آنشهم در قنادان نادان	گفتم ای دل تو نیک تر و دان
ایک پیغام برست باری دید	وانک موسیست یوزناری دید
ششکلی روز و شب جو خراج	از دوم پیل زیادت جراج
دعوی این بان چه می ماند	سخن تن بیان چه می ماند
هر که حالی نجو پشن در بند	که ندارد نجو پشن خند
بیکرم نیز بر کس زمر	که امام دی شوی یا شمر
ما بجز از مقام رابعه گان	ای کم از زن ز رخ مرز بگزانت
اوزنی بود کونی مردی برد	هر کسی آن عمل که کرد آن برد
تو درم بر سپردم بسته	ما بر رخ راه پیش و کم بسته

تو ندانسته سال و نه بخروش	مابد بسته روز و شب خانوش
این که داری تو ما کدشته ام	ز آنچه داری تو چشم داشتیم
ما بکم کردن نشان قدم	تو بقاشی روان و حرم
هر چه چون مار سپرمی کردی	همان کرد و سپرمی کردی
پیش والی ولی چکار کند	باشه چون پش را شکار کند
استاد تو بر جاق امپر	پیش منم که بر خدای کبر
شیخ کو از امیر کپر دست	از خمیرش سبک بر اور دست
تیغ درویش تیغ بزد است	تیغ سلطان تیغه ارزا است
نفس کو پست سر بر اشکن	کل فضولست بی کلاشکن
دره کزد دست بی گناه است	سرقیصر خان بجاه است
انگ عون خدای رایت او است	علم شاه در حایت او است
آه ازین ابلهان دیو پرست	نمده از جام دیو ساری مست

کرچه داری نور از خویش	من درین شهرم و نخواهم گفت
ایک خود را خوش میدارم	کوشش عرصه کوشش میدارم
گر کسی دیگر آن غلط بکشد	من بگویم که ندانم داشت
تا نورش پس سری جو ما باشی	جان و دل کرد تا خدا باشی
گر که بردشت و شیر در پیش	همه هم حرف شد و هم پیش
نه تو دیار داری و من دا	برخ من چرا بر آری بانک
دو الف یک هست ز بی نقطه	این سقط چون شد آن سری سقطی
تو بر پیش من میخ میبری	اگر آن پیش من اهل جبری
گفت بگذار کردمی با پس	در غم عشق مردمی با پس
زان چنین در بلا و در بندی	که بقدر حق نه خواهند
بنده خیر و رخ بطاعت کن	ز آنچه او میدهد قناعت کن
چست این زرق و شید	تا دوان بر کنی ز خال و کبر

زان بر سر و خواجه جای کنی	که توکل نه بر خدای کنی
خد توکل	
یاری از غیر حق نه از دست	حق ایاک پستین است
که تو این گشت را بیدانی	ردم الحمد را چه بخوابی
عاشق دوست یادمان	گر چنین دوست کنی بمان
چون توکل کنی کمواز پس	رخ در و کن بیاب روز
زمره از توکلند بر رخ	فدقه از کفایت اندر رخ
مرجه او داد غایت آن باشد	سکه میکن کفایت آن باشد
از توکل شوی ریاضت بین	وز کفایت شوی ریاضت بین
آنکه ز اسپاب در غرور افتد	از توکل عظیم دور افتد
مشوکل سبب یکی پسند	متصرف در آن شکی پسند
ز تصرف مباش سرگردان	توکل پناه چون مردان

اعتناش بساز و شور کن	بر او پیش غیور کن
یکشی سرپسندگی باشی	نیکشی باربندگی باشی
خواجهکی بر پیر جال و خو	بندگی ابدال و ناله
توجه دانی که سودت اندر	نیکی و نیک بودت اندر
کرچه دردت زختم و کینه او	نه دوا نیرت از خزینه او
سمه پس و بکار خوش برد	یار باید که بار خوش برد
کتیپ بر خنجر و سپاه کن	خبر باید که کسی پناه کن
بازت او پس هر چه در ما	این سخن بشنواز مسلمان
جز تو کل مبر برام دلیل	از هدایت رفیق جوی و خلیل
ز طهارت سلاح و مرکب ساز	خود و جویش ز طاعت و زنا
بیکل از عصمت و کمر ز وفا	مستعل و شمع روشنی ز صفا
دور باشی ز آیت الکرسی	پیش خود میدوان چه میترسی

می فرست از برای صاحب	نامه صدق و قاصدا خلاص
اهل این داور صبور	وان دگر حاجب زان و دور
سرپایم شان فرور	ذوق معنی بجان فرور
در صبر و تسلیم	
ز غره از بلا هلاک شوند	بلا از کناه پاک شوند
تو هم از عاقتی بلاکش باش	جو بلا زوست با بلا خوش باش
مرکز آشنای خود سازد	بیلای خودش در اندازد
این بلا سنگ از مایش تست	محت آینه ناپشت تست
تابه پند که چیست مایه تو	در محبت کی پست پایه تو
چه شکایت کنی ز مرد طفل	کار نا کرده جان سپردن طفل
حکمتی باشد اندر آن ناچار	زانکه عادل بعدل سازد کار
خدا عمر از سه قسم نیست برون	آدمی از سه اسم نیست برون

کودکی و جوانی و پسری	جون ازین بگذری فردوسری
ساخت پندان بضع خود و سرای	وانذران کردینک و بدرا جای
جان پران پس از جدایی تن	مرکبی راست مندری او شش
که جز آنجا که سپهر کند	جون بد آنجا رسد گذر کند
هم چنین روح سر جوانی	منزلی دارد و مکانی تیر
تا غشی درونی نه پویند	این یکی گوید آن یکی خند
طفل را پس ز میجو پر و جوان	جون پسراید بکلم غیب زبان
یرو سگ و دگم پالی	تا نباشد مقام او خالی
کار صنع انجین بکام شود	پادشاهی چنین تمام شود
بر چنین سلطنت مزیدی نیست	جای سپر یاد من یزیدی نیست
دل بدین دختر و پسر چینی	تن در آشوب و درد سرجه نمی
چکنی است تا در بر فرزند	جون ندانی چه عمر دارد و حد

ای که داری تو این منی در دست	چه نمی بر جوف او گشت
شوانی تو کین منی داری	کز منی یک پس برون آری
کرکشت از بهشت او داند	بر هر خوب و زشت او داند
باغبانی تو مرز خود پستان	سعی کن در عمارت بتان
مالک ارباغ را خراب کند	باغبان کیست کین خطاب کند
کشت کامی بران و راضی شو	بنو کی کشت مرد فاضی شو
مرد و کون و ز حکم او یک جو	زین چه کفتم کراست پر و شو
توجه دانی که مرک طفل از دست	وانک روزی دهد بطفلا
پسر شیرین ز شکی پستان	کی بر آرد بچله و دستان
اود بد طفل و او پستاند با	کس نداند حقیقت این را
مرکز ادب و ارق و زندی	اندرین خانه سوخت یک جندی
شهر دارد در جهان حبس	که سوزاندش بدوزخ و نا

از برای پدر شفاعت طفل	انچنین باشد و بضاغت طفل
دشمنان از بلا نفور شوند	تا سگایت گشتند و دور شوند
بکه نالی کزوت خواهد داد	هم مد و نالی و سرجه باد اباد
خاص را در بلا بدان سپوز	تا دل عام را بپاموزد
کادب بندگی چگونگی بود	چپست کین در در انمونه بود
ز بلا می شود دور راه بدید	صورت طاعت و گناه بدید
عارف اندر بلاش پند و بند	لذتی کز نبات خیزد و قند
ز نشاط بلا برقص آید	که نه در بند کشش نقض آید
نپست پوشیده شمع زان نور	لیک از عدل تا نباشد دور
بر تو نیک و بد استوار کند	تا بفعل تو با تو کار کند

در سنایش اهل رضا و خراسندی

جدا مغفیان آواز	جان و جان پاره در پاره

بدل زنده و تن مرده	رخت در کوبه ابد پرده
با جان دیده تر و لب خشک	نفس خوش زدن جو نافه مسک
دشمنان هم شکسته هم خندان	وز زبان لب گرفته در دندان
اکم بهمان کند حکایت دوست	لب او و اکملی شکایت دوست
راز او را از خود جوی شوند	چون بمشور کردش کوشند
در دل آتش نهاده چون لاله	غنچه و شش لب بسته از ناله
دل پر آذوری در وادی	بسته بردوشش ادبی زادی
زمر نویشان بی ترش روی	تلخ عیششان بی تب کوی
کر بلایی رسد ز عالم چشم	بر بلایی در کند او چشم
دل خوشند از چه در کرد از آتش	تا مباد که درد باز آید
نفس چون شد مفارق از پویند	بر تن او چه راحت و چه کزیند
در خرابی جو کج پویشیده	جام صد درد و ریخ نوشیده

غیش اور مره خودش کرا	پارہ این فغان و جوش کرا
سمہ گردن براده اند حکم	لب کھار بستہ چشم کیم
بزرگ آہنگ این پیدان کردہ	بیبستش نقل بر زبان کردہ
عارفانہ ابد اغ کل لسان	کرده مشغول ازین فنون و فسان
جگمش راہ طعنہ جہ و جون	بستہ بر فہم کند زانش دون
لب خاصان زہر خاموشی	تو یکبار حیرتہ میکوشی
کرہہ باشد دران صورت بار	ہم طریق ادب کہ مپدا

در خلاصہ ناکہ از ادب است اینکہ

مخلصانی کہ درم اقبستند	درم اپس خلاف عابد
لہجہ چشم او نہ اند پس	و بس
مرکرامی کشد بخجہ چشم	مخلصانرا پست این ہدایت
روی حیرم میوشد اوزو	اول اورا زبان بیند و چشم
	تیغ تہش در آور دز قفا

بافت خشم او جہ کفر و دین	باقا بستن چہ آسمان جہ زمین
ناز خشمش بجاست یک در	شوان شد بعدل خود پسر
جو ملک ہایستی شذی و مسا	اکرا ان نیستی بہ پنی باز
زان نظر در کتابت اندا	خشم کسر دیانت اندا
اوز صحت بدست مدح د	ثبت بمرت تیغ قدح د
انگ مدح تو گفت مجبوریت	واکب جو تو گفت معذوریت
کر پستایش کند شاد مشو	ورنگونید از ان یاد شو
توجہ دانی کہ آزمایش است	غیر کوید بدان نمایش است
حسن اورا لطیفہا باشد	درد اورا و طعنےا باشد
زین دور از تو باز خواهد	تا یہ بیند کہ محلی یاپست
تا ترا مدح دیگری ساقست	از طبیعت منور پر باقست
عارفی کونہ از ہوا شنود	این دو قبول از یکی نوا شنود

بر کارنده اوست اپش ترا	جمع کن خاطر پر پش ترا
پاکسی کو ازین شماره بود	اسیج دانی تچه چاره بود
کردن کار و کار نادیدن	خو رخ آن کار نادیدن
یاد ران زلف پیچ پیچ مبین	یا نظر ابد و پیچ مبین
اوحدی عشقم جونا کزیر تو شد	عشق آن چهره در ضمیر تو شد
یار نازک لیست بارش	کل جبینی تو ریخ خارش
کر بر اندر وجه در نیت	و بر خواند سپاکه فرماست
کرت از چپ داند و کراست	انجان رو که خاطر او خواست
کر ز روی ادب دهر رخت	به از ان کر غضب دهد رخت
که بود کر غضب گذشت	برد از رخت باز در چاست
غضب و نغمه آید و نرم	تا در آزارش نشانی از آرم
غضبش را بدان وزان براس	ادش هم بین بد اس

مشاکم

همچو شمع از غمت بسوزاند	که گشت در گاه بر فروزان
اعتبارت کند بر مو پی	باز کرد اندت بر روی
کر سرت را بکار بر کسپرد	گاه پرواز بر پست پرد
که بنام خودت شکار کند	کاست از ریمان بدار کند
گاه باشد هم نشین کند	گاه باشد ان فرین کند
که بیالین مردگان باشی	گاه پیش فر دکان باشی
گاه خدی ولی ز پداری	گاه کر پی ولی بصد زاری
که سرافراز و گاه پست شوی	گاه نا چیز و گاه پست شوی
گاه لانی زنی ز سپر باری	کاست آن زر که پست درباری
گاه زمرت دسند و کاسی نوش	که زبان آوری و که خاموش
کاسی اندرتی و که در تاب	گاه در بزم و گاه در خراب

خون به پند که هیچ دم نرنی	واذر ان سوز و گریه کم نرنی
نخوری هیچ و فیض ریزانی	خود تخی و خسته خیزانی
گاه در پرده جو پستوران	که بر افکنده پرده از دوران
گاه از سوز پینه در و پلی	که ز خاصان قایم اللی پلی
سال و سه سودت از زیان باشد	دایت خرقه در میان باشد
عادت کم زنی و شب خیزی	روز و شب بخش و گهر ریزی
در تو مهرش را پذیرایی	مستمر بلطف و کسپ رای
مومنانه به پیشوا پی فسد	کافران را بخانه سوزی مرد
پسینه پر سوز و گنج آینه	دین پر گریه و گناهی نه
بشناسد که در روش رستی	کنند در نمودنت پستی
پرده از روی کار بر سپرد	دل طریقی دگر ز سپر کرد
از چپ و راست عشق در تار	خانه عقل را بر اندازد

بر توان علما و بال شود	علت جله پایال شود
بصفت جوهری دگر کردی	پس نماند تمام زگر کردی
غیرت اویشیت و شوی از تو	نملک در وجود پوی از تو
جون ترا از تو پی کند فانی	بر ساند پناه تا پانی
جنش اینجا ماند و فرستاد	عن اینجا ماند و کفستاد
شوان حال یازدانی گفت	تر خود آن چو دی توانی رفت
نه کسی تاب دیدنت دارد	نه کس آوا شنیدنت دارد
مر که روی تو دید پیست شود	واکن بویت شنید پیست شود
برزمین بگذری سپاس کرد	بز کس بگری بهما کرد
متصل کرد داین اثر در ذات	بجو تا شپس هر در ذات
بخلافت رسی ز یک نظرش	در زمین و زمان و خشک و ترش
عشق زاید است مقام تو	علم روحانی از علامت تو

صاحب امر و اختیار شوی	گاه پنهان که آشکار شوی
گاه با قدر پرکشی باشی	گاه با لطف با خوشی باشی
در تب و تاب عشق و طلیت و نور	جو کم از راستی گشتی دور
نشستی بخت ز تاب خش	محو کردی در آفتاب رخس
بجین دوست نخه جان باید	دل بشکرانه در میان باید
تو ازین عهده که برون آپی	در فکر تابش که چون آپی
یار کن شکر باشکما پی	تا بزیست رسی بزپا پی
در شکر	
شکر کن تا شکر مذاق شوی	نام کفران مبر که عاق شوی
غایت شکر چیست و آستین	حق یک شکر تا توانی آستین
شکر ما کرد سپید به شور کن	پیش انعام او نیارد پس کن
نعمت را سپاس داری کن	روز یادت بجواه و زاری کن

چون بشکر و ثبات میل بود	گاههای در طعن پیل بود
ز آنک در شکر اگر کنوشی تو	کم شراب مرید نوشی تو
هم تن بشکر استطاعت کن	هم بدل شکر این بضاعت کن
شکر دل رحمت و خلوص و رضا	دیدن عجز از آنک شکر خدا
شکر تن خدمت و تحمل و صبر	کار کردن با خست و زحیم
ز دل و تن جو شکر کرد در آست	بزبان عذر آن بیاید خواست
کر ز دانش قبول ز پست	دست در دامن رسول زنی
دیکر اندر الوای شکر میست	خواجده دارد الوای جهد بدست
آنک شد حشمت او بمنعم باز	جان او بر شد چید آواز
و آنک از نعمتش گذر نکند	جز بنگری زبان بدر نکند
خویش را متابعت او سپار	کر ترا بشنو انداین آواز
کر شود خاطر خطاب بشنو	بشود هر زمان خطابی نو

وین خطابت نیاید اندر کوشش	تا بخشی بمصطفی دل و سوش
لجه او اگر پیای باز	راه یاپی بکارخانه را
جهت ساست این سخن راروی	نشی سراج خدای کوی
سر بهرست سپهر این پا	از برای ضمیر در اکان
دیور اینست تا حق بر کول	که از نور نیست چهره عول
بای داندگان بند آر د	سپردار در کند آر د
از دم و دام این ننگ خلاص	جز بتوفیق نیست یا اخلاص
کوشش تابی حضور دل نر	تا ز کردار خود خجل نر
اندر آن پوده بار دل د	پی دل رو که کار دل دارد
عقل دل را علم بکار د	علم جان را بر آسمان آرد

در مرتبه عقل و جان

پیش ازین آدمی و این آدم	دیو بود و فرشته در عالم

چون رسید آدمی ز عالم جود	عزتش را فرشته کرد سجود
بار و اشک و خویشی داشت	پیش دیدش که رخ بر پیشی داشت
هر چه جمع فرشته و ملک اند	از قوای اینم و فلک اند
چون گشت از محل خویش نر	سکلهای دیگر گشت قبول
اصل جنی ز نور بود و سوا	بر فلک زان نرفت و نیست روا
خاک آدم بدید و سجده برد	دید کاشش خاک خواهد مرد
خاک او دین بود و آتش خود	نور او را یکی ندید از خود
سراو زان قفای لعنت خود	که قفاز از روی فرق نکرد
تو بنفس شریف و عقل زکی	از شمار فرشته و پیکر
غضب آتش و شهوت و باد	وین دو دیو چنین ترا هم زاد
عقل از عالم آب آمد	نفیست از بارگاه شاه
دو ملک با تو این چنین همرا	سوی ایشان نمیکنی تو نگاه

نست تن را مدارد پست	جرح را در دماغ اگر پست
عقل برافوشتی پس دوشی	تا جد گشت رومی از جلیشی
نامهای کنز اسپهان آمد	نمہ بر نام عقل و جان آمد
سرح را مرد آن جواب نمود	غیر از ولایتی خطاب نمود
تن درنده است و روح دارند	عقل مرد و در انکار نده
جائہ کون را علم عقلست	روح لوح آمد و قلم عقلست
تن و جان را بدست عقل سپا	پای پیکانه در میانہ مبار
علم سپر و دھد کالت را	عقل اجابت کند سؤالت را
چون ترازین جهان کنز بری	بہتر از عقل دیشکری نیست
ای بتاپد عقل بیننده	افزین کن بر آفرینند
کو تو اندز آب کمزیده	افزیدن لب و رخ و دپدہ
قالت را کہ میت پرده روح	اکت روح دان و کردہ روح

کرده ادبست نازنین زان	از جنابیت اینچنین زان
روح و جندین فرشته در گارند	تو بخوابی و حلقہ بنیدارند
تا تو بار از خویش تیر کنی	آمد و رفت و خفت و خیر کنی
زان عمل ساعی نیاسند	تو بفرو پای و نغریاسند
مر کجا عقل و جان تواند بود	تن کجا در میان تواند بود
در عروقی بدین صفت باز	مخزنجی شک و مدخلی تار
کیست جز جان کہ کار داند کرد	راز خویش آشکار داند کرد
پی جان رو کہ کار گر نیست	تن چارہ بندہ فرما نیست
چون سپاہ تو بار بر بندد	عقل راہ شمار در بندد
گر خبرد شود فرشته تو	ز سپرد افشی کشتہ تو
عقل شمعیت و علم پیداری	نفس خواب و مہوس شب تاری
عقل را بمحود دل ندانند پس	روح را دل بکوشش ناسد

در معنی دل

عرش رحمان دلیست اگر دانی	دل باقی نه این دل فانی
دل باقی محل نور خداست	دل فانی ازین محله جداست
ز آسمان که پستی اندر خاک	به ازان کت پیکند دل پاک
هر که دل دارد این دلیلش بس	خود رسولست این سلیش
دل که سیم رخ را شکار کند	جرخ ز آتش چگونه خوار کند
شاهد دل که نامش ایامست	در پس منت پرده پنهانست
دل ز معنی کند طرب سازی	تو بدستار و سرجه می نازی
بیس فی حبستی پان دست	لی مع الله وقت ازان دست
هم دست اندک کوش سپهانی	جان نیارست کشت اگر دانی
جان که بر بای قیعد تن دارد	بجه یارای این سخن دارد
دل نداری و جان چه کار آید	جان پدل چه در شمار آید

فیض بزدان ز دل بریده	دل ندیدند و فیض دیده
حالت و حلت دل لایحا	دل طلب کن که حاصلند لایحا
از تن و جان خود جدا پی کن	دل بدست آور و خدا پی کن
راه تحقیق را دلیل دلست	آتش عشق را دلیل دلست
با علی عشق و دل جو یا ور بود	در حبسین قنجد لا و ر بود
در خیر بدست نتوان کند	دل تواند دل اندران دل بند
جان جو پر وانه کشت و شمع دست	تن پریشان محل جمع دست
ازشت سردی بیزار است	دل شب و روز بر دربار است
دل بغیر از حضور نپذیرد	بی حضورش کنی فرومرد
آن دلی که ملک بگن آید	نه عجب کس ز دیو شک آید
نقش بر دل مکن که آبست او	کحل عاقلش که آفتابست او
در دلت هر چه خراش بود	که فرشتست غول راه بود

دل عارف محل ایماست	جای اسلام و غالب جا
کر نه دل تمیشت قبول کند	نور ایمان بجای نزول کند
با تو دل را تقبل بکری	بابی نسبت ابابکر پی
سر ایمان کج بر سج است	کر نه تصدیق دل بود سحیت

در تحقیق دل و نفس مذاهب اهل سلسله

عقل را دل گرفته فرزند	روح را هم بیکانه فرزند
نفس نطقی و روح انسانی	دل تپت این رواست اگر دانی
علت آن دو چیست حضرت	سبب این دو دل ولی دل
زان دوزاد و زمر دوازاد	کویکی وان یکیش بر باد است
دل کند ناز و خود چنین باشد	خانه پرورده نازنین باشد
حافظ راز و محرم پرده است	دل از آنز که خانه پرورده است
قلب در قلب شکر او بین	صالح التیشت و صالح بین

واحد اینست و ثالث و ثانی	تو بدان این خاک میدانی
بجو بر سبایش سر کرد آن	رخ زناشت ملائکه برگردان
روح قدسی بدان بخیز دل خود	پدر و مادرش روان و خرد
قلب از جان و از خرد زاده است	باز در قلب مرد و لیتاد است
نفس تا از کثرت خلاص نیافت	جای در بارگاه خاص نیافت
بر وجود تو بر صلیب دلست	واندرین باغ عنایب دلست
دل بطعنی سخن پیرای آمد	دل جو عیسی بر خدای آمد
خمر عیسی نیست و دل عیسی	این سخن را بدان تبلیسی
مریم از ریمان بنکبیرد	عیسی از آسمان پیرمیزد
ملکی را بر آسمان رشتن	مری را بر ریمان رشتن
اندران دل کسی ندارد در راه	خبر کلام خدای و ذکر آله
و کبر این دل را کنی در حال	کریم او را بدزد از چنگال

اچنین دل بسک دی خورد	بر جان دل فرشته رسک برد
بیت لم تو نیست کردا	حبس این پیکل پیولا
بر سپنج دل تو بیت اللحم	لا یق آتشت و بابت فحم
معنی دار و صورت بندش	چار طبع سپنج پوندش
انگ بردار شد مسیح	واک بر آسمان سپنج دست
تیر سیرش جو خوش گشاد آمد	مکوت سمش یاد آمد
نیز پرورد مريم از پا آ	روح حق در مشپ خاک
مهر و شیر کی بیمه او	هر تابنده در مشبه او
مر که بر فرج ازین حصار کند	بالک دست در کنار کند
فکرش چون نشد بغیری	نق ز خوش دمیده شد در فرج
تن گزان آشیان فتوح کند	آستینش قبول روح کند
چون نکشت از مقابل بدش	قابل روح و نفع شد صدش

نفس اول دلیل سزندی	کرد ثابت بکلم ماتندی
پشت جز دل عصای این بنده	که کند خاک مرده را زنده
دهد آنرا که امر حق شد	زر حم یح ز پیمان گفت
آب اصلیت و فزعابی	امر حق نیز را چنین بنکر
نفس او چونک شد بصمت فاش	صدف روح گشت سرتاپا
قطر کز حق نزول داند کرد	صدف دل قبول داند کرد
کمن ای مرده دل هر چه برود	خوشتر را بر زندگی در کور
نادل و حق دل ندانست تو	حکمت این بجل خوانی تو
نظر دل جو بر کمال بود	عشق خواند و عشق حال بود

در حالت عشق

عشق و دل را یک اختیار بود	عقل و جان را دو پی حصار بود
ز آستان عقل بیشتر نرود	عشق خود را آستان بدر نرود

بال دل چست عشق دیوانه	بند جان کپست عقل فرزا
عشق دیوانه را جوهر خوانند	عقل فرزان را بدرمانند
هر که عاشق نشد نام گشت	و آنک در عشق نخت خام گشت
همه عشق شو که یار نیست	در پی عشق رو که کار نیست
عقل ورزی ز کار سر دشواری	عشق ورزای پسر که مرد شوی
میل صورت بشوئت و موس	میل معنی بعشق باشد و بس
عقل شمعیت اندرین خانه	مرد در بای عشق دیوانه
عشق خواند ترا عالم محو	عقل گوید ز فقه و منطق و نحو
سینه را عشق چاک داند کرد	نفس را عشق پاک داند کرد
بیش نور کبریا عیشیت	آتش خرمین را با عشقیت
عشق بر قلبت کام سوزند	وزنای تمام پیروزند
عشق را روی در هلاک بود	هر که را عشق پست خاک بود

نار مستیت تمس بر جاست	شوان راه عشق روشن را
بنده ریج باش و راحت بین	دشمن عشق خوان فصاحت بین
مرد عاشق ز عشق گویا شد	کل بین که ز کل چه گویا شد
جدل و بحث لا اولن دگر است	ناطق عشق را سخن دگر است
سو پس از صورتی گذر نکند	عشق در مرد و شان نظر نکند
عشق را از سو پس نمیدانی	لاجرم بشو و سوزد میخوانی
عقل جو یان بود سکونت را	عشق بر هم ز نذر عونت را
ریخ او کس بخود شاند دید	عشق چو در حش تو اند دید
آسمانها بعشق میگردند	اخران نیز در همین در دیدند
عشق جام تو و شراب تو بس	عاشق محنت و عذاب تو بس
کرا زین بوبه خالص آید مرد	نرسد دور خوش و آسب بکرد
کرمی از عشق جوی اگر مردی	هر که عاشق نشد ز می سپردی

عشق روی وز تیغ نیکویم	تا تو از برف و یخ نیکویم
عشق آن شاهدان بالا پی	که گذران سپهر لای پی
دلبری جوی و پائینش باش	آتش بر کن و سپندش باش
خیز و جامی نزد دست مادرش	تا به پنی جمال و وقتی خوش
گرچه کوتاه دیده با منم	دور کن سنگ طعنه از جام
خانه تاریک و وقت پکا	ره بگذرد آن که جام در آست
جام مار آمده بید پستان	ورده تیر دست بد پستان
عشق داری و بای جستن پست	منشین دست یار گیر پست
مرد در راه عشق مرد شد	تا لکد کوب کرم و سرد شد
سخن عاشقان چنان بود	نه با و از و قبل و قال بود
بر چه در خط و در بیان آید	دست پیکانه در میان آید
تو که چون ز دل بدل را	کامک دل دارد از دل آکا

دل جو نعل اندر آتش اندازد	عشقم را در کفش اندازد
سمت دل بکشد عاشق بس	یاد معشوق بند عاشق بس
دگر ای مرغ دل پرواز آید	در چه اندر پشته باز آید
سخنی سخنش بر از باید گفت	چون هر جای باز باید گفت
چست کشتن جو اسک داری	قاضی عشق را بس این دو کو
من و ما تا بجند و دشمن و دوست	بس کن این بخودی که خود دوست
جند کو پی که شیشه شکستی	کی بود کار جام بد پستی
جد و جندی بکار می باشد	مرکز اصل یاری می باشد
همه محرومی از نخبستن تست	بی بری از کزانی کشتن تست
عاشق بی طلب چه کرد کند	مرد باید که کار مرد کند
در دمار ابر مرغ و کاش چکا	عاشقان را بنان و آتش چکا
تا نخوانی مقاتلی در عشق	نکنی وجد و حالنی در عشق

در معنی سماع

عاشقی کو سخن باوشنود	مرجه وارد شود نگو شنود
انزانت رسد سپراندای	کانه داری جزا و براندای
دفعه باید که زخم نجه خورد	نی ز دست و زدم شکنجه خورد
تا تو در چرخ وای وای زنی	مجموع مصروع دست و پای زنی
لبه آن از دیدن آبله کرد	کف این از کفینش کله کرد
تو اگر داصلی و صیلت چست	وگرت حالتیست چست
سهل و جدی و حالتی باشد	که بازی و آلتی باشد
این تعاقب ز بهر خام بود	پخته را یک تقی نام بود
چه تواند جونی تنی مغسری	صفت صورت چنین نری
صفت او زبان حال کند	چه بود ناله که نال کند
زود چون دفع بخود بدری بوست	گر تخی کند حقیقت دوست

شربت را علف چه بود	عاشق از چنگ و نای و دف چه بود
لا یزالست حالت ایشان	بی معالی مخالفت ایشان
داده در پیرو در ملال و سو	بزبانی زبی زبانی کوشش
بوی بادی که آن زنجید	سنگ اگر بشنود پو جید
دوست بی تر جان سخن گوید	لب او بی زبان سخن گوید
ز لبش کز سخن نبوش آبی	بی سخن تا ابد بچوش آبی
دف قوال را دریدی تو	زجه بر می جی دیدی تو
با چنین آتش و شربت و بریان	چست آن چشم خیره کریان
خود پرسی که ازجه مالیت این	از حرامیت یا خلاصیت این
چشم بر هم نمی فروماید	بر میوامی جی و می ناپلی
شمع و قندیل و نای دو با بید	لوت و بریان چهار صفا بد
بر نهالی نهاده باشش را	تا تو یاد آوری جاشش را

زین ساعت چه نظم شود	بجز این لوتها که مضطرب شود
اینگ بر شعری که ایتی کوش	مدنی در سماع قدان کوش
نازمر نکته شنوی رازی	که بجز از مامور رازی
میوه پخته خور که بی رخت	میوه خام اصل تو لخت
نفس عاشقان بسوز بود	وین دگر با جوشن روز بود
سخنی کان ز اهل درد آید	محو جان در ضمیر آید
بی تحقیق ذات نابرد	ره با پس و صفات نابرد
آنچه تقدیس استعار بود	واجبه تیریه را بکار بود
حق الهام ز اندیشه	دفع و سوا پس ناتوانسته
ضبط ناکرده پیش دل بدست	تا با انجام کار خود ز نخت
کر میسر شود ز عالم مجد	که در آید پرمید بود
این سماعی که عرف و عادت	پیش مانع سعادت نیست

نایمیری ز حرص و شهوت از	نشود کوشش آن سماعیت
قوت دل را ز تن جو عبور کند	بسماع جهان چه شود کند
روح چون در جمال حق پیوست	جیش بای چون باید و دست
در بدایت سماع بدنه بود	در نهایت سماع خود نه بود
اینگ از جام وصل مست شود	کی بختش در از دست شود
پیش جمعی که این سماع رواست	می نماید که بر سپیل دواست
ز انک طالب بس از ریاضت سخت	که برون آورد ز خلوت رخت
آن وقالع که بود کم باشد	جانش از نقد آن درم باشد
هم ز ادمان دگر خسته بود	هم ز جرمان خود سگسته بود
منقبض کردد از تغییر حال	ریخ پند ز نخت و زلال
اگرش ای شیخ فرما	که سماع سخن کند شاد
تا از ان واردات یابد کند	دل خود ز ان حضور شاد کند

نوک سودای زلف داری و خال	زین سماعت چه وجد باشد
ز سماعت آنک این خبر دارند	هر کی عسرتی دگر دارند
جنبش آنک نفیس او ملکیت	جرج باشد که جنبش ملکیت
میل بالاپست نقش بر بستن	زین جهان و جهانیان رستن
در جهان پخودی سپهر افشانی	نفی غیر خدا پست نادانی
نیای نفیس تا کدام بود	جنبش شخص ازان مقام بود
لا ابالی نظر بآن کنند	بر این حال را بقیس کنند
هر کجا نفیست یاسی	هم وزیر و دوف و خوش او آس
خانه خوب و مردم مردست	زاهد و رند و پیر و کودک و مست
زن و نظاره پراز در و بام	پیش ایشان سماع دارد نام
هر چه اینجا همان سر انداز است	حال درویش جد و این باز است
ز آنک پست روش زانرا	هم پسر کوه و کودک از اینر

پسند این سماع در دوش	بی مکان و زمان و اخلاص
عارفی پست لبین سماع	که بود واقف از حقیقت حال
در صفت عارف و عرفا	
از معرفت مکدران روی	کام جوپی بشهر عرفان جوی
کاندرا ان کرد شهسوار اند	علم او را خسرانه دارا شد
بامانت رخن پیام رسان	سخن او بخاص و عام رسان
لطف حق درج در شمایست	حرز و تقوید حق حایلست
نقصی جز پیاو حق نزنند	جز عسیران او نطق نزنند
عون عصمت حصارشان	روح و رحمت نثارشان گشته
کرد رایید پادشان جزدوست	بدر اند باید خود را پست
جرج او هر چه در بگردند	هر چه طاعت بود کینه شمرند
بادبسته مستقیم احوال	دیده ورشته در طین کمال

پشت بر کار این جهان کرده	آن جهان سود و این زیان کرده
برده خود را بگوش بی بر	روح تسلیم کرده پیش از مرگ
عشق آن دلسان بقوت	اسکسان سرخ کرده رخسار زرد
دیده بر مرصدا نثار او	کوشش بر مرز و بر اثار او
گفته بکبر سست پیوندی	بر جهان و بر آرزو مندی
بر صفهای او نظر کرده	ز انجم و اسپهان گذر کرده
ز حجابی بود عمارتشان	وز سر پستی امارتشان
رخ پراز کرد و موی آشفته	ترک دنیا و آخرت گشته
مظل از دست دوست باز	ور تو شکردی نیاز خورد
نه تبسم بجایه و مال کنند	نه نشاط از نظام حال کنند
بی نشان در نشیب و فراز	از کثرتی دور گشته راست
بر نه پیچیده رخ ز شارع شرع	کوشش دارند اصل و با فرع

هر چنان دور دارد از درد	گر بهشتیت خاک بر سر آرد
نظر از منزل بلند کنند	ناپسند جهان پسند کنند
چون کسی اندرین اصول داند	رفد بر پایه و اصول پیوندد
جام آسایش و قعاش نوشا	خلعت اصطفاش پوشا کنند
نا شود در حضور و غیبت او	نمده از احوال و سبب او
یکدم از کار حق نپردا	حشمت بر کار خود نیندازد
ز فلک مرجه میرسد بطور	بزدل او کند تحسنت عبور
بخشاید ز فیض حاصل او	جست علم عیب بر دل او
مرحی از فیض او پیر اندوزد	بدگر طالب آن در آموزد
گر سخن بحث گوید و گرسست	بخدا گوید آنچه گوید برست
هر کسی را که یافت قابل آن	زود نشین آورد در مقابل آن
مرد کو هر مقام را دانست	وارد خاص و عام داد است

راه را جبر پیل داند شد	راه رود لیل داند شد
هر چه داند در آن ارادت حق	باز گوید هم از افادت حق
گر چه دانا پست لاف بس نزنند	بی اجازت دلش نفیس نزنند
گاه بپدا کند خدای او را	تا بد است داهل رای او را
گر بپوشند دیگرانش رخ	تا نه عیند مگر انش رخ
بخودش مردم آینه کند	نه کندش ریای تپا کند
ز آنکس شرک از ریای بدید	در رفتنه را کلید آید
جو شود نفس او ز شرک تنی	رخ نه کار نفس او به بهی
بهر او چون تمام نور شود	موزد و مصدر امور شود
نور کسپر دلش بایه دگر	پرور شا کند بدایه فکر
دل جو جزی درین مجاهده شد	نظرش لایق مشاهده شد
در تخیلی نور غسرفی شود	فوق پای و پای فوق شود

صفت او از و فرو شو	ز صفات و کرم سخن گویند
بردش او ری گذر کند	جز بروی یکی نظر نکند
تا بجای رسد که خود نبود	نش نیکد و نشان بد نبود
خرد و ام حضور نشناسد	غیر از اشراق نور نشناسد
در نهایت رسد بدایت او	پیشود عالم از هدایت او
شعما ر عطا بر اندازد	تحفای عطا در اندازد
بلک خود مرد و سر شوند	بنامد و کرم عیار شک
چون دو پی دور شد ز دیده و کوش	نبیت پیستد بهتر از خاموش
مرد را جمله دل جو دیده شود	قیل و قال از کجا شنیده شود
پر دلالی که این حقایق را	باز دیدند این دقایق را
پشت بر کار این جهان کردند	آن جهان سود و این زیان کردند
آنک بر خویشین کشید قلم	کشد بار بوق و طبل و علم

جان ایند پرست را بضمیر	نکذرد یاد پادشاه و اسپر
همکه با کرد کار کاری داشت	در دل خویش غیر او نگذاشت
از کلیم انگ او پیر سپرد	بکلیم نوکی سر و خیزد
گفت هذا فراق باموسی	چون رود در و ثاق باموسی
نظری زین بلند پنهان بس	چه نظر کائنات ایشان بس
مرجه داری بر ایشان انداز	خویش را در پناشان انداز
پیش ایشان حبس نیاز مبر	شوخی و امتحان و آزر مبر
بنده نمان و بادشاه ایستد	تاج بختان بی کلاه ایستد
جام ایشان بسفله دست مده	دامن چیشان رز دست مده
جان عارف بقرب اوست فنی	بکند یاد این جهان دنی
چون نباشد ز جام عزت مست	خجسته قربتی جهان در دست
صاحب تخت و مالک تاج است	ببایستی دگر چه محتاج است

مرکه با این صفت کمر دود	او جلوت نرفت و ذکر
بهر توجید ازین گروه شنو	ورنه سرشته در بدر میدو
صفات حسن	
دیدن او پست غایت عرفا	دانش او سرایت عرفا
نرسد پس بکینه معرفتش	نمک از باز جستن صفتش
اخذیت نشان ذاتش دان	صمدیت در صفاتش دان
احدیت او نه از طریق شمار	صمدیت او ولی ندارد یا
صفت از ذات دور شنوان کرد	شرح این جز نور شنوان کرد
این از او ازین جدا نبود	کر نباشد چنین جدا نبود
ذات او از صفت بدر دیدن	کی توانی محشم سر دیدن
صفتش را بدل نشاید یافت	در صفاتش خلل نشاید یافت
در صفاتش هیچ از صفا نگری	مرجه بود او بود جو انگری

روز پنهان رخسار چمن دیدند	بصفت در شدند و این دیدند
سر کرامیت بویی از صفقتش	پیر پشدا اهل معرفتش
از برای صفات او باشد	بر در سر که گفت و کوب باشد
و جم	صفقت او پست بکنج و خلق طلسم
صفات او پست جان مردم	ذات
ذات ما را صفات اوست جانت	چون حیات صفات خلق از
سر که او زین صفات عود شود	بجویشی بود که کور شود
سر که قدرت قادر پست	بی شرابی کجا توان شد
سر که چسپن پیش غوغا پیش	چون بد اینچاری می روزین پیش
عالمی زان حال شیدا گشت	که نه پوشیده شده نه پیداست
گشت ظاهراً که دل درو بند	ماند باطن که در نه پوندی
دل تحقیق حال او نرسد	جان کعبه خلال او نرسد
ذات او جز بنام شوان دیدند	صفقتش را نام شوان دیدند

کر چه با او بیان می گوشتند	پیشتر در کان می گوشتند
صفقت و ذات او قد پیاوند	نه صفقت را نه ذات را مانند
کیمه پستی بذات او قائم	ذات او با صفات او دایم
صفقتش در سر از و یک پرده	وز حساب آن من از یک فرد
سالها ز محنت و کار ترا	تا یکی کرد و آن هزار ترا
دانش ذات جز بد و نتوان	و ان بتقلید و گفت و گوشوان
صفقتش را بفکر داند مرد	و اندرین باب فکر نتوان کرد
باقدم چون حدت ندیم شود	کی حدت پرده قدیم شود
ذات را غیر چون پوشش	دیک او نیز چون بختا ند
نور خورشید از انک شد چهره	دیدش دیده را کند خیره
جست و جویش بگوید کی گشتند	بکش این پای تات پی نکند
احدیت او نه از طریق عدد	احدی فارغ از تکلف عدد

عقل و ادراک اغریزه او پست	دیدن عقل هم بدیده او
توان دیدنش بآلت جسم	پست بردیدنش عوالم جسم
نور چون کرد از نهایت فرد	بکمالش ضبط توان کرد
حال آن نور و دیده او با	امانت و دیده خفاش
نی چه گفتم چه جای این ساز	دوست پیدا و دید ما باز
در تو و دیدن تو خیری نیست	ورنه در کاینات غیری نیست
پست کر نیک بگری حالی	در جهان ذره از نو خالی
بمن عشق کم خریدار پست	ورنه معشوق بس بدیدار
حاصل این حروف و دند	همه محتاج او و خود همه او
تا ز توحید او نگردی	نه بدرت و وصولت و
زمره کین وصول میدانند	این نظر را وصول می خوانند
ورنه مخلوق چون خدا کرد	بخیر این مایه کاشنا کرد

نور او قاسم است و پیروز	زود گریه با سر و زنده
آتش کش تو بر فروخت	و اندر و خشک و تر بپوشته
جو یک از نور داشت قرب	کرد با خوشستن همه بیک
تا تو هم یک آن پری نشوی	از هلاک و فنا بری شوی
ز خالص جو یک بودی داشت	تن او از هلاک دوری داشت
در تحقیق زیارت قبور	
نور با جان اگر چه هم گشت	با تنش تر صحبت گشت
سوی این روشنی سحر پیوست	آن زیارت که خلق می گویند
که ازین نور اثر بدیدی عام	استخوان را چگونه بر دی نام
تن پاک از زبان جدا باشد	نه که بی رحمت خدا باشد
نافه از مشک اگر تنی سازند	بوی خوشش چون دهنند
کل که با کل نشسته و خوشی یافت	بر سپهر آمد که و ز و پستی یافت

صدف آینه هم صحبت	گشت غراز رنگ چهره غر
سجده کا بد رو نماز کنند	در شش از احترام باز کشند
قلبی از پیر نیاز و یقین	سالها سپر نهاده بر خطا
عقل را کرده بنده فرمان	بادل و جان درست پمانی
گرچه از دیدمانان کردد	خاک او قبله جهان کردد
روح او حاضرست و دانه	کام هر کس بدور ساند
نوک در حق مرده این کوپی	زندگان را جانی جوپی
بقامات عارفان کن کار	بکرامات و اصلمان اقرا
در تصدیق کرامات اولیا	
قوت نفس را مقام است	بر این معجز و کرامات
نفس چند است دست بالا	در کرامات و کشف والا تر
ز کدورت دلت جو کردد دور	رخت از ظلمت آورند بنور

دل در آن نور چون میقیم شود	حرکات تو سقیم شود
باشدت حکم بر وجود و عدم	لیکن حکم بر نیاری دم
خواستت چون برای او باشد	تو نباشی رضای او باشد
تا نگیری صفات روحانی	تا نگیری ربانی و پیرانی
تربیت خود کجا بد نشانیست	بولايت کجا بود راست
بجست جو مبتلا با پیست	گاه و بگاه در بلا با پیست
بی ولایت ز خوف توانست	تا ولی نیستی تو خونست
بولايت جودل ستوده شود	در مبتلا بر و کثوده شود
چون رسی در مقام مجنون	رو نه بیند دل تو جز خون پی
صورت صورت فرشته شود	زیر پایت زمین نوشته شود
بر سپر آبرو ان کردی	عین کوی و عین دان کردی
از نظر مانمان توانی شد	مقتدای جهان توانی شد

ما پسلم شوی سلطانی	که نوازی و گاه رخا
آوری اسب ندرت اندر	با حاجت شود دعای قرین

در حقیقت اجابت دعا

کرد دعا جمله مستجاب شدی	مردمی عالمی خراب شدی
تو دعا را اگر ندانی روز	شوی بر مراد خود بیروز
نایاب دل تو را به غیب	دست حاجت برون میاز
غیب دان جز نبور توان شد	وقت پهن حضور توان شد
کردت حاضر و منت نور	هر چه خواهی بخواه دستور
نفس مستجاب با کس را	کز خدا جز خدا بخت و خوا
تو بخود نترد او ندانی شد	نایابید کجا توانی شد
اوست نزدیک و برین دوری تو	حاضر او بس که بی حضوری تو
کبره راه تقرب او رفتی	با توانی قریب کی گفستی

چون در آن قرب محو کردی تو	صورت خویش فرمودی تو
دکرت لذت جهان نبود	از تو پیش از لایمان نبود
بجست رسی از آن قرب	بری از مشقت و غربت
او ترا پیغمبر داد و او بصر کرد	او ترا راه و راه سپر کرد
او ترا دست کرد و او تیغ	هر چه خواهی نباشد از تو دریغ
نفس او با تو هم خطاب شود	دعوت جمله مستجاب شود
غیب را با دل خطاب است	زان نظایات فتح بابی است
لیک هم آفتاب است در شوت	که زفت آن حدیث در گوشت
بهر چون از گمان است آید	از کجا بر هدایت آید
تو که بانی وی بی گناست نیست	پیری جز عطای شایست نیست
تا عصای تو او را نماند	بدعای تو کس را نماند
چون نه و آتش از دعای شمر	میشوی در دعای باران

پیش این دین قبولت است	بس برآور بسوی بالادست
مرجه در خط عالم او سپند	همه پیش او سحر کوی سپند
مرکبی را بقدر پایه خوش	میت حدی که گذرد زان پیش
کن پیش او نیاید راه	مکر از لجه کلام اند
مرزبان کرچه گفت و کوداند	حق پیش او نمود اند
اندرین مکنست چون مکرده	نبری ره بر منطق طیر
مرکز از درش سوالی است	مرکبی دراز بان حالی است
ورد رنجور حیت یا ثانی	وان چهارم دانه کانی
مرغ یازاب و دانه کویز را	یاز پیکان و سنک و چنگل باز
مور از آسیب سیل و آفت سم	طلب از زن و جو و کندم
مکر ازین در بود عمارت تو	کس نه بچد پس از اشارت تو
در جهان اسم اعظم او داد	وان بود کوت بر زبان راند

مرکه با ماش آتشنا کردید	حاشش سر بر سر و اگر دیدید
تا مگو پی سخن مناسب حال	نشود هیچ مستجاب سوال
مرجه خواستی بقدر حاجت خوا	تا بران در دیند بازت با
چون فرونت دیند آن تو نیست	کم مگو ترک و زبان تو نیست
تو که زرداری و درم خواهی	پر تمنا کنی نه کم خواهی
دو بسازی سرا و پس بکنی	تا بچار ذکر موس پس بکنی
کر بلندت کند نیایی زیر	ور فرونت دهد مکر دی زیر
چون بجابت چنین سراپی تو	بهدتای در ای تو
حال آن طفل و حالت تو نیست	در بزرگی و خردی ارجه نیست
کاکبیش دمی شکر خواهی	ورجه پیرش کنی ذکر خواهی
جوز حد بگذرد فغان و خروش	بر دمانش زنی کند خاموش
این صابت بجا شود روزی	جوز دانه بیاموزی

حکایت از شاه فیروز

اول آینه ادب کهرش	تا نباید بدرد سپهر حسن
مرد را گوشتاد یار شود	زود باشد که مرد کار شود
در غیرش برنج فراز کند	چشم ماوز اینور باز کند
پخته وارش بریز بال کشت	بر سرش سایه کمال کشت
میکند کم ز قدر قوت بدن	قوت روح میدهد سخن
نهد در جاب ذاتش را	نه بدست خلل صفاتش را
بروشش دل تویش کرد اند	تا جو خود مغوشش کرد اند
شب و روزی چنین باصل و بفرغ	پرورشش میکند بایه شرح
بزد و نظر سپهر و پیر	مردش میدهد ز معنی پیر
در تر قشش پای بر پای	پیر سپاند ز نور در سایه
جوازین رنجها شود بهتر	بدگر کنها شود در سب

بیمای دگر بر آید مرد	بوجودی دگر بر آید مرد
جسم را کرده از زیاضت صلب	روح را کرده مطمئن القلب
برسد نفس او بسر حد صدق	ممکن شود بمقتضی صدق
این شود راضی آن شود رضی	بر بدش هیچ از آن گران
حدی تعریف این باشد	رسم رشد و تصرف این باشد
کودک نفس را ز رنج موا	مکند جز چنین طنب دوا
کر چنین رهبری شود یار ت	زین منازل برون بردا
هر چه در پیسم در دواغ شود	روح را روغن چراغ شود
جز بسی تن و تقوی دل	کی رسد طالب اندرین منزل
گر باین حال نفس گردد مست	یاد پدر بتی چنینست
این بود پر نشاء و تاش	که تو توکید مثل می خواش
اندرین دور ازین وجودی پاک	شوان یا شن مکر در خاک

در شرح حال اهل ذر ق

مهر روی زمین نفاق گرفت	مردی ترک اتفاق گرفت
از حقیقت بدست کوری	صحفی ماند و کینه کوری
کور با پس سخن نمیکوید	پسر قرآن کسی نمی جوید
روح قرآن بر آسمان برد	نقد تحقیق ازین میان برد
روز بدر اعلات این باشد	پیش بیکان قیامت این باشد
در جهان نیست صاب دردی	بی ریادم نمیزند مردی
شرح را یک تن خلف بنامند	روشن سیرت سلف بنامند
روی پستی پراز صلف شد	مهر شیدست و زرق قاف شد
اهل زرق و نفاق شمشید	صادقان را بخون دل کشید
راستی را نشانه نیست بد	راستی در زمانه نیست بد
مرد مغربی ازین میان دورست	بجای نهمول میسورست

چشم اخلاص و صدق خسته ماند	چهره مردمی نهفت ماند
بی خطر نیست کار سیرامور	دیده و رشو که نیست خیرامور
اهل مکر و جیل بکوشیدند	وزر باروی دین پیوستند
سخن صدق سر بلای آورد	دین جو سیم رخ بقیاف آورد
طالب چشم و کوش باش ای	باجنیا بهوش باش ای
که بسی دام و دانه برآید	گذرت جمله بر سر چایست
جون نسکند باز کرده دمان	مهر در نیل غرقه کشیده نمان
مانست بکام در کشید	دست غولت بدام در کشید
پیشداد دانه پاشیده	کرد او و جند با تیر کشید
ریش را نشانه کرده پره زده	هر که بر روی مان و تیره زده
سرخ شش نشانه حلقه ذکر	سر خود را فرو کشیده بفر
نما که می آورد در دوا	نما که سازد بر رخ و بریانی

شخی از درون بوز نکند	کش تخلص بنام زر نکند
کم بری زر زرقی نپذیرد	پیری روی زود در بخل کسپر
کرچه گوید که هیچ نستم	نذر باز اگر دبی دایم
دل آنرا که درد این کار	جست و جوی و لیل ناچار
زن را که بنده با شمش	سربو زمان فکند با شمش
جند ازین مای و سونی بی دان	رنگ مردی و بونی نامر دان
رنگ مردان را پوشیده	زیر طاعت کلاه پوشیده
بجو کردن کبود جامه شده	صبید را اگر ک این سانه شده
از برون خرقهای صابونی	وز درون صد هزار بابونی
جو پابند نوارادت را	کار بند معرفت و عادت را
جانه زرق بر نوزد کنند	بردش حب مال سر کنند
پیردش بدعوتی دوسه کرم	تا در افتد زبان خلق بشرم

پس بر سرش او رند از خوا	کای سپر وقت می رود دریا
کر میدی بجایست سفره اش	ورنداری درین میانه میاش
در دمنده از در غنیمت خوا	که دم نقد را غنیمت دان
بفرپ و و خیم و دانه خام	ساده دل را در افکند بدام
از میان شان برون رود در ویش	ناخن اند ز قضا و سپریش
روی در روی تنک و نام کند	ز در و کوچاقه و ام کند
درمی خند را بلا و د	پیرد خرقه هم بلا و د
پیرد شیخ را بهما پی	بامردان سخت پشانی
صوفی آن سفره را فراز کند	استپین از دود پست باز کند
همه در سم خورد که این ضسست	خود نکو بد که از کجا قرض است
کو دکان ما شتابد بریدون	مخو این نان و آش خونخو
فقر پرون ز راز رقت و	نام آتش جرائنی بر دود

خفه حالی بود بوالعجب عورت	خرم او نیست دید ما کور
شب کسی را گنج کند چون روز	پیر خراب کوب بمنر سوز
شیخ باید که پسیم وز رسوز	تا از نو دیگری پیاموز
کرداری تو این درم سوز	زان شبستی جز ایناموزی
کوبهری جهان کتابی است	بس به پستی درم رخ آبی است
بکنر پل مات درویش	شاه را طرح دادن ایشان
شیخ ما آنجان بزرگاست	نه چنین رو بهان و کرگاست
مصرف شدی شکاری کن	قلعه برکشی و کاری کن
توکت این کاوهای پروا	لاغر از اکبر شکم مردارند
ایک اندر فزپایشانی	در غریب تواند دادانی
کردم دست بدست بر بوی	گاه پشت تهنه سنبوی
که بیاع و بجان خواندست	گاه پیش ملک دواند

خواجر رنجور شد عیادت کن	به شود حشرش زیادت کن
آن نباید بین که حالش چیست	وین در آمدنک رسالت چیست
دست بگذار تا نش می بوسند	تن بهل تا در و می دوشند
شعر خواند تا تو شور کنی	ملح گویند تا عسر و کنی
کر نیایی بر قص سپرد شوند	ور بر قصی بعیب دشوند
این یکی از سفر رسیدن	وان سفر می کند چنین
نروی از در تو باز آشد	بروی جمله در مجاز آشد
بار فغانت از بهمان	بیزد دوستی ز پنهان
زان میان اربودم بدی کم	فقبار بنا ز کین شکم
تو جو اشتیاقه نشان ده	تن خود را بکارشان داده
روز و شب چون درین بلایا	کی توانی که با حسد ابایی
خاض خودشان مکن خامدا	دانه پیر مخور که دامدا

ز دعام و قتل غای پست	کر تمامی نونا تمامی حسیست
که سفندی بسفر سازند	بهراران مجو بزیا زند
از برای نو کر چه زبند	کر بلغری ترا درشت زبند
لوت خوردی و زله برستی	در کمانی که رقی و رستی
این جماعت بهشت میخوانند	خانه نقره خشت میخوانند
حور و حلوا و حای شیر و شراب	میوهای شکر و مرغ و کباب
که توانی تو بر کسای این بند	ورنه بنشین بریش خویش
جو ندانی که این بهشت گنج است	مردمان را چه خوانی از چپ و راست
تو که پولی نمیتوانی مشت	چون زدمت تو زین حشت
که بر پرسم بخود فرومانی	نیک پرسم تو بد فرومانی
بتو پندار مردمان دیگر است	خلق را بردلت کمان دیگر است
که سخن با خدا می گوئی	حکم داری بر آنچه می جوئی

مرکز ابر کشی سبستی شد	وانک را در دکنی برشتی شد
بش و روز خورد و فوایت	جودل کرم و آه سرد بشت
در قبولت باین می گوشتند	ورنه نانت با نچه نفر و شند
فقر اگر خورد نشت و کلایند	مرزه جذ بر در اپیدن
همه را بهتر از تو مست این حال	بر سر جاده چو پیش شوکت و مال
بروای خواجه چاره خود کن	ز قعه در دلقن پاره خود کن
زیر مار پست کج خوردن تو	وین برج و نبرج خوردن تو
ایک کشتی که مرشدت معیند	منبر پند مرا در انبرید
فارغیت او ازین ستایش تو	ز لکن رسوا شد از نماز تو
میفروشی که خود بهایش خوری	می پزی دیک بوک آش خوری
مست حال شما درین بازار	حال آن ترکمان و آن طرا
میوه تا کی خوری ز باغ کسان	چه فروخت دهنده حراج کسان

نام مردم فروشن تا چند	جوب سم سیه سوختن تا چند
انگ از خود کپس تا نذراند	به بهشت کجا تواند عزاد
وا انگ از خشم دشمنان سوزد	چون رخ روشن بر آفرود
بروی این نام را بزور مسد	کمرش در میان عور مسد
پیش ما چست نشر این نا	صلوات میان سنگام
چشم صد کون خرچو اسی	تا بلیسی تو در میانخی دست
بضیعت بگو نمی کردی	کار من نیست جوب و بدمدی
پرشد این شروده زافا	مکر ایزد کند مکافات
دیک مرد و منر یوستانی	منرو نام او یوستانی
تا مبادا که سر بلند شود	بدبار تو از جند شود
بد بد شرح شهر سوزی تو	یا کند قصد رزق و روزی تو
اهل اندر تا بخواند شیخ	جز مقلد ترا که داند شیخ

جمع تقلید

پی تقلید روشن از کوز است	در سر کپس زن زبی زور است
من درین کوجه خانه دارم	سم ازین دام و دانه دارم
کر با لکوپس ام باز کستم	سر خورشید در نماز کستم
پیتوانم بوقت زرا آتی	باز این زخم راستن راتی
لیکن از اهل رازی سر پسم	زان نظرمای بازمی سر پسم
بادب رو که دید با نینا است	پیش رخ پین و مکر از چپ است
ای برادر جو با خود یاری	نظری کن بنور سپاری
نقد خود زیر پای خلق مریز	زین بضولان راه زن مریز
خویش را زین غرور باز آو	بروی در قبله نیاز آور
دل بر یافته و مجاز مدع	راه سنگاه کپر باز مدع
چند منقاد مر کسی با ش	جدان کن که خود کسی با ش

عزل در ده مل که راه کند	ده ده اورا که ده بناه کند
مرجه داننده داند از جاست	پی نماند آن مرو که خود را است
طرقی را گوی علت خویش	کرچه جب الملوک دارد پیش
جب لولو که از سکر باشد	جنت القلب را بتر باشد
آنچه بینی کز و شکم پرورد	آن که کن که روح هم پرورد
سخن بامبین که پنهانست	تو سخن دان نبوده زان است
میوه نارسیده را چکنی	سخنی چیده چیده را چکنی
لب برین کوزه نه جوغی کام	زربابین نظم ده چه جوینی نام
در پی زردوی بدریا بار	زانک زررکشناختی مقدار
اهل دل را غلط شناساخته	زبان غلط بود مرجه باخته
سرایند چه پرسی از خراز	از دم چیریل پرس این راز
آنک نمانت خورد زبون تو	او است و آنک دنیا را خواست دون

۱۵۰

اندر و کرگراستی بودی	وزنخسرد علامتی بودی
رفتیش بر در تو بودی عا	بر خود ترا ندادی بار
سروشش خود را بر ترانه	جزیره که خدا بجا نهاده
آنچه در دور ما میسر اند	صید این جمع کول گیر اند
کر پیاسند بنگینی خسته	زنگ و قلابی دو بر کلو بسته
قالب مو پسین جای او دانند	چرخ راز بر بای او دانند
دیک فقر آن کسان که جویشند	پیش ازین زمره بنوشند
باز قومی زکار ما پیشند	رنگ آنها بخوشش بر بند
نام آنها شدت از اینان بد	کاشکی نشان نبودی خود
جون باین جامه در شدند او با	شد بافاق کمر ایشان فاش
غیر تم دل گرفت و دامن تر	گفت ای روز کار با من تر
جند منیم و جسم خوا با منیم	گفت کای او حدی ستا با منیم

رنگ بدعت بی ماند باش	تا شود رنگ بدعت مافاش
نقش نقش رسول و پارس	حب ایشان کزین که کار است
این دگر نقشها که بر خیزند	هم بیادی ز منم سرور بر بند
نرخ سالوس لاش خواهد شد	دور کشفیت فاش خواهد شد
رنگ کردن به پید از دریاو	که سپهرست خاک بر سپر او
نقش صدیق می نمایم راست	بدیارش رو و بین که گنج است
در زمان صحابه و یاران	آن بزرگان و آن نکوکاران
نام شیخ و سماع و سر قهوه	دین ممتداد و جند فرقه ^{بنود}
بر چهل مرد بود بر پرسی	بلک چل روح بود در بدنی
کرده بود ندپی ز دنیا کم	سید القوم بود و خادم هم
تن بر یک روان نهفتندی	راز دل را بکس نگفتندی
روی مردان براه باید راه	چیت این خانه کبود و ^{سپاس}

کر ز من ریش و شانم خوانی	چنگ داری بهانه خوانی
رنگ در یافت سپهر کن	خواه در خرقه باش و خواه قبا
بی نشانیست رنگ و ویش	چکنی رنگ جائه پاش
رنگ بویش ز بهر نام بود	نام جوپی ز فکر خام بود
بنده را نام جشن از سو	داغ آن خواجه نام بنده
بنده را نام بند پیش نام	به ازین بنده راجه باشد نام
چاه سپهرست اگر سقط باشد	فکر باید که بی غلط باشد
سخنی که حضور کرد و فاش	تفایش هر که پست کوی باش
بود رخت سخن رسید بیا	تنش بینم تا بود دستا
مبوه کو نغز و چیه و نور	که پند ز شیخ دستور
سخنی کان براه دارد روی	کفایتش اجا بست کبوی
سخن او راست کو سخن سجد	چه زنی تن که پیش می بخد

اکمش این نیست بس چه میداد	ورم اسپت کس چه میداد
ره بهنجا رمن کجا با پی	ز کنگ پندارم و تودر خوابی
سخن ماز بهر گشتن بود	کبریا برای سستن بود
سم بیاید سخن بگفت آخر	مشک را کی توان نهفت آخر
مشک ما خالص است بوی	عاشق پیست های و سوی کند
تو که حلوا حوری و بریانی	خلق را در سخن بکریا پی
ما که خون خورده ایم سوخته	مشک شد خون خورده آسته
او حدی شصت سال سخی د	تا شبی روی نیک غنچه دید
هر کجما را مجازی نیست	باز کن دیده کین بیازی نیست
سالمها چون فلک بر شستم	تا ملک وارد دیده ور شستم
بر سپر پای چله داشتند ام	چون از هر ذله داشتند ام
از برون در میان بازارم	وز درون خلوتیست باایم

کینه

کس پند جال سلوت من	ره ندارد کسی جلوت من
تا دل من بدوست پیوست	سورما کرد و سیر من بست
دل من پیست گشت و درم	کرد پند حال ازین بستم
اینچه گفتم کمر بستگی بود	غلطت اینک عین پستی بود
من چه دادم سراه داشت	او تو اند نگاه داشت
باز ازین دیو عشوه ده لا	من و نیزه دیک او در پستی تو
کیستم من که دم توانم زد	یا درین ره قدم توانم زد
کشته با سبیش فصیحان لال	چون منی راجه قیل باشد و قال
عاجزی مغلی ننی د پستی	خاکساری فروتنی پستی
عمر خود در سوپس تلف کرد	نام خود در ندونا خلف کرده
با چنین کاس و کوبی لاغر	سخن از جام کوییم و سب
اگر از باذه جام بردارم	ز سپدم زانک جام درد دارم

مجموع تفقید کهنه بی برسم	کر چه تاریخ دان این شهرم
روزها از طلب نیا سو دم	سالها اسک دیه پالو دم
چرخ زانم چنین بکوشه نشاند	عقل عتقای مغربم بی خواند
که جو سپهر کوشه گیر شدم	بجوانی جزال پر شدم
زانک تریاک می فروشدم	مجموع فاروق زمر نوشم
که پستم بین وزمر پروردم	زمر من کس بپذیرد من خوردم
عنده رقیستی و تریا قی	آن گزین زمر شدم اساقی

در بیان مکرر سر به اخلاص و احوال آخرت

که برون شد ز شهرش اسک	مکتب راه را فروکش مکتب
میش کوران حدیث چاه کجی	سخن سول آن دوراه مکوی
راه باریک دوله بر دوله	شب تاریک و دیو و پیغوله
کومنه رخ بر آه بی نوش	رفتگی کبیت اندرین کوشه

تا جوازی مکر بدست کند	چاره امن و باز دست کند
ساقی از جام جم شرابم ده	نقل اگر نیست هم شرابم ده
در چنین خیرت و تنی دپستی	هر بی نیست جزنی و سستی
کاروان رفت و کار سازی نیست	غم خورم غم که کار بازی نیست
گذرم بر سپرد و راه آمد	روز تویش و شب تاه آمد
راه من تا که ام خواهد بود	روز عرصم چه نام خواهد بود
بر چیم راه بیدار است	اندرین ره ز من چه خواهد بود

کیسه خالی و دلی خوانان	دیده برد پستگاه سمران
میروم شرمسار سر در پیش	زاد را می نکردم از کم و بیش
خاک بهتر فراش و بالش من	که ز بار کناه نایش من
دیده سپرمایه نکو کاران	اسک حیرت ز دید ما باران
از چه باید جفای کس بر من	از دور و پی که مست بس بر من

که چه صدپی بخاکم اندازد	سرگون در مغاکم اندازد
نوشش را از زمین برانگیزم	ویز در تختش در آویزم
اندازین حال غمز و پیری خود	شمر سارم ز سهل گیری خود
سالمی که یاد او کردم	هم بامیچ دداد او کردم
داد من چیست راه داد او	بر در خود پناه داد او
چون منی راجه پیش داری	که قلم بر گرفته اندازم
چو دی راجه اختیار بود	که چنین موجب غبار بود
که چه خالی ز برک و ساز آمد	نه حکم تو رفت و باز آمد
کار در دست بنده خود چه بود	همه در دست و ز تو بد چه بود
هر تو ما استیاد آن دارم	که نجی خودت پیش آرم
علم رحمت ابر بران پیری	سایه بر سرم کس نیندازی
چون تویی و انکی تخص کار	رحمت محض ازین حساب شمار

چست پیش تو جرم این دور	نزد غفو تو سر شستی عور
از کناه ارجه چرک مال شویم	چون بد ریایر پیم پاک شویم
از منی روز و شب گنه چین	وز تو در یک نظر فراموش چین
میدهد در شتم گواهی دل	که نکو پی سخن ز شستی کل
کی مرا آن خیال غم سر کند	کجا قیام حساب فر کند
پیش جان بخشی و جان گرمی	از غباری که گوید وز پنی
بنده راجه پشتگاه بود	که سزاوار پادشاه بود
اگر پیش رد کنی هلاک شود	ور قبول از کناه پاک شود
ای که مر در دراد و ادانی	نایب تو اغم ز درد نادانی
زان جهان حکمتی رواند	که چنین در دراد و انبند
که تو توفیق مان دی رستم	ور نه پس مفلس و تنی رستم
نزد در خیال موجودی	اینچنین صرفه از جهان جوئی

چه ازین یک دوست خاک آید	که سزاوار چون تو پاک آید
ببین و شمال مان مدوان	جز بگوی وصال مان مدوان
پیش تو ذره است منت ز مبین	ذره چیست از یار و مبین
نشود در بهشت ابنوسی	که هر ذره در شود کوی پی
چه بگویم که و کدام بخش	ای تمامی ترا تمام بخش
بده ای کرد کار بخشنده	پادشاهی مگر بر بنده
مگر آن دم که روز آن باشد	او حدی پس در میان باشد

در سبب مرگ طبعی

پیش ازین کرد مت ز حال آگاه	که سه روزه جسم را همراه
کار مرگ بید و مدت کار	وان سخن باز پس گفتم تکرار
تا جمل سال روح رسیده	میکند کار در تن بنده
تن از و باشد اندر افزونی	متفاوت بخندی و جونی

چون که شستی ازین نبالیدن	بر دم از ز جستی نبالیدن
لیکن آثار روح حیوانی	که تو در اک و بخش خوانی
بجنان بر سر خود باشد	بر سر شغل و کار خود باشد
گاه پیری بقدر کند شوند	که چه را مندر جمله شد شوند
در بدنهار طوبیست لطیف	مقبض گشته از فضول کشف
که حیات نزع غریزی ازوست	نشاء قوت غریزی ازوست
آن رطوبت جو بر تپان بود	زان مزاج نور طبع و حار بود
تن بتدیر نفس انسانی	زنده باشد چنانک میدانی
چون شود در تن آن بصارت	بدنت را شود حرارت کم
اندر اندک می شود رواج	تا بپالاید از مسام و رواج
کندت قد سردی و خشکی	طرح کافور بر خط خشکی
آنچه تحلیل باید از بدنش	دهد دست کم بود خللش

ور بدل کم بود بکسپت شود	تا جیات از بدن پست شود
کند اندرشت هلاک نزول	نفس بطیقت را کند معزول
سبب نیست مرگ و مردن را	صفت و فروتنی و سپردن را

تذکر معاد و تحریک کلی

چون تعلق برید جان از جسم	نبود حال جان بر زمین و قسم
گر نکو کار بوده باشد رست	ورنه در خاک خار ماند و است
نفس اگر پاک و گیر لپید بود	مترل هر کس بد سپید بود
هر کس را درین جهان جاست	و اندران مترل و ما و است
وین بد از عذاب گوریست	در لحد تیر تلخ و شوریست
چون شود جان و جسم الوده	ز غلبه رکناه پا لوده
باز فرمان رسد که بر خیزد	تو جان جان بتن در آویزد
انگشت از آب در وجود آورد	بازت از خاک زنده تانز کرد

در قیامت گزین پست و ده طلسم	دور باشد حجاب ظلمت جسم
تن نیچان فروغ جان سپرد	مرد و رانور در میان کسپرد
چون تن و جان بنور غرق شود	شرق او غرب و غرب شرق شود
هر یک از ما بصورت ذاتی	اندر آید بوقت آستی
ذات با پستی و حقیقت با	صورتش سیرت طریقت با
اصل جان تو جویند از فلک است	بعلک میروی درین سگست
عقل و جان بر فلک گذار کند	اچو ان بر فلک چه کار کند
آب و گل بندت کبسل بند	بنده این دنی شدن تاجند
هر کس را بر گزینی سپار	همچو آتش بر از محیط بر آ
زین طبایع تو تا کنده ی پاک	کنی رخ بطبع در افلاک
بر فلک نیست گزینی و بر دی	بگذر از کرم و سپرد اگر دی
نست خویش با بیاطفود	بیاطت دست باید کرد

خواجہ زکلی و آن جسم روی	موجب چیرتست و محرومی
جای اصلی طلب فرود خوا	ورزدانی پرس از آتش آب
زین جهان انجن توان برتن	نه کشیدن بلا و بختن
این فطری که کرد تو بدست	در تنور آتش پر توان بست
ملکوت بسات جای هروش	جیروت خداست عالم مو
بر فلک جای مکر و فن نبود	با فلک حاجت سخن نبود
جانت آنم که کرد از تن با	کوش تا بر فلک کز پرواز
تا نکردی جو آسمان یک رنگ	کی روی بر فلک بهفتورنگ
سک چایی رود که سک بود	آب از آتش بیر که جنگ بود
آنگ پکار و انگ در کار بند	هر یکی رخ بامنی دارند
آب ازین سک اگر گذار کند	چون بمرکز رسد قرار کند
بدیگیری جو نام شوی	بیزم دوزخی جو خام روی

جد آن کن که چم باشی و حر	تا دران در طمانی پر
باز دان کردل تو اکا	که چه فرسکات در است
اندرین خانه کار خوشی	تا دران عقد مانای باز
بدل آزاد شو چان فارغ	بس روان ای ازین جهان فارغ
میگسل بندت آسته	تا نباشی بهیج پیوسته
روز اول جو دیده باز شد	دل درین عالم مجازت شد
نشیدی که سر بسز بادست	یا ندیدی که پست پنادست
دل خود را بصد کرده بستن	روز آخر بجا توان رستن
هر چی ماند از تو خاکش کن	و اینچه همراهت پاکش کن
جان خود را که در جهان پستی	بزر و پیسم و خانه پوستی
برش این جمله همچو موسی از سیر	تا جو کوید پیا رکوپسی
آن کسانی که پستی دارند	آسکار و نمان درین کارند

چنگان می جری پاشش و با	با برین آب و خاک بی بیند
که مانند چون ناپس تو	که نرزد ازین صفای تو
و اما پست دادن اپنا	بند های گشت دن اپنا
نه که این جسم چون هلاک شود	باد او باد و خاک خاک شود
پسرت دخری پیا کسند	دخترت شوری شکار کند
زن جوانست هم سرش باید	مهر و میراث از ان ندیشد
درم نقد را به بند دخت	پیش بابا بالان نمید و بهر دخت
تا بجز و نیاز و مکر و حیل	وام دارت کند شب اول
خانه بکار از ان پست شود	کم عارت کتد و پست شود
به بیعت کسی بکند	دشمنش نزد خویش نکند
کر باز که کند پست	و ربگورت کدر کند گشت
برندش بچور و بر جوشد	بر تو نالد جواب تیوشد

مانده هر جای و هیچ جای	غرق تیار و آتش ناپس
غارن اندر زرت و تاجش افتد	هر چه ارزنده تر بلاش افتد
تو بانی و گور و سیرت ر	بر تو ده کز رکوی خام و سست
زان دگر میو لها نیازم باید	جو تو کشتی که هر چه بادا باد
پر نمودن کیست کم دیدنی	بس کفشد و هیچ نشودی
اگر این حال نیست بد کفتم	و کرا این پست آن خودم کفتم
این تن و زور و نور کدا	هرش اندر درون کدا
دست خود دانی کن از پیش	تا نخپسید دل تو در پیش
کزی کاروان تنی دستا	شاد و امین روند چون
عاقلان خود درین نه پیوند	و انک سوخته شد برو خند
کار خویش آن کسی تبا کند	که بملذلت تن نگاه نکرد
انک دید این کویز پاپها	شد جدا پیش ازین جدا پاپها

دست ازین دستگاه آرزوست	رفت چون وقت رفتن آمد
در فرونی زباین نیست و گمان	در پیرونی مروجو بوالهوسان
آزرا خصم آشکارا شو	بجز ازنده خنذارا شو
تا که در رنج چپتن مانی	نخوری تا کسی نرنجانی
گر تو جانی غذای جان می جوی	ورتنی آب و آتش و نان می جوی
خوبار تو بار خواهد بود	گر سفرزین شمار خواهد بود
ز دبانست پایه برپا یه	ترک بایست و خوش و آ
راست از زردبان آزاد است	در جهانی که سر به شاد است
خرعی بر آخ خاک است	روح بی رخت او بر افلاک است
رخت او چیست این تن و بوش	بهل این و بر پس عالم موش
پشت او تا صلیب سای نشد	آخرش تحت و جرح جای نشد
صادقانی که شمع این سپوزند	بنوزین بیشتر چه آموزند

تا به پنی و کار جان سپاری	بنوا موخت شرط جان بازی
خنک آن دل که این دمنش زیت	کار جان با حق بن سوز
تا بهر مان قوی شود بخشش	هر که دادند آب خواست تنش
هر که بر جای انگبین باشد	که جهان را وفا چنین باشد
میتوانست از ان میان رفتن	انگ داند بر آسمان رفتن
که چنین شاید این سفر کردن	لیک بایش آن خبر کردن
سمه تعلیم راه نیست اینجا	مایه ابتاه نیست اینجا
اولین پایه و ارادت است	تا بدانی که رسم و عادت است
سر شد اندر سپر بداند	هر او خود نهفته شد ز پش
دست و پای در از توان کرد	تا جان ترک از توان کرد
جام جم را از ان میان بر بود	کام دشمن بدشمنان نبود
که شش جفت خاک شد یا با	مشبه گشت و اخلاف افتاد

تراورج بود و روحش	چون یوشی بگور کفیش
بر پشوی دوکانکی شک	نانه خجی بر آیدت ده رنگت
مرکز عیسی بیک او باشد	صنعه الله زک او باشد
حزین این سفر	
کر مدیدی ز دار دور شو	ورم مدیدی در ان حضور شو
چون ترا نیز غم این را	یادلت زین غمیت اکاست
رخ بره آو رخت بر خیز	جای بردار و پای بردار نه
چاره صبر چار هیچ در آ	شاخ تن را ز پنج و بار بر آ
مرم از دار تا بخت رسد	پای بردار تا بخت رسی
شیر مردان دین با سپهر کا	نزد بان سپاس خد از دار
تا بدان نزد بان نگاه کنی	بر نخی بای و برک راه کنی
نما که بالای نزد بان بالاست	راه بالالت می نماید راست

تا تو جز خوب و در زانی دید	رازهای دگر زانی دید
همچون عشق زیز و مالا نیست	در ره عشق رخت و کالاست
پیش مردان بلا و بخت یکست	پیش عشاق دار و بخت یکست
نتراشند جز بیک موال	تحت مردان و تحت غسال
تا جشان بی سری و ساما نیست	تحت نابوت عالم فانیست
نیست در راه عشق هیچ شیخ	روشی در فاست دیگر شیخ
با تو تازده ز پستی پست	همان نام بت پستی پست
بت تن را بیل که پیش از زی	بت پست آن بر وجهی لرزی
بت سگن باش تا که جبت سویی	بت بر ما کن که تن درست سویی
تاج و تختی که پا و سپرد اند	عاشقش کم ز خاک درد اند
جود خوب سپرخ یاز زرد	که بدان پا و سرنگار د مرد
تحت مردان ز غر نیست و سکون	تحت جشان سپهر کین فکون

چنین تاج و تخت کن شای	تا بکسری ز ماه تا ماهی
بطلک بی عروج نتوان رفت	بفری عروج نتوان رفت
نفس با عقل چون بجان شود	کی چون مبتلای خانه شود
نفس با عقل کن بدانش و داد	تا بفرشت بر آورد چون باد
علم نفس ترا بعقل کند	این سخن دل درست نقل کند
دور کن حرص خورد و خواب از خود	سهل کن بارمان و آب از خود
جز ریاضت دیگر کن پش	تا شود بی کدورت اند
مده اندیش جز بجان و خرد	آتش ناگرد باروان و خرد
جز خرد نیست که خدا گوید	روح از کوکب مرجه و اکوید
نفس تا بر خرد ندارد کوش	شواهد حدیث از پسرش
مهل این تقی پس می بی فکر	تا پایانی هزار کور بکبر
بیکن از راه حکمت و عقول	بیر در عالم نفوس و عقول

کر چه توان که ذات پین کردی	زین دو کور صفات پین کردی
مرجه فانیست در ضمیر مهل	جز بیاتی مده تصور دل
فکر صافی ز دوفنون خنیزد	فکر آشفته از جنون خنیزد
فکر چون صاف شد صفات دهد	رخ بدرگاه اصطفا ^ت دهد
شوانی بحیثیم پسزدیدن	جز سرور پیش و بام ^ت و دریدن
چشم سیرت لغا ^ت تواند زد	نفس باقی بقا ^ت تواند زد
جان جو باقیست او بقا ^ت دهد	تن فانی چه از بقا ^ت جوید
دهش ^ن پین به دود سوی زر خویش	جنبش بر کسی بمرکز خویش
علم باقی بذا ^ت کف چیست بجوی	وین بقا ^ت در دیار کسیت پیوی
لوح نقیشت از خیال خالی کن	پرازین نقیشت لایزال کن
مرجه در حنبت تو دیده شود	هم ز کبردارت آفریده شود
وان غذا ^ی که سر نوشته ^{ست}	معم ^ت یقین ^ت ان که دست ^ت رشته ^{ست}

عملت پیش میروید بهشت	تا زهر تو خانه سازد و گشت
خلق نیک تو عور خواهد شد	زای عالی تصور خواهد شد
کشته خوش که بر زبان آید	مرغ و حلوائی نچه زان آید
شاخای مرصع از گوهر	سخن نت ازین سخن مگذر
کوثر از دانش لدنی خوا	سلیبیل از طریق جستن را
خوب کاران او جو گشت کنند	کا و در خرمین بهشت گشتند
انگ فدا بهشت فاش برند	پشته کاران دانه پاش برند
آدم از جبل بت در توشه	از جهان خرمین انجمن توشه
هم ضعیفی و هم ظلم و جهول	باسه عیب چنین مباش فصول
بر عصای قبول کتب مزین	که عصی آدمت زند کردن
نادت مرغ نچه خواهد و می	جون نمی در بهشت باقی بی
بگذر زین بهشت پردا	در بهشت خدای برخانه

نوبه معان را با کن و پیوه	کندم و مرغ و قلیق و میوه
زان رجیق اردی تو نویسن کنی	نمجو در باز عشق جو پیش کنی
ناله در بایست جوش در بایست	چند کن تا شوی جو در بایست
جوشش در بایام خواهد بود	جوشش است آنک خام خواهد بود
در عروج مرغ بعالم اصلی	
پدرنی داری اندرین بالا	کشته در اصل و در کهر والا
کر ازین قفس ره بدر بیا	خویش را پیش آن پدر بیا
پدرت را بردارن میستند	همه راجعت و مادران میستند
سر بهر نور و جله روحانی	فارغ از نیک و عالم فانی
طلب آن تبار و خوش کنی	روی در روی فضل و پیش کنی
نوذین چار منج طبع و هوا	نام ایشان مبر که نیست روا
کنی امتزاج با انجم	تا کنی طبعی طبعیت انجم

خویشیت این تن مردار	سوزن او بعلق و پسند
چه شوی بپشته خرد سوزن	بزمین دو پیکانه خیمه یکسوزن
تا تنش پست و نفس کاری	کرد خویش از غل حصار کن
مادر است این عصاره دوزن	پدرانت کواکب گردون
بر فلک داری ای پسر آبا	پسری میل کن پسوی بابا
مادر از بدختران بکذا	صحبت این بد اختران بکذا
تو جو عیسی از آن پدر زادی	نه ازین مادران غریزادی
کردیزدان ز هجر یاری تو	چسده کانه را حواری تو
کاملی را بخویش راه ده	دل باین آب و این گیاه ده
باجدای خود از ندانی شد	آشنا این زمان توانی شد
چند آن کن که پاک پاک شوی	خیف باشد که خاک خاک شوی

حکایت

بود روزی سپید و یارانش	دانش اندوز و رازدارانش
سخن عشق را پان مسکد	فاشش می گفت و بس نهان مسکد
در میان سخن جو یارانش	خسته دیدند و اشک بارانش
خواستش نشان عشق دل	گفت فردا پست روز باری خلل
روز دیگر جو رخ بکار نهاد	پای برد پستگاه نار نهاد
گفت اگر در میان کس باشد	عشق را این دلیل بس باشد
آنگاه او مرده زنده بماند کرد	دشمنش مرده چون تواند کرد
زنده کن را چگونه شایست	چون بگوید کیشش میاید
چون بمعنی قوی شود دل تو	از زمین بر فلک پر دکل تو
کردانی که چست این پایا	بگره حال شبم و خا پی
چون شود مغر جان فرون از دوست	پوست را رایت می بردا دوست
رحم اینجات بی گمان باشد	چون بدای جارسایان باشد

مویست و هوا که فانی است	عقل و جان چو هر موعانی است
علم جزوی لکر ز دل خوانی	نمک کلی شود و روح حانی
هر چنین علم دل شود همه بین	وزدگر علم و شور و دمه بین
علم اگر بر روشنی باشد	روشنی نچشد و سنی باشد
تیرگی علم بیج در یحیست	کش بکاوند و بیج در یحیست
بی میبائی سخن خرد گوید	هر چه گفت از خدای خود گوید
علم در دین پستی که داند برد	بایستوری که زود میرود
همه نقش بر فلک زود	زانک آنجا کان و سنگ زود
بگذر زین پیراچه فانی	که بدام غرور در ما پنهانی
چند کریم ترا بس پر بجز	که طلب کن ز علم و دانش هر
نازنینی و ناز پرورده	شیر پستان حور و عین خود
خوشتن را بچل خوار کن	دست باد بود در کنار کن

دک

پر کن از عقل خشم و کوشی چند	دوستی گیر با هر دشمنی چند
آورد و ز اجل فراز آید	باشد آفت بکار باز آید
غرقه خوانی شدن مکرر شستی	که در افتاد آفت در شستی
تا ز معنی فرشته و شش نوی	از حضور فرشته خوش نوی
هر که ز اینجا نبرد پناهی	نزد بر سپهر مینا پی
چون ز دیوان تنی شود سپهر تو	ملک آمد شدن کند بر تو
روشان ملک بکار تو اند	هم در بند اشتهار تو اند
توفیر و داده تن تباریکی	کشیته چون موی سپر ز باریکی
نفس خود را بکش نبرد است	مشنای کمال مرد است
کی شود چون مفارقات طبع	کرد و نفس مفارقت اندر بند
در تحقیق و اصول عربی	
عشق از انسوی عقل گیرد دوست	وان کز انسوی عقل باشد دوست

مرجه بالای طور عقل بود	نه بتدبير و غور عقل بود
دلت اینجا ز دل جدا کرد	هر که اینجا ر سپید خدا کرد
عقل از بردست سازد عشق	علم را نیز بیت سازد عشق
این دور از میان جو بردا	دست با خویش در کمر دا
کثرت از عقل و عاقل و معقول	بر پنج پند بگر بنور وصول
وصل او نیست جز یکی دیدن	محب او اندرین شکی دیدن
نما که پناه باشی او نه بود	عارف خویش بین گونه بود
آنک چشم تو دید پس بود	و آنک گوشت شبنم آسپس بود
روی او را با تو این دیدن	باز کن دیده جان دیدن
توبه پنی در کمر نهان کرد	او به پند که جاودان کرد
نشود چو عشق ز ایند	دیده دوست بین پانده
دو شوی پیش ایند بدر	ز آنک آینه تو غیر از نیست

جون به علم و عمل شوی کار	روزت از روز به شود ناچار
کر نه در عقل روز به کردی	بچه رنبت ر سپیده کردی
خوشتن را بلند از شش	اقتساب کمال و ورز ساز
داده حسن و طبع را در کن	روح خود را ز تن محبوس کن
رخنه در سپهر چایزم بر	رخت بر بام صفت طارم بر
کر نه علت رفیق راه شود	علت حافظ و پناه شود
نفس با خود در گریه داند بر	ره بسنبل کجا تواند بر
در بیان علوم که همراه نفس شوند	
در قیامت کجا رود با پس	علم هر دو الفضول و مر با حفظ
علم نقیصت و علم عقل اله	کز جان با تو میشود همراه
وین سه علم اگر کنی بعقل نظر	از کلام و حدیث نیست بد
علم کان جز حدیث و قرآن	سر سرالت ساز و ناست

جان ازین علم نقش گیرد و بس	چکند علم تر بات و سوس
حاصل این سه علم اگر چه ^{کست}	زود در یابد از خانه ^{کست}
جان بسطت وین سه علم ^{سط}	نور و رفته در دیر و ^{سط}
زینت عقل حسبت دانست ^{داد}	شرف نفس خلق خوب نهاد
زین سه علم با تو نقل باید کرد	نفس را تیر عقل باید کرد
و ان دور از در میان جو ^{نست}	بحقیقت نویشد و ^{کست}
کرداری سپهر صداع و نبرد	کرد این ثالث و ثانی نکرد
نفس و عقلند که خدای ملک	زین دو شاید شد آشنای ^{ملک}
این دو فرمان ده ارند ^ت	بفک بر شوی برانند
زین سه علم انکست ^{بیگاه}	نمیدش بر آسمان خانه
اکبر این شناختی رستی	ورنه جان میکن اندرین ^{تی}
پی این زادر که زاد ^{نست}	روح را تو ^{نست}

مرکه او آشنانشد با غم	مجموع شیطان کند شهابش ^{چم}
دیو چون استراق ^{کند}	آتش اخراق ^{کند}
تا جوان آتش اندر و آتش	سرمه خلق زبان ^{کند}
رنتن دیوتا ^{کند}	جایی او بر فلک ^{کند}
فلکی چون نبود ^{کند}	بر نیاید کلاه ازین ^{کند}
تو نیایدی چون ^{کند}	بتی آخ و آخ ^{کند}
چونانی گذشت ازین دو	مکراتش که خورده باشی ^{کند}
اعتدال ارز زینا موزی	در اثر او قی براف ^{کند}
قلب را سوختن یقین باشد	این اثر از برای این باشد
نقد انکس که حاصل ^{کند}	از خلاص اثر پرو ^{کند}
راه کردون پر آتش ^{کند}	پس تو پنداشتی که در باز ^{کند}
کر نه پیش این زبان بودی	آسمان آشیانها بودی ^{کند}

چون سمنگ شسته آتش خوا	چون روی بر سپهر آتش با
ای جو رو باه نزد شیر مرد	پیش روی یک خود لیس
گذرت برایش خواهد بود	راه پر زهر برین خواهد بود
سرد و گرم از نورزی این دم	زن بسوزی و زان بمرز تو
طاقت هیچ سرد و گرم نیست	بفلک پیروی و شرم نیست
تا منت همچو جان نکرد و پاک	شوانی گذشت بر افلاک
چون شود جمع نور با پست	چه سپهر و چه نزد بان پایه
آنک از آب و خاک مایه نداشت	بر فلک شد که هیچ سایه نداشت
سایه زایل شود جو نور آید	غیب بگرخت چون حضور آید
سر کر عقل و روح دایه بود	تن او را کدام سپایه بود
نور بر سایه چون زیادت شد	غیب بر کسوت شهادت شد

در صفت بهشت و مراتب آن

چون پیری ازین خواهر پس	عقل و تقیست پایدار در مس
در این نه مقوله بسته شود	دل ازین چار قید رسته شود
برمی از سه بعد و اثرش حد	او حدی و شریخ آوری با حد
این تجیل نماند و احسا پس	وین تکاپوی منہیان حواس
دیده روح بی پسپیل کرد	مشکل نفس حبله حل کرد
مرجه خواهی میسرت باشد	واجب جوی برابرت باشد
در جهانی رسی سر اسیر جان	واندر کار دار عقل و روان
لبشان بی دمان سخن پوند	چهره بی عسوه شاهر و لبند
همه یک رنگ و هیچ رنگی نه	همه صبح و هر اس جلگی نه
جو بهار پر ز شیر و شد و شراب	باغها پر درخت و میوه و آب
باغ میوه کشته در درسم	شاخ میوه کشیده سر در هم
شربت آید نزد در بخوران	میوه پر نفع بر سپردوران

مرجه جان گشت پیش دل رسته	چشم جان دیده مرجه دل بسته
دور نزد یک و بخت نرم شد	زشت و زیبا و سرد و گرم شده
مهر از مردن و هلاک ایمن	دل و جانها ترس و باک ^{ایمن}
نزد اندوه رخ بریزد رنگ	نه زابنوه خانه کرد و شک
فارغ از رخ و ناملایم ^{صند}	ایمن از ازدحام دشمن و ند
بوسه دو شهاب از بقا	در کف موشها جواز لغت
بر بپا بقا جودل بندان	وز نشاط لغت جو کل خندان
باغهای بدست خود گشته	بر زپنی ز عجز آشته
که شراب بقا جانشان	که بیایغ لغت گشتندش
ملکش در نوازش آرد و ناز	میکنند در جهان جان پرور
که کند در جان ^{نظر}	که ز کوشش آتشخور
حلم او انکبین ناب شود	علم که شپس و که شراب ^{شود}

حله پوشد که پستر پوشی کرد	باده نوشد که خشم نوشی کرد
پیشش آرند میوه های ^{هشت}	ز درخت عمل که انچا گشت
تیر انصاف در کان آرند	جان بشکرانه در میان آرند
ریخ پنهان براختی برپند	ره شپسان بهاختی برپند
جون شوی دور ازین سر ^{سوس}	باتو همراه علم باشد و پس
علت پیرد علم در پیش	علم خود را جدا مدار از خویش
که طلب میکنی بهشت بقا	نرنی جز در بهشت لغت
در بهشت خدا علف بنود	مرجه خواهد شدن تلف بنود
واجب از خورد نیست نام او را	کرجه باشد مشو غلام او را
باده اور حقیق و مخموسیت	ختمش از مسک ^{مومست} اونه از
شیر عسلیت باده مغزش	شد شیرین تعقل ^{صفتش}
وز زمین شپس و انکبین کوی	جوروی بر فلک بمین کوی

تو گزین کونه غزه باشی و غرق	زاسمان تا زمین بر توجّه فرق
رو بیدار روح دل خوش کن	کندم و میوه را بر آتش کن
در بهشتی که سفره نمانست	پی منه کان بهشت دونا ^{نست}
گر تو از بهر باغ در کاری	در ده این باغبانی داری
بی عمل در بهشت رفت آدم	آدمی بی عمل در آید هم
باغ دیدار جوی و آب لقا	باغ انکور و میوه راجه بقا
بیز با نزا جو با تو میل بود	خوردن میوه خود طفلان بود
جای خود در بهشت باقی کن	رخ در آن بزمگاه و ساقی کن
دست خبر بر در قبول کش	دکتر کندم فضول کش
آدمت را که خواب جمل بود	ام لا نفر بابش سهل نمود
گر بران نکته دست رزندی	دره ابطوش حد نرندی
چه دی دل بدین شناه شوم	دست کش سوی میوه معلوم

کار عواجب سر سوا بنود	ز آدم این چو ذی روا بنود
آن بهشتی که اندر و علفست	لابق مدخلان ناخلفست
اندر آن عالم این سخنان ^{نست}	این بد و نیک و پیش و کما ^{نست}
فارغیت از تراحم و نیکی	نیست رکنی بغیر یک رکنی
عالم وحدت عالم نور	عالم کثرت این سر ابرو نور
جای شخص محسوس در روحی	نبود جز بهشت مفتوحی
بتفاوت بود مراتب خلده	دور از انداز بهشت رشت ^{خلده}
بهشت جنت ز بهر این آمد	از حکیمان با چنین آمد
هر یکی را ز ما بهشتی ^{نست}	قصر و ایوان و آب و گشتی ^{نست}
تو بین نیک تا به کاشته	چه بروز پسین کدشته
کمی رخ غناهای بهشت	کر نه از رز بود بنار ^{نست}
رزق پستی برای خشت زنا ^ن	جدا زین زر ز می سرشت زنا ^ن

نه با خلاص سبکی کاری	زان درخت نمی دهد باری
تو که در منقلب و یانی	کی رسی در بهشت رحمانی
خوردن انجار و انیدارند	در بهشت آتش و سوز و آرنده
در بهشت از خوری گندم	در سجود آدم کنی پی خود کم
ریدنت کیرت ز خوردن زشت	بدت باید آمدن ز بهشت
عاقلان مردن از اجل بیدند	عاشقان پیش ازین اجل میزند
بی کفای سویی مردان	که گنه کار تر سپید از خانه
مرک پنهان جیات جان باشد	مرک بر بدگش زبان باشد
که بر سپرد زمرک بدکاره	نتوان کرد عیب بچاره
دل او مهندد کواپی را	که اجل داد از و بخواهد خواست

حکایت

شد علام ملک بی خوردن	بشدند از پیش بر پی کردن

یافتند شن بر کنج می خانه	مغلس و عبور و میست و دیوانه
بس بگفتند و سپنج گفت	پیکشیدند و او دگر گفت
رندگی می گذشت آشفته	بار با خانه پدر رفت
دیدگان کیر و ده مجازی	گفت خشم ملوک بازی
بهلیدش خنک میست افتد	که بلا میست در بدست افتد
خواجه مر جندی سپردند	جرم خود بده نیک نردند
قصه این پیرس ازین	کین خارشین از خار شکن
اینچه گفتیم جان دانا بود	که بعلم و بدن توانا بود

در معاد انواع و غذای ایشان

در جهان جای او جسم بود	از شش جان جدا گشت بقدر
شک ماند بر و جهان فراخ	آتش از جرمه جسم بود
	رخ فرامی کند بر سپورخ

گرو او دودهای ظلمانی	ز غم اجات جمل و نادانی
او در آن دودهای آتش پر	میرود چشم بسته افغان خیز
غور ماند که پرده در بود	غوار کرد که عشق غر بود
که رود باروان غماکان	که در آید بکوی ناپاکان
بهرابر شود بسوزندش	بزمین بگذرد بدو زندش
کور و دردست او عصبانی	عور و بردوش او کسپانی
تن او قوت مار و طوطی مور	اوسمی پن و میکد اراز بدو
نه ز پس راه یابد و نه پیش	نه به پیکانه در سپد نه بخوش
رخ بر آه آورد تقاش ز بند	باز کرد و بد جفاش ز بند
نه گریزند کیش را پای پی	نه پستیزند کیش را پای پی
جان او در تیر و تیغ بند	زنده لپکن نموده در زندان
دل او بی ضیا و نور و فروغ	کوش او بر کزان و خوش و غوغ

۱۹۱

ظلمت ظلم بروی اندوده	چک بر چسبک و دوده بزود
تنت و جمل و حسرت و غم	فزقت و کمری و بی را پی
کرده پهنای خاک شک برو	جرح باریده چوب و سنگ برو
جانش از نور علم عاری و عور	تن ز ظلمت باند در دل کور
زان و جل قوت کدشتن نه	بغل راه باز کشتن نه
کرد و برگرد او ز مظلوم	برقهای چپنده از دها
صحبتش بآیدان و پکنی	سرا و پر خار و سپکنی
کارش از دست رفته سرد	دیده احوال خویش و رفته ز خویش
چون در آید سرش ز غفلت نوم	بنا سزد که لیس ظلم الیوم
دوزخ نقد معندان است	بنیه خود صد ترا جند است
اچنین مرک مرک عام بود	رنجین مرده نامقام بود
روح ازین عالمش بدر نشود	بلک ازین چاه برز بر نشود

روی تختی از و نهان کرد	آرزو مند این جهان کرد
هر یک جزد در با پس خال	اندر آید بجواب اهل و عیال
بنماید بحسب صورت خویش	عرضه دارد می صورت خویش
نماید اند چیست رازش را	معنی حاجت و نیازش را
دوستانش بکوبد بفرستد	یا جراحی بکوبد بفرستد
بعد از و کربکی ز صدد بماند	صدقات آن بود که خود بداند
هر چه پیش از کفاف داری تو	ندی بر کفاف داری تو
پیش از آن کت اجل کند خوا	خوشتن را بر نذکی در یاب
تا نیاید بلا به و زار	مال خود خواستن بدین خواهی
حق ایزد نداده بخوشت	تا مکافات انجمن بکشی
از تو کرد او بصد زبان خواهی	تو ندادی بکوش خود را ش
اهل حاجت که داری از چپ و راست	لب ایشان بدان زبان گویا

حق داد از خویش می طلبند	نه ز انصاف پیش می طلبند
شکر انعام او بدانش کن	نظری هم بیند کانش کن
آنچه بینی که دون و بدکارند	برایزد نه روز پی دارند
که خفتیش خوری رسی بصواب	ورنه بعد از تو خود خورند
بگو پیش از تو گزری دادند	دامک از بر دیگری دادند
که تو دادیش یا قبی حنت	ورنه او خود بود بی منت
خطاب با خواجہ غیاث الدین بلخی	
ای شب و روز عالم از تو نباشد	شب و روزی بکار ما پرده
شب گهای درین معانی کن	روز لطفی جهانک دانی کن
جدا از جهان دلخس روزی	اتفاق چنین شب و روزی
صاحب در شب سعادت خواهی	کن پر روز نیک را در یاب
که وجودت بخود نرسد با	روزت از روز و شب شب

نخم کین منکس فقیر آورد	در پذیرا رجه پس فقیر آورد
تو که برفرق آسمان ناجی	بنیاع زمین چه محتاجی
که علمت در نوشته است	ورسلو کیت سر کشته است
نه بدان آورند اینا پیش	که شود دانش تو زینا پیش
سخن از خواندنت بگام رسد	چون بنام تو شد بنام رسد
کامی را که بگری از دور	که چه حامل بود شود مشهور
صوت صیحت تو در جهانگیری	بر صدای ملک کند پسری
قبداقبال در سر قلمت	حرکت فتح سپاه علمت
مستی خواصکان هم نیست	در دو کپستی ز جرمه جاست
بر تو خردی ازین جهان داری	که بزرگی ز اسپهان داری
بدعا خواست شاه ترا	زان پرستند همی سپاه ترا
بناو سمره کرده اند از غیب	سمروری چون کف کلیم از غیب

ای همه ناز و ناز ما بنوختن	ناز ما تیر و قهقاری شن
طرفه باشد جو موی بر دنیا	ناز کردن ز روتی ناز بها
من درین سالها که بی شو	کرده بودم ازین و آن کوشه
ارغنون غمت نواخته ام	بدعای تو سپهر فراخته ام
خانه پرور ز سایه کوید و نور	عاشق از اجه غیبت وجه حضور
مردم این جهان و مرد تو پی	نوشش روی اهل درد تو پی
آن چنین کم سرپست یا پاست	شبنو کین سخن هم از جاست
که قبول او قد رستم و شاد	و کوشش رد کنی بقای تو نباشد
جستم کردی بروی هر سپاس	نظری هم بدین عزیز انداز
نه که سر مهره کمر باشد	کار در و پیش ما حاضر باشد
من چه گویم چه کن تو میدانی	مدد من کن بجز به بتوانی
نظری کن بحال من زین به	ز اکث من هم رعیتم در به

ده شپسی چه دیک جو شاند	جامه مدح در که پوشاند
انجین فضل و خلق باید و غوی	تا توان باخت در معانی کوی
از نو کید سخن فروغ جوشع	که برست کل معنی جمع
مصر جامع نوی معانی را	پادشاهی و پهلوانی را
مرکبا انجین کمالی است	نطق را اندر و مجالی است
تا کنونم نبود مد و بی	آب طوفان آزار انو چی
چون رسید این سینه بر جوی	عرض افتد بلخ داودی
در زبور سخن مناجاتم	مشتمل بر فنون حاجاتم
سوزم بخت در و انداز	تا برون آورم تزلزل و تازه
از نور دهن پیچی جند	وزر صد گاه فضل ز پیچی جند
گرچه از سیرت سحر پوشتی	بن فرو داده ام غاموشی
دگر اندر فروشم آوردند	بجو دریا بخوشم آوردند

۱۹۷

نخن اوصدی که میدا	اندرین روز کارزار زانی
کم بدیوان بر زمانندش	ورم دون شود بخوانندش
مرکب پس انکین چه داند کرد	خرم پس انکین تانند خورد
کم پس انکین جو ما کند	کس دیگر شش تبا کند
این سخنانی بگرد پرورده	مهل امروز در پس پرده
شعر نوری ز عرش زاینده	زان جو عرش استوار و پانده
فیض باید با سپاس قلم	تا بماند جو آسپاس دایم
گرچه فوجی بشهر مشهورند	پیش عقل از حساب مالدورند
اندرین جام کن بلطف نگاه	تا جو به پنی جو پیرغم در چاه
ای که کینچ روزمانی تو	کی روا باشد ابدانی تو
پیش که گشت در زندان	برده گیرین بی سزندان
داری این جام و این پستانرا	بدرا کن سفال پستانرا

جگر اعیست این صیغه ز نور	شده نزدیک از و نور و دو
کش برافروشم بروغن روح	آتش شب بزمهای صبح
مرکز باشد اعیسین کنجی	برده باشد جاسلش رنجی
در معذرت و فروتنی خود گوید	
خاطر پاک پیکان قبور	روح اندر جسم بالبور
سمه پرداختندش از من	اندرین باب نظم پیش از من
جون نویسد کسی بدان پاک	واکنی ناکسی جو من خاک
لیکن ارواح زنده ایشان	دادن پرو به بنده ایشان
اگرش قطره ایت در کوزه	هم از ان جرات در یوزه
روح ایشان مرا جو خرم شد	بیچ خرم از ان کرم کدا شد
بادب دیده ام عبارتشان	نشدم بی ادب بغارتشان
دلم از خاطر سپرده خود	چون خورشید شد بخورده خود

کرد و زرو پی و بال گشت	در سخن بر کسی عیال گشت
لاجرم یافت پیش از انداز	فیض بر فیض تازه بر تازه
گر مگویم که زمر یا قندست	داند گشتش دل خردمندست
تخمنا پست کن مکانی این	فیضها پست آسمانی این
سقطی نیست اندرین کعبه	عقد در پست پر بهشت
کنج معنیست اینک یا بشدم	نه کتابی که بر ترا بشدم
جون ز تارینج بر گزینم فال	مقتصد رفته بود دوسی و سه سال
که من این نامه نمایونم	عقد کردم بنام این سپرو
جون بیالی تمام شد بدش	ختم کردم بلیقه القدرش
شب او قدر باد و رور و عید	چشم بدخواستش از جان بعید
حدا اعتقاد خود	
با چنین فقره این تنی دپستی	و اندرین خاککاری و پستی

حکم او عدل و وعده او را	بخراور چه بود دوست او را
پادشاه با بذات اکرم تو	بصفات و با پسیم اعظم تو
که زایان کنن تهنی دپستم	بر بیمنم بدارتا سپستم

تمت دعائی این کتاب

یار این نور بر نوآیین را	زاده عقل و داده دین را
بطراز قبول نوری بخش	خاطر مرا از وسوسه نری بخش
برخس تازده دار جانم را	شر مساری مده روانم را
روی او را بحشیم بدنمای	برخس چشم بی سز کشای
بدل اهل ذوق را شده	ز قبول نفوس پس چاشم ده
ز و بر انداز پرده پوشش	تا چه گوهر کنند در گوشش
مرسان باد حادثش بترنج	بمحو بخشش را مکن در گنج
جام جم را ز عکس اوده شرم	نخس عاشقان بدو کن کرم

پشت کرم بدانک بی کم و کاست	اعتقادی درست دارم را
بر رسول و کلام و وحی و ملک	بشبه قربت و عروج فلک
بهشت و بدوزخ و با لم	بسموات و عرش و لوح و قلم
بتر از و وعده عصا	بعیور بگردان صراط
بکرمات و محبت و بولی	بابا بکر و عیسی و علی
بشبه اولین و کور و عذا	بوقوف و جبر و نشر و حسنا
بخداپی که واحد است و صوره	بخداپی که واحد است و غفور
بی زن و بی شریک و فرزند	او کس کس با و نماند پست
حی و قیوم و بر و عدل و علیم	خالق و رازق و قدیر و قیدم
بود و میست و بود ولی چون	از جسد و زود و از جهت پرو
ز آخر و جرج و عقل و جان بر	وز خیال و ضمیر و فکر بدر
ملک انس و جان علی الطلاق	ابدی الطهور و الاثر افاق

جلوه ده ز رونق نورش	خاصه در دستگاه دشورش
شهرش ده بکینیت سابی	ملش در خمول و کم نابی
میش جز بدست خوش جوان	کوشش درش ز نسک بد جوان
در جهانش بلطف کردان کن	روزی دست شیر مردان کن
کرد و سهویا خطای پیست	لونیجای جون عطای پیست
ناظر از او و جانی بخشش	اوحدی نیز از اجاتی بخشش

دل اورا بدکر عادت کن

کار او ختم بر سعادت کن

نت علی ید العبد الضعیف

حبیب الملقب بکلو

فی شهر صفر سنه

۱۴۱

م

دوره
۱۹۶